

Fondatori: George Bacovia, Grigore Tabacaru (1925)

ateneu

www.ateneu.info
ateneubc@gmail.com

Revistă
de cultură

Nr. 637

• Revistă editată de Consiliul Județean Bacău • anul 59 (serie nouă) • septembrie 2022 • 4,00 lei •

paginile
12-13

Colocviile și Premiile Revistei ATENEU - 2022

Adrian JICU

Iarăși Bacovia?

pagina 3

Marius MANTA

Nicolae Steinhardt, vârstele subversiunii

pagina 7

Vasile SPIRIDON

Despre un spațiu neutru

pagina 20

• Ilustrația ediției: lucrări
din expoziția
„Saloanele Moldovei” – 2022
• foto: Mihnea Baran

• Maria Furnea – *Despre starea de liniște*

• sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar •

• **Marius MANTA** – „I-auzi corbii”, o infra-lectură vizuală (p. 2) • **Maria BILAȘEVSCHI** – „Saloanele Moldovei” și cheia diversității (p. 4) • **Iulian BUCUR** – About a Dream (p. 4) • **Ioan DĂNILĂ** – Legea Educației – propuneri (p. 5) • **Carmen MIHALACHE** – Refuzul indiferenței, empatie și solidaritate (p. 6) • Poezii de **Mariana Codruț** și **Radu Vancu** (pp. 8-9) • **Elena CIOBANU** – Ochii umezi ai unui rege (p. 9) • **Gelu BALDOVIN** – Festivalul Național „George Bacovia”, la o nouă ediție (p. 10) • **Daniel-Ștefan POCOVNICU** – Pleavă & Plevușcă (p. 11) • **Andreea ZAVICSA** – Viața, scrisul și adevărul lui Marin Preda (p. 11) • **Carmen-Gabriela PANĂ** – Poeta Agatha Grigorescu-Bacovia (p. 14) • **Nicoleta FLOREAN** – Implacabila împlumbuire bacoviană (p. 15) • **Otilia ARDELEANU** – Felii de lumină (p. 16) • **Liviu FRANGA** – Inimile bat altfel în luna septembrie (p. 16) • **Adrian LESENCIUC** – Înflorirea interioară. Două ipostaze (p. 17) • **Gheorghe IORGA** – Pedagogia imitației și dereglarea stilului (p. 18) • **Mircea MOȚ** – Anii de muțenie (p. 19) • **Violeta SAVU** – Viața, cu frumusețea și dezamăgirile ei (p. 21) • **Ion FERCU** – Prejudecățile: infern și provocare eternă (p. 22) • **Ionel SAVITESCU** – Autobiografia lui Bertrand Russell (p. 23) • **Nigel KENT** (Regatul Unit) în traducerea **Marianei ZAVATI-GARDNER** (p. 24) •

Fragmentarium

CULTURĂ, SĂNĂTATE. „Viața medicală” scrie recent despre Zilele Medicale ale Spitalului Municipal Moinești, dar și despre „prototipul actorului intelectual modern” (Radu Beligan; portret de Candid Stoica).

DE LA UZPR... Revistele „Ateneu” și „Bacoviana” au fost parte a Proiectului Cultural Național „In memoriam: Ioan Grigorescu”, inițiat de filiala Prahova a U.Z.P.R.

... **ȘI DE LA RRI.** Radio-România Internațional a difuzat la început de septembrie, la rubrica „Reporter la RRI”, un dialog al lui Valentin Țigău cu Ioan Dănilă, despre Alecsandri și Bacovia, adică despre A-ul și B-ul literaturii române, ivite în Bacău.

ROATA DE SUB CASĂ. „La facerea casei,/ bătrânul a trasat un cerc,/ peste care a așezat temelia.// Spunea: *va ține loc de șarpe/ până se va găsi un suflet/ care să se așeze sub vatră*” (Dumitru Velea, în „Poesis”, Satu Mare).

I-JUL PROGRESIV. O sprinteră vitrină dedicată Zilei Limbii Române a realizat Biblioteca Județeană „C. Sturza”, cu cărți în domeniu și cu ziceri semnate de Vasile Alecsandri, Nichita Stănescu, Petre Țuțea, dar și de Nelu Dumbravă ș.a. La întrebarea „Există o fobie specială pentru limba română?” se răspunde cu o glumă (așa să rămână!) didactică: „Un copil merge la școală. Doi copii merg la școală. Trei copii merg la școală. Patru copii merg la școală”. Etc.? Nu!

PATRIMONIUL LOCAL. Din Godeni, județul Argeș, satul natal al Ilenei Mălăncioiu, Octavian Onea ne trimite trei fotografii-document de acum aproape un secol, păstrate în Muzeul Comunal.

DIN CHINA, LA IAȘI. După traducerea faimoasă ieșite de sub pana lui Eusebiu Camilar, citim în Revista „Poezia” din Iași (Primăvara – *Poezie și voință* și Vara – *Poezie și taină*, 2022) poezii de Li Bai (701-762), în românește de Constantin Lupeanu. Publicarea poetului clasic chinez va continua în numerele 3 (*Toamna*) și 4 (*Iarna*).

ZERO GRILĂ. „Este cel puțin inadecvat (ca să nu zic *total greșit*) să adopti ca metodă de evaluare la bacalaureat grila” la limba și literatura română („Lampa lui Diogene”, în „Ramuri” 8/2022), când trebuie să verifici capacitatea candidatului de a interpreta un text literar, de a se exprima logic și coerent, de a observa deprinderile ortografice și de punctuație etc., ceea ce exclude tehnica bifării unui răspuns posibil.

AD MULTOS ANNOS! Pentru Mihai Cimpoi (n. 1942), Cristina Popescu și Mariana Pândaru (n. 1952), Venera-Mihaela Cojocariu (n. 1962)

IN MEMORIAM. Vasile Stancu, istoric și publicist, creator al „autostrăzii culturale Sfântu Gheorghe, Covasna – Bacău”; Kolea Kureliuk, publicist, animator cultural; Neagu Udroi, ziarist; Alexandru Păsărin, ferment important al mișcării rebușiste din România

ERATĂ. La numărul 635-636 – pag. 2, stânga, rândul 10 de jos: Iraclie (în loc de Ilarie); pag. 29, col. 2 jos, rândul 8 de sus: Ion Tudor Iovian (în loc de Ion Fercu). Cerem scuze cititorilor.

AI. IOANID

„I-auzi corbii”, o infra-lectură vizuală

În cadrul Festivalului Național „George Bacovia”, unul dintre punctele inedite de atracție a fost și expoziția artistului vizual Ovidiu Ungureanu din ultima zi a manifestărilor. „I-auzi corbii...” ajută la conturarea unei atmosfere atotprezentă în lirica bacoviană, un teritoriu al trăirilor solitare, impregnate de sonoritățile surde ale unei conștiințe situate la limita tragicului. Iar pe de altă parte, cumva paradoxal, însă cu siguranță mai elocvent decât în cazul altor „puneri în scenă”, pulsația primară a existenței este adusă în prim-plan odată cu acest aparent haotic și continuu zbor. De-a lungul acestor digresiuni vizuale, poți avea impresia că însuși aparatul de fotografiat e parte a ochiului poetului, care știe să citească dincolo de mișcarea corbilor semnele intuiției vidului. Purtând straie bacoviene, Ovidiu Ungureanu înțelege perfect ce va fi fost trăirea sfâșietoare a curgerii monotone a unui timp ce, egalizând clipele și făcând cu totul inutil orice elan, devine un timp al eșecului. Fără să cadă în desuetudine, Ovidiu Ungureanu ocolește rezolvările radicale ale subiectului și așază instantaneele sub un cult al sinesteziei de factură simbolistă. Întregul alai al păsărilor e pretextul oportun de a reaminti că avem de-a face la Bacovia și cu o sensibilitate crepusculară, specifică generației „poetilor blestemați”.
Fotografiile în discuție poartă mult din coloratura elegiacă a rostirii, spunând câte ceva des-

pre alienare și clivaj. În general, atmosfera creatoare de nevroză trimite în modul cel mai general la „poza fatală”, la chipul înmărmurit într-un soi de malignitate devoratoare. Zborul corbilor nu este unic-orientat, ci în dezordine, haotic, sugestia imediată fiind aceea a unei conștiințe întemnițată în propria neputință, zbatându-se până la convulsie. Văzute din această perspectivă, rătăcirile bacoviene sunt un periplu executat aproape mecanic, ce traduce încercarea de a diminua angoasa existențială. Prezența corbilor, într-un final toată această viziune asupra universului și umanului (care rămân sub semnul unei mișcări negative, ca sub puterea unui blestem, condamnând omul să-și contemple disoluția) fac ca viața să se desfășoare regresiv; ne aducem aminte: „Curg zilele spre cimitir/ Trist, una câte una,/ Și destrămand al vieții fir/ Se duc pe totdeauna.// Și-acolo,

încet, molcomitor,/ Se-adună în suspine –/ Cu-un dor de «mâine» sora lor,/ Cu-un dor de mine” („Trec zile”).

Percepute sub forma unui happening la 360, printurile vorbesc și despre un viitor decarnat, un fel de proiecție în care timpul este exclusiv ceea ce e sortit să piară, trecut într-o dimensiune ce-l anulează. „I-auzi corbii...” împletesc sonori funeste cu încordarea din muzica lui Xenakis, în timp ce Ovidiu Ungureanu orchestrează magistral toată această gamă a „neputințelor”. Expoziția readuce în discuție forța de sugestie a fotografiei clasice, dar poate fi apropiată, grație sobrietății și minimalismului intrinsec, și de gravură. Dinspre toate, artistul dovedește că a înțeles și a preluat căile cele mai actuale de a recepta discursul bacovian ceea ce, evident, nu e deloc puțin lucru.

Marius MANTA

d'ale lui Ciosu

Revista de Cultură ATENEU

Inițiator al seriei noi (1964): Radu CÂRNECI

Director: Carmen MIHALACHE

Redactori: Marius MANTA, Dan PERȘA, Violeta SAVU,
Ștefan RADU (secretar general de redacție)

Redactori asociați: Ioan DĂNILĂ, Adrian JICU

• Contabilitate: Alina GRIGORAȘ • Culegere texte: Mădălina Olaru •

• Redacția: Bacău, Str. Caișilor, nr. 7 • Tel./Fax: 0234-512497 •

• e-mail: ateneubc@gmail.com • Materialele nepublicate nu se restituie. •

• Tipărită la Tipografia ELENA Bacău • www.tipografiaelena.ro • ISSN 1221-5813 •

• Cititorii se pot abona direct, la redacție, sau cu plata prin virament la Trezoreria Bacău, cont: RO42 TREZ 0612 1G33 5000 XXXX

Nu e o greșeală. Am optat pentru acest titlu ca să am un punct de plecare în această cronică despre recentul volum semnat de Constantin Călin, *Iarși Bacovia!*... (Editura „Babel”, 2022). Interoghez ca să răspund. Mai e nevoie de Bacovia? Se mai pot aduce „contribuții”? Cât ne mai bați, nene, la cap cu subiectul? Altceva în afară de Bacovia nu știi? Sunt doar câteva dintre întrebările pe care autorul însuși le anticipează, punându-se la adăpost printr-o formulare voit autoironică, menită a contracara posibile reacții/comentarii malițioase ale unora care nu pot sau nu vor să priceapă, în ruptul capului, că poți să te ocupi cu cercetarea vieții și operei lui Bacovia (sau a oricărui alt scriitor) mai bine de cincizeci de ani, inclusiv după ce ai publicat deja o ediție critică și patru volume consistente, nu întâmplător premiate de Academia Română.

Autoportret(e)

Constantin Călin revine la Bacovia, conștient că e un subiect inepuizabil și obsesiv, pe care nu-l va putea acoperi în integralitate niciodată. Dar de care încearcă să se achite cât mai bine, întorcându-se asupra unor probleme insuficient lămurite, pe care le completează cu comentarii, analize și analogii menite să facă inteligibilă lumea poetului. E un efort de adâncire, dublat de unul de limpezire, pe care și le poate permite abia acum, după acumulări succesive, meticuloase. Sunt în această carte numeroase precizări și puneri la punct, multiple explicații cuceritoare și contre polemice, făcute pe un ton echilibrat, în lumina argumentelor.

Așa cum mărturisește autorul în *Prefață*, volumul cuprinde (aidoma jurnalului precedent, *În jurul lui Bacovia*) „multe și mărunte, un mozaic de impresii, observații și explicații”. Ceea ce e de subliniat, dincolo de modestia asumată, este insistența cu care Constantin Călin se desparte de ceilalți. Spre deosebire de alții, care au scris despre Bacovia din vârful condeiului, fără să-l cunoască cu adevărat, criticul băcăuan „ia lucrurile de jos, de la talpă”, reproșându-le o anume superficialitate.

Fidel zigzagurilor, pe care le consideră mai stimulative decât prezentarea liniar-cronologică, autorul își face din ele scut și blazon, exprimându-și astfel opțiunea pentru o critică vie, legată ombilical de litera și de spiritul textului bacovian. Eliberat de constrângerile metodologice, Constantin Călin își permite luxul de a zăbovi asupra unor sintagme, imagini și versuri, pe care le drămluiește atent, cu ochi de meșter vechi, deprins cu înțelesurile adânci. O face simplu, încercând să scoată din Bacovia „câteva lecții de umanitate, nu neapărat un model literar.”

Almanahul Bacovia

Volumul de față poate fi discutat și din punctul de vedere al abordării. Dacă în *Dosarele Bacovia* lucra după un plan riguros, acum își permite o anume libertate, tocmai din dorința de a nu scrie sec, de a nu deveni robul propriei cercetări. Așa se face că *Iarși Bacovia!*... are profilul unui mozaic,

incluzând note și glose zigzagate, pe care le poți citi pe sărite sau de la coadă la cap, cu egal folos. Am mai spus asta într-o cronică anterioară: e deja o marcă a scriiturii lui Călin, care a înțeles prea bine capcana prețiozității și pe aceea a academismului găunos. Stilul său este suplu, accesibil, erudiția îmbrăcând forme prietenoase. Nevoia de a fi atractiv vine, fără doar și poate, din experiența de jurnalist cultural, dar și dintr-un calcul corect. Nu interesează pe nimeni parada de știință, mai ales dacă este îmbrăcată în fraze elaborate, înțesate cu teorii. De aici refuzul prețiozității sau, cum spune autorul, lipsa unei metode: „Metodele moderne trebuie să accentueze mai mult (Pot, oare, să accentueze puțin? – n. m., A. J.) dimensiunea istorică a literaturii», a spus Henning Krauss, profesor la Universitatea din Augsburg, într-un interviu realizat de I. Constantinescu. Eu fac acest lucru fără să mă fi raliat la vreuna dintre ele. Neuitând nicio clipă că Bacovia a fost (și s-a) considerat o excepție, mă străduiesc să-l înfățișez ca om al epocii, mai exact al epocilor pe care le-a străbătut”. Miza e, așadar, alta și e profund umanistă: înțelegerea și, apoi, explicarea, clară, a lui Bacovia.

„Aș vrea să scriu simplu și atractiv, ca într-un almanah, nu savant, complicat, dificulos.” E fraza-cheie pentru înțelegerea acestui nou jurnal (despre) Bacovia. O frază cât un autoportret, fiindcă include esențialul din scrisul lui Constantin Călin. *Iarși Bacovia!*... e, într-adevăr, un almanah de modă veche, în care găsești de toate pentru toți, de la considerații critice și lingvistice, la judecăți etice și estetice. Călin scrie despre orice ar putea avea legătură cu poezia bacoviană: despre corbi și ciori, despre sunetul frunzelor înghețate, despre văz, miros și auz, despre zadar și zădărnice, despre provincie, despre nume și pseudonime, despre poeți minori, despre cenacluri și despre festivaluri, despre Agatha și despre Briel, despre flașnete, harmonii și caterinci, despre corbi și ciori, despre Jebeleanu și Teodorescu, despre relația Arghezi – Bacovia, despre Emil Brumaru și Ileana Mălăncioiu și despre multe altele, într-o încercare de a fi variat, de a nu plictisi cititorul. Fiindcă, așa cum ține să sublinieze în câteva rân-

duri, îl interesează să se diferențieze, ba chiar să se singularizeze în corul exegeților bacovieni: „Ce mă deosebește de cei ce au scris (unii strălucit) despre Bacovia? În nici un caz faptul de a fi băcăuan. Alte lucruri: curiozitatea față de aspectele genetice, un anume spirit empiric, o experiență a marginalității, atenția acordată amănuntelor, orizontul dobândit odată cu vârsta”.

Polemistul

Ceea ce definește profilul critic al autorului este spiritul polemic. Constantin Călin nu evită să corecteze ce e de corectat, să completeze ce e de completat și să plesnească acolo unde e de plesnit. Implicit, jurnalul său este o pledoarie *pro domo*, una necesară în vederea aducerii lucrurilor pe făgașul normalității și al competenței. Un pseudoexeget este pus la punct, cu propriile arme, pentru beția de cuvinte de care dă dovadă: „Nu se poate descifra «enigma eternității bacoviene», cum face Henri Zalis, cu fraze abstracte ca acestea: «Sună străine de universul bacovian stazele eredității intoxicate de citadinism. Idem inflexiunile vidului solemn, de o excesivă severitate. Stilul confesiunii găsește acomodări cu inofensivul blând, aproape ingenuu dolic. Îl citesc uimit de rânile de care suferă pe un trup nevindecabil, hipnotic

Adrian JICU
jicoadrian@yahoo.com

Iarși Bacovia?

scos din românită de gustul pasionalității comprimate, al incisivității cantonate în difuză, placidă identitate de reacție». Întâi, ca să pricep ceva, trebuie să-mi «traduc» unele grupuri de cuvinte. Dar și după asta, nu realizez încă la ce se referă criticul, căci spusele sale nu-mi evocă anume poeme sau versuri. Altul este atins ironic: „«Apocrifile» publicate de Mircea Colosenco (v. *Opere*, Ed. „Univers Enciclopedic”, 2001, pp. 539-612) au o parte bună, aceea că relevă un contemporan necunoscut de-al poetului, și o parte rea, aceea de a lăsa impresia că autorul lor e, probabil, Bacovia”. Zeii sunt și ei trași de mânecă, atunci când e cazul. Bine înșurubată în conștiința publicului, afirmația lui Nicolae Manolescu potrivit căreia „Bacovia este primul nostru poet care a coborât în infern” este pusă sub semnul întrebării, Constantin Călin demonstrând că, de fapt, criticul „României literare” nu e primul care să fi făcut această observație. Ea a fost folosită de George Munteanu, încă din 1956, dar Manolescu a impus-o cu prestigiul său critic incontestabil. Călin o chestionează însă nemilos, exprimând rezerve și față de exactitatea ei, câtă vreme Bacovia n-a coborât de bunăvoie în infern.

Toate aceste intervenții polemice au o finalitate sanitară, aceea de a descuraja veleitarismul și impostura instaurate în câmpul cercetărilor bacoviene, pe care autorul îl cunoaște cu asupră de măsură încât să-și poată da seama unde e ceva în neregulă: „Mi se pare impostură citarea a zeci de autori în câte o chestiune de bun-simț, care se înțelege și numai prin simpla enunțare. Un «moft», din păcate tot mai răspândit, erudiția postişă ascunde adesea incapacitatea de a formula opinii a celor ce mizează pe efectul ei. Citarea la grămadă de nume și titluri e dubioasă. Deși prieten cu bibliografiile, mă oripilează abuzul bibliografic. Deformarea de a-l folosi, ba chiar ostentativ, se observă, mai ales, la profesorii de liceu (foști sau încă actuali) veniți recent în publicistică și la unii dintre tinerii universitari, rău îndrumați, care vor să demonstreze (ei asta cred) că, în acest fel, «fac știință». Deloc convins, pe deasupra și dezgustat, mă rezum să le reamintesc, atât unora cât și celorlalți: *Qui nimium probat, nihil probat!*”

Două vorbe în chip de concluzie

Prin *Iarși Bacovia!*..., Constantin Călin se achită de o datorie mai veche, aceea de a valorifica materialul documentar neintegrit în cărțile precedente, confirmându-și astfel statutul de cel mai complet exeget al vieții și al operei lui Bacovia.

Saloanele Moldovei și cheia diversității

Autenticitatea, observabilă în tendința de conservare sau de punere într-o altă lumină a elementelor prezente în creație sau, mai bine spus, a mărcilor personale care se deslușesc cu ușurință în cazul multora dintre artiștii participanți, dă acel plus de calitate prin consecvență. În timp ce unii artiști se concentrează pe claritate, precizie și detaliu, ceilalți pun accent în primul rând pe lumină, culoare și atmosferă. Pornind de la aceste date, emoțiile transmise de lucrările prezente pendulează între plenitudine și împlinire, satisfacție temporară, disimulare, reverie ș.a.

Saloanele Moldovei, ca fenomen distinct în plastica românească, reprezintă cel mai longeviv salon de artă românească, o punte nu doar între cei care gândesc și creează în aceeași limbă, ci un mod eficient de valorificare și promovare a identității culturale specifice acestui areal. Prin participarea extinsă și pletora de stiluri, maniere, se creează un dialog între generații, între artiști, dar și între aceștia și public, ceea ce duce, în mod fericit, la cultivarea gustului pentru valorile artei românești actuale.

Puterea întregului este dată de fiecare fragment în parte și, tocmai de aceasta, am certitudinea că o mare parte dintre lucrările participante la **Saloanele Moldovei** din acest an, din care primează, firește, cele câștigătoare și nominalizate la premii, pot fi, fără menajamente, expuse într-o aripă dedicată artei contemporane românești a unui mare muzeu.

În zilele pe care le trăim cu toții, marcate de incertitudinea realului în coordonatele cunoscute până nu de mult, când statutul artistului în propria societate este puternic discutat și sperăm să existe un ecou pozitiv, când se ridică în anumite medii întrebări aluzive cu privire la inovație și caracterul relațional al artei așa cum este aceasta definită de teoria mai degrabă decât practica artei, **Saloanele Moldovei** amintesc de necesitatea dialogului nu doar între cele două jumătăți ale sufletului românesc, ci necesitatea de a vedea în artă salvarea, lumina și virtuțile care ne conturează, zi după zi, umanitatea din noi.

O pagină de profesionalism și demnitate artistică s-a scris și în 2022, onorând pe cei care au pus bazele, cu încredere și dăruire, pe cei care continuă an de an să vadă posibilă unirea prin culoare, linie, formă, prin devotamentul față de artă și de adevăr.

Maria BILAȘEVSKI

Iulian BUCUR

Premiul Ministerului Culturii al Republicii Moldova, artei Florina Breazu (Chișinău), pentru lucrarea *Pioni*
Premiul Complexului Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău, România, sculptorului Denis Brînzei (Galați), pentru sculptura *Stupul*
Premiul „Mihail Grecu” al UAP din Republica Moldova, artei Ionela-Cristina Dimuș (București), pentru lucrarea *Peisaj*
Premiul UAP din România, artistului Valeriu Herța (Chișinău), pentru lucrarea *Îngerii triști*
Premiul Muzeului Național de Artă al Moldovei, Republica Moldova, artistului Veaceslav Fisticanu (Chișinău), pentru lucrarea *Chaos-Order No 14.06.2*
Premiul Consiliului Județean Bacău, România, artistului Sorin Otînjac (Iasi), pentru lucrarea *Nostalgia zborului*
Premiul Direcției Cultură a Consiliului Municipal Chișinău, Republica Moldova, artistului Mihai Țaruș (Chișinău), pentru lucrarea *Flashmob*
Premiul „Nicu Enea” al Uniunii Artiștilor Plastici din România – filiala Bacău, artistului Dumitru Macovei (Bacău), pentru lucrarea *Dimineată*

Premiul Centrului de Cultură „George Apostu” Bacău, România, artistului Alexandru Macovei (Chișinău), pentru lucrarea *Patul lui Procust*

Membrii juriului: Tudor Zbârnea (directorul Muzeului Național de Artă al Moldovei, Chișinău, Republica Moldova), Luminița Ermurachi (artist plastic, membră a U.A.P. din Republica Moldova), Maria Bilașevski (critic de artă, U.A.P. din România – filiala Iași), Marcela Gavrilă (șef Secția de artă – Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău, România), Ovidiu-Constantin Ionescu (artist plastic, membru al U.A.P. din România – filiala București; conf. univ. dr., Universitatea Națională de Arte București, România), Mihail Damian (artist plastic, membru al U.A.P. din Republica Moldova), Alin-Sebastian Popa – șef serviciu Centrul de Cultură „George Apostu” Bacău, România. Președintele juriului a fost Tudor Zbârnea.

• Denis BRÎNZEI (Galați) – *Stupul Iemii*

Cea de-a XXXII-a ediție a unui adevărat fenomen cultural, **Saloanele Moldovei**, aduce pe simezele consacrate acestui eveniment din Bacău și Chișinău un adevărat dialog, în esența căruia dăinuie comunicarea plastică și dragostea de frumos, nedelimitat geografic și imposibil a-l înțelege fără a vedea ansamblul expozițional în cheia diversității din care, rând pe rând, emerg amprente individuale ce susțin „corola de minuni” a artei românești contemporane.

Cu toate că se poate observa cu ușurință eterogenitatea reprezentărilor artistice, ediția din acest an și-a împlinit scopul, cel de omagiere a adevăratelor valori istorice și culturale românești prin evocarea trecutului prin prezent, cu ochii larg deschiși spre viitor. Mai mult decât atât, această pagină de artă vizuală, alături de cele scrise în edițiile anterioare, onorează spațiul european prin generozitatea expresi-

siilor plastice, dar și prin personalitățile aparte ale României și Republicii Moldova, ale Europei; un motiv de mândrie într-un an în care, mai presus de orgolii și interese, stă omul, care a rezistat în fața schimbărilor ultimilor ani.

În acest an, atât simbolurile culturale cât și reprezentările umanului proiectat în interiorul timpului actual sunt raportate la condiția a ceea ce înseamnă prezentul pentru artistul contemporan, artist înconjurat de mituri și tendințe, de deziluzii și stereotipii. Trăirea actualului a jucat un rol important în conturarea unei suite de lucrări fie în delimitarea atentă a liniei și a formelor într-o compoziție organică, fie în creionarea aparent spontană și imprevizibilă, impregnată de tensiunile interne ale unui fragment de istorie, fie în conceperea aproape cerebrală, prin tușe dense sau volume eliberate de tradiționalism, a unui discurs plastic ce preferă profunzimile

• Sergiu CUCIUC (Chișinău) – *Spre înalt*

elului, realului colectiv. Încă de la început se observă că lucrările, deși în mare sunt o explozie de culoare, nu dau impresia unei densități osten-

nare obstacole. Dimpotrivă, izbește și se izbește de pereții trecătorii dintre veghe și somn. Este sinele nostru și al artei, al Marei Popa.

Obiecte din felurite regnuri, cărora ochiul nostru și mâna pictoriței le dau chip, instantaneu, se fac mai mari sau mai mici. Detaliile se transformă în subiecte. Temele își pierd caracterul discursiv. Banalul devine esențial. Importantul se ascunde în unghere obscure. Regnurile își împrumută reciproc atribute. Ochiul se apropie nepermis de mult de obiecte, le simte coaja diafană, vede lumina proprie, secretă, scumpă, a acestora. Ochiul e atât de aproape încât vede mai degrabă partea decât întregul.

Dar vede partea nevăzută a lumii. De aceea *About a Dream* este despre puterea artei de a sonda prăpăstiile firii. Vin de acolo, și lucrările tinerei pictorițe nu sunt altceva decât înfățișări ale acestor hotare ale vederii. Și vederea înseamnă cunoaștere.

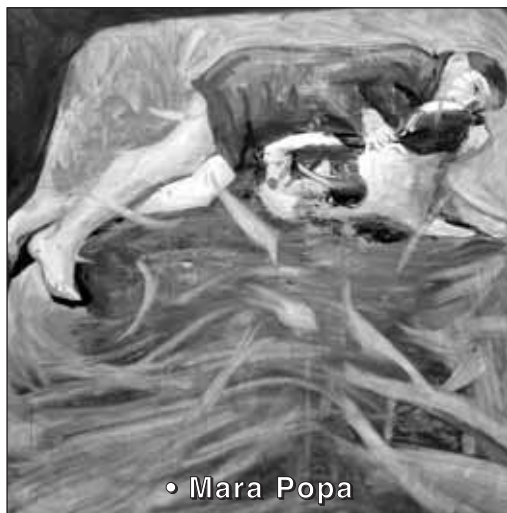
Galeria „Nouă” Bacău

About a Dream

„About a Dream”, prima expoziție personală a Marei Popa, este clipa aceea în care sinele, în cădere liberă spre abisul somnului, își amintește că trebuie să-și deschidă ochiul spre lumina orbitoare de unde a pornit și întunericul absolut spre care se îndreaptă. Pe retină încă mai sunt faptele zilei, banalele și obișnuitele și importante fapte ale zilei. Și ochiul interior le revede, mai încet și mai repede, mai limpede și mai confuz, mai și mai lipsit de logică. Clipa aceasta a sinelui nesigur este reflectată în propunerile Marei Popa.

About a Dream este reprezentarea discontinuităților pe care le are spațiul vizual. Simultan, ochiul fuge spre mai multe iluzorii puncte, spre alte și alte orizonturi, tot și tot mai evanescente. Aleargă spre zări care există numai și numai pentru spontane, accidentale scrutări. În spațiul

acesta neomogen, cu densități diferite, sinele curge neliniar. Se oprește uneori. Alunecă brusc altă dată. Ocolește imagi-

• Mara Popa

pentru limba noastră

Ioan DĂNILĂ

Bacăul (pre)primar* (XLVI)

Cele 14 sugestii expuse mai jos le-am transmis în termenul fixat către colectivul de specialiști care coordonează elaborarea Legii Educației (între paranteze sunt numite articolele și alineatele adiacente). Anterior – la Forumul județean din 18 august a.c. – le-am prezentat cu minime comentarii. Sper să fie luate în seamă.

Legea Educației – propuneri

1) instituirea conceptului de *activitate-lecție* pentru prestațiile didactice din învățământul preșcolar (Art. 24, al. 1);

2) reintroducerea limbii române în programa de specialitate a liceelor/ claselor cu profil pedagogic, inclusiv la bacalaureat (de peste 20 de ani învățării și educării din învățământul de stat din România primesc diploma de profil fără ca în cei patru ani de studiu să fi parcurs disciplina limba română) (Art. 64, al. 2);

3) a) alocarea unui opțional pentru identificarea, conservarea și promovarea patrimoniului cultural material și imaterial local din România;

b) reintroducerea momentului lingvistic în cuprinsul lecțiilor de limba și literatura română, cu referire la sensul, istoria și etimologia unui cuvânt/ termen și cu aplicații ortografice și de punctuație; parțial, cerințele sunt aplicabile la orice disciplină de învățământ;

c) instituirea momentului de lectură publică (citirea cu voce tare a unui text literar/ nonliterar) în lecțiile de limba și literatura română și, facultativ, la alte discipline de învățământ (Art. 65, al. 1, 2, 3, 4);

4) reintroducerea *Abece-darului* ca suport pentru inițierea în studiul limbii materne și, de asemenea, a metodei fonetice, analitico-sintetice, singura cale științifică de învățare a limbii române (Art. 68, al. 1, 2);

5) revitalizarea bibliotecilor școlare și a celor din cadrul caselor corpului didac-

tic, prin înregistrarea prioritară – împreună cu bibliotecile publice –, în colecții fizice, a produselor editoriale și publicistice ale județului respectiv (Art. 69);

6) renunțarea la testele-grilă pentru evaluarea la limba și literatura română sau reducerea substanțială a ponderii acestora (Art. 70, al. 6, 7);

7) introducerea unei probe orale la disciplina limba și literatura română de la examenul de evaluare națională, constând în lectura publică a unui text literar/ nonliterar și în comentariul minim al acestuia (Art. 74, al. 11);

8) a) introducerea, la proba de evaluare a competențelor lingvistice de comunicare orală în limba română de la examenul de bacalaureat, a unei cerințe privind lectura publică a unui text literar/ nonliterar;

b) introducerea, la proba scrisă de limba și literatura română de la examenul de bacalaureat, a unei cerințe privind exprimarea corectă și asocierea acesteia cu un punctaj semnificativ (Art. 75, al. 4);

9) selecția directorilor de unități de învățământ să se realizeze nu doar sub aspectul capacităților manageriale, ci și din punctul de vedere al pregătirii metodice/ didactice, în perspectiva efectuării profesionale de către aceștia a asistentelor la lecțiile/ activitățile-lecție susținute de colegi (Art. 95, al. 12);

10) instituirea *Jurământului cadrului didactic*, la fiecare început de an școlar/ universitar; variantă – „Jurământul cadrelor didactice din întreaga lume”: *Îmi voi exercita misiunea cu conștiință și demnitate. Voi vedea în elevii mei nu atât școala, cât copiii și nu voi uita niciodată că, pentru partea care-mi revine, sunt răspunzător de destinul lor. Voi menține prin toate mijloacele de care dispun onoarea profesiei didactice. Colegii mei vor fi prietenii mei. Fac aceste promisiuni în mod solemn, liber, pe onoare!* (Robert Dottrens, „A educa și a instrui”) (Art. 134, al. 1);

11) reintroducerea cursurilor/ seminarelor de perfecționare științifică și metodică a cadrelor didactice, la un interval de 3-4 ani (Art. 152, al. 5).

* Serie de materiale menite a pleda pentru reintroducerea limbii române în programa de specialitate a liceelor/ claselor cu profil pedagogic, inclusiv la bacalaureat

Telescoala „Ateneu“

Fonetica pentru definitivat (VI)

1.b.2.IV. După cantitatea de zgomot* Porțiunea străbătută de fluxul de aer fonator este uneori mai largă, ceea ce face ca frecarea de pereții canalului să fie mai mică. Zgomotul produs fiind mult diminuat, rezultă sunete apropiate de regimul vocalelor. În consecință, caracteristicile pe care le dețin acestea sunt deopotrivă ale vocalelor și ale consoanelor:

– pronunțarea lor este însoțită mereu de vibrații glotale și de aceea nu au perechi surde;

– în articularea lor sunt frecvent tonuri muzicale, ca și în cazul producerii vocalelor;

– nu pot constitui centru de silabă (ca vocalele) și deci nu pot primi accent.

1.b.2.IV.1. Consoane sonante: **m, n, l, r** (e posibilă și o altă ordine, mnemotehnică, pentru a fi reținute cu ușurință: **l, m, n, r**; apar în cuvântul *lumânare*, ca sursă de lumină într-un teritoriu necunoscut...)

N.B.: Datorită contextului fonetic și poziției în cuvânt, consoanele sonante se pot desonoriza (rostire fără voce), ca în [istm], [semn], [azvâr!]; notația fonetică se face cu un cerculeț sub literele-sunet în cauză: *m, n, l*.

1.b.2.IV.2. Consoane nesonante: celelalte 18 consoane

* Cf. Ioan Dănilă, *Fonetica și fonologie (note de curs; aplicații)*, Bacău, Editura „Egal”, 2005, p. 18.

◦ Mihai ȚĂRUȘ (Chișinău) – Flashmob

(Bi)centenarele lunii

15 sept. 1922 – Se înființează Școala de Aplicație a Liceului Pedagogic Bacău, devenită sub directoratul lui Grigore Tabacaru (1932-1936) un veritabil laborator de cercetare științifică și formare profesională.

25 sept. 1922 – S-a născut, la Giurgiu, Constantin Tească, antrenor emerit de fotbal și autor de lucrări în domeniu, colaborator (1965-1966) al Revistei „Ateneu“.

25 sept. 1922 – A murit Dumitru Vulpian (n. 2 ian. 1848, Români, jud. Neamț), folclorist apreciat de Vasile Alecsandri pentru antologia „Poezia populară pusă pe muzică“.

Al doilea Tezaur uman viu băcăuan

După Anica Fichioș din Oituz, comisia de specialitate i-a acordat lui Neculai Comănețiu din Cașin același râvnit titlu, la categoria „Prelucrarea lemnului; realizarea de porți monumentale“. Centrul Județean pen-

tru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Bacău a realizat un film acasă la meșter, iar Primăria Cașin i-a răsplătit pe el și pe alți meșteri și gospodari cu diplome și trofee.

Breviar cultural

Bookfest XIX

A avut loc în Chișinău la final de vară – început de toamnă, în spațiile generoase ale Universității de Stat din Moldova și ale Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova, unde Victoria Fonari și-a lansat teza de doctorat, „Hermeneutica mitului antic în poezia din Republica Moldova (1990 – 2010)“. Un excurs aplicat i-a revenit Tatiane Botnaru, și comentarii apreciative Petronelei Savin, lui Dumitru Brăneanu și Ioan Dănilă.

Mihai Cimpoi – 80

De Ziua Limbii Române, am asistat la ceremonia de acordare a titlului de *Membru de onoare al Academiei de Științe a Moldovei* academicienilor Răzvan Theodorescu și Theodor Codreanu și de omagiere a academicianului Mihai Cimpoi, la opt decenii de viață fructuoasă. Lui i se datorează inițierea Congresului Internațional al Eminescologilor. Ediția a XI-a, din 2022, a punctat câteva provocări ale timpului nostru: „eterna pace“, justiția, școala, pandemia.

Vasile Alecsandri, în „România literară“

Numărul dublu din 26 august al publicației bucureștene marchează subiectul Alecsandri în două pagini apropiate: 4, la „Calendar“, cu mențiunea „22.08.1890 – a murit Vasile Alecsandri (n. 1818“, respectiv 6, la rubrica de istorie literară. Aici Vasile Spiridon prezintă cele două volume de poezii ale bardului de la Mircești, girate de Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă și Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti“. Cercetând atent tabelul cronologic alcătuit de Victor Durnea, universitarul, criticul și istoricul

literar conchide: „Sunt înclinat să dau mai multă credibilitate înscrisului tatălui său, care reproducea, în 1835, pe verso la «mărturia de mitrică», textul acesteia, cu anul 1818, decât lui Alecsandri însuși, care își dădea, pentru actul de naștere și de căsătorie, ca an al nașterii 1821“. Semnatarul etichetează gestul poetului drept „cochetărie masculină“.

Constelații băcăuane augustine

Manifestarea aflată la a doua ediție i-a comemorat la Biserica din Mărgineni, la 21 august, pe Al. Piru, Vasile Alecsandri, Vasile Tărățeanu și Constantin Zavati. Și-au dat mâna școala comună, filiala băcăuană a scriitorilor, Societatea Cultural-Științifică „Vasile Alecsandri“ Bacău și desigur parohia ortodoxă.

Ziua comunei Parava

Dintre activitățile propuse de Primărie și de Școala Gimnazială, am notat inaugurarea noului spațiu al Bibliotecii Comunale, prilej de a invita scriitori (Fevronia și Paul Spirescu), dar și reprezentanți ai Bibliotecii Județene „C. Sturdza“ (Crina Ifrim) și ai Direcției Județene pentru Cultură (Cristian Imbrea). Va urma, ni se comunică, punerea în valoare a personalităților locului: Constantin Chifane-Drăgușani, Iftimie Nesfântu ș.a.

„Arta, formă de vibrație îngerească“

Astfel au numit organizatorii evenimentul cultural petrecut la 20 august în grădina Casei Memoriale „George Bacovia“. Au fost prezentate poezia lui Nicolae-Sorin Ionescu și o suită de lucrări de tapiserie aparținând Veronicăi Bocăneț-Călin.

Pagină realizată de Ioan DĂNILĂ

Festivalul de Teatru Piatra-Neamț

Refuzul indiferenței, empatie și solidaritate

Un număr, asta vezi pe afișul și pe coperta programului Festivalului de Teatru de la Piatra-Neamț; mai precis, 146 de kilometri. Semnificația? Este distanța dintre Teatrul Tineretului și vama Siret, localitate aflată pe granița dintre țara noastră și Ucraina. Țara vecină invadată de ruși, prinsă într-un greu război, care durează de mai bine de jumătate de an și al cărui sfârșit nu se întrevede. „146 KM pot însemna o distanță confortabilă sau una îngrijorătoare, o apropiere care generează anxietate sau solidaritate. Sentimentul proximității depinde până la urmă de felul în care alegi să te raportezi mental la o situație scăpată de sub control și în plină desfășurare.“ Aceasta este explicația dată de echipa curatorilor Festivalului pietrean, prin vocea Geaninei Cărbunariu, cunoscută regizoare și dramaturgă, directoarea Teatrului Tineretului, care a lucrat împreună cu Daniel Chirilă (regizor și dramaturg) și Raluca Naclad (consultant artistic) la conceptul și realizarea Festivalului. Care a fost un veritabil maraton, acoperind paisprezece zile (din 5 până pe 18 septembrie), pline de felurite întâmplări, de evenimente diverse care trezeau curiozitatea și interesul publicului, unul preponderent tânăr. Accentuez acest aspect pentru că aici se află una dintre mizele importante ale Festivalului - formarea, educarea unui nou public, aflat acum în perioada adolescenței. Observi, cu plăcere, un roi de veseli, prietenoși, săritori (dacă ai nevoie de ceva, de o informație, o lămurire) voluntari prin toate locurile unde se petrec evenimentele cuprinse în program și știi că unii dintre ei participă la atelierul „Spectatorul critic“, coordonat de Mihai Brezeanu.

Pentru că le pasă

Actorii au o plămadă vie, sensibilă, specială, au empatie, ieșind din pielea lor pentru a întrupa un lung șir de personaje, lor păsându-le de jalea Hecubei (cunoaștem asta de la Hamlet). Și dramaturgilor, și regizorilor le pasă de ceea ce se întâmplă cu umanitatea, cu toții fiind artiști ai cetății, făcând o artă vie, cea mai democratică. Nou val de dramaturgi, în rândul cărora Geanina Cărbunariu este o figură prominentă, practică un teatru al prezenței active în zona socialului, acolo unde sunt teme care ard, țipă, care dor. Tipului acestuia de artiști – reactivi, cu pasiune civică – le este străină indiferența și nu acceptă răul. Indiferența, care a fost mereu percepută de mințile luminate, de oamenii profunzi ca o boală gravă, o infirmitate a sufletului. Un fel de cruzime, o crimă chiar, pentru că, prin consimțământ tacit,

în lume se comit atrocități, se fac acte de trădare odioasă, au loc crime, carnații. „Cele mai fierbinți colțuri din iad sunt rezervate celor care au rămas neutri în timpul celor mai mari răsturnări morale“, zicea răsplat nimeni altul decât Dante Alighieri. Creatorii Festivalului pietrean și participanții la el nu cunosc păcatul indiferenței, acesta e un lucru cât se poate de evident, reflectat în toate actele lor. Artiștii din mai multe

țări: din România, Ucraina, Republica Moldova, Estonia, Letonia, Ungaria, Franța, Germania s-au arătat solidari în efortul de a înțelege și a reflecta cu mijloacele artei convulsiile lumii în care trăim, contextul actual agitat, tulbure, periculos. Spectacolele lor, expozițiile, cărțile, conferințele ținute sunt semnale de alarmă și invitația fermă la un moment de meditație. Pentru că trăim o vreme ieșită din tâțani, a vraj-

bei, a distrugerii. Și felul nostru de a ne raporta la ce se întâmplă cu noi și în jurul nostru este esențial pentru mersul lumii, pentru viitorul acesteia.

Multe și diverse evenimente

Așadar, 29 de spectacole din 8 țări și nu mai puțin de 47 de evenimente au marcat harta acestui maraton festivalier, după cum l-am numit, bine gândit, structurat, organizat pe secțiuni: una națională, alta internațională, una care cuprindea cele mai recente producții ale teatrului-gază, ale TT-ului, mai precis montări în premieră ale unor texte originale, și o ultimă secțiune, cuprinzând expoziții, lansări de carte, concerte, dialoguri, discuții cu publicul, ateliere, proiecții de filme și un circuit video mapping. Am văzut doar câteva spectacole în puținul timp petrecut la Piatra-Neamț, unde am stat doar trei zile. Chiar dacă erau în formule, în stilistici diferite, din toate răzbătea pasiunea pentru adevăr, respingerea mistificărilor. Aceleași neliniști, revolte, întrebări. Întrebările sunt cele care ne unesc pe noi, oamenii, spunea Peter Brook. Și mai presus de toate, era ceea ce mi s-a părut mie a fi gândul comun, refuzul indiferenței, care paralizază sufletul, îl mortifică. Lumea e periculoasă, răul este poliform, după cum știm, dar lucrurile continuă să fie așa pentru că unii oameni – mulți, de fapt – nu au reacție și stau cu brațele încrucișate, nu fac nimic ca să oprească nebunia.

• Scenă din „Rebarbor“

Ce am văzut

Am să încep cu spectacolul „Scrisori de pe front“ al Fundației Vaba Lava (Open Space) Estonia, pentru că în el este vorba despre tragedia războiului din Ucraina și pentru că mi-au rămas în memorie câteva cuvinte teribil de expresive, care descriu brutalitatea extremă a unei situații: „era ca și cum am fi căzut dintr-o vară caldă într-o copcă înghețată“. Simți acel frig cumplit văzând cum a fost dată peste cap viața unor oameni liniștiți, cum s-a prăbușit cerul pe ei odată cu bombele invadatorilor. Și tot frigul te împresoară când te trezești martorul unor întâmplări care par astăzi neverosimile și care totuși au făcut parte din ceea ce s-a numit „societatea socialistă multilateral dezvoltată“, populată cu „omul nou“. Spectacolul Teatrului Odeon, București cu „Rebarbor“, pe textele disidențului anticomunist Alexandru Monciu-Sudinski (scriitor, jurnalist, care a părăsit România), în regia lui Alexandru Dabija și cu o echipă actricească redutabilă, este o imagine elocventă a înghețului din acea perioadă stând sub teascul ideologiei comuniste. Îndoctrinare, uniformizare, comportament stereotip, limbaj lonzincard, lipsa libertății dintr-o societate strict supravegheată, care ducea la înstrăinare sau abrutizare, este ceea ce vedem în acest spectacol (dedicat răzvrătului Monciu-Sudinski) cu scene halucinante, grotești, despre delirul propagandei, unele interpretări actricești fiind memorabile: Antoaneta Zaharia, Mihai Smarandache, Alina Berzunțeanu, Elvira Deatcu, Cezar Antal, Marius Damian.

Am văzut apoi un spectacol al deja reputatei trupe clujene independente *Reactor de Creație și Experiment*, intitulat imperativ „Dă-te din soare!“ Un text inteligent, semnat de Alexa Băcanu, cu miez, cu multă ironie și autopersiflare, este pus în scenă de Leta Popescu într-un registru parodic, cu imaginație, inventivitate, cu vervă. Dar îmi propun să revin asupra acestei montări, un fel de manifest al noii generații de creatori în teatru, care se desprinde de maeștri, căutându-și identitatea, propriul mod de a fi și de a se exprima. Cred însă că sentimentul de recunoștință (care este unul nobil) și de respect față de opera celor dinainte trebuie să existe, deși în cultura noastră exercițiile de admirație sunt extrem de rare.

Închei acum micul meu survol asupra unui eveniment complex, cu multiple rezonanțe, care demonstrează – dacă mai era nevoie? – că teatrul este și va rămâne un martor esențial, profund implicat, al vremurilor pe care le trăim.

Carmen MIHALACHE

După mișcările și reconfigurările anului '89, una dintre figurile cele mai vehiculate în spațiul ideilor culturale a fost cu siguranță și aceea a lui Nicolae Steinhardt, redescoperit și datorită eforturilor unor editori cu știință de carte și intuiții ferice. Nu mult după dispariția din această lume, ajunge într-un timp record în programa școlară cu „Jurnalul fericirii”; va suscita pentru încă o dată interesul criticii literare, consolidându-și un statut aparte, glisând (chiar în receptarea publicului larg) dinspre autorul de memorialistică spre criticul literar și de la intelectualul prezent în mijlocul evenimentelor către figura părintelui Nicolae, coborâtă parcă dintre modelele patristice. Curajul și ineditul judecăților, precum și capacitatea de a survola în manieră interdisciplinară îl aduc tustrele pe Nicolae Steinhardt într-o contemporaneitate care poartă datoria de a redescoperi luminile și umbrele „istoriilor” mai mult sau mai puțin recente. Acum, grație integralei tipărite de „Polirom” – care a apărut din inițiativa P.S. Justin Hodea Sigheteanul, președintele Fundației „N. Steinhardt” –, putem da sens plenar cuvintelor vizionare: „Opera ca și moartea preface viața în destin. Opera e dătătoare de sens, ea este devenirea întru ființă. Ea e ființa, întru care și-a aflat omul rostul”.

Istoria receptării unei opere cât se poate de vii a ajuns la punctul ei maxim în 2020, odată cu monumentalul studiu semnat de Adrian Mureșan: „Vârstele subversiunii. Nicolae Steinhardt și deconstrucția utopiilor”, apărut la OMG. Deși nu intenționez să creez o fișă bibliografică completă, voi decupa câteva date demne de interes: autorul aflat sub lupă s-a născut pe 24 septembrie 1982, la Cluj-Napoca. Este în prezent eseist, critic literar și profesor de limba și literatura română. A urmat cursurile Facultății de Litere, secția Română-Franceză, și ulterior programul de masterat „Literatura română: modernitate și context european”, din cadrul Universității „Babeș-Bolyai”;

temeiuri în acvaforte

Marius MANTA

Nicolae Steinhardt, vârstele subversiunii

doctor în filologie al Universității din București. Activitatea sa este cât se poate de bogată, publicând cronici, eseuri, recenzii în reviste culturale importante, printre care „Observator cultural”, „Viața românească”, „Dilema veche”, „Steaua” etc. Semnalează totodată o serie de apariții în volume colective: „Prezentul comunismului: memorie culturală și abordări istoriografice”, Editura „Ratio et Revelatio”, Oradea, 2016; „Studii de literatură română recentă. Teme și motive literare în proza scurtă”, Cluj-Napoca, Editura „Limes”, 2016; „Memorialistica românească: între documentul istoric și obiectul estetic”, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2017. Îngrijește N. Steinhardt, *Opere 16. Călătoria unui fiu risipitor. Eseu romanțat asupra neizbânzii*, Polirom-Mănăstirea Rohia, Iași, 2013.

Urmând unui crez asumat pe de-a-ntregul, impresionanta arhitectură a studiului poartă în centru convingerea că rolul plin

de sens al culturii, într-un secol al totalitarismelor, ar fi trebuit să fie acela de a spune adevărul, neținând seama de eventualele consecințe. În linia filozofului italian Giorgio Agamben („contemporan este acela care are privirea ațintită asupra vremurilor sale, spre a le percepe întunericul, iar nu luminile...”), Adrian Mureșan e dispus să plece de la observația că anti-modernul Steinhardt se raportează inedit la trecut, altfel spus că are puțința de a relaționa cu acele momente „astrale” anterioare, capabile de a prefigura prezentul, anulând liniaritatea temporale. Există cu precădere în „Jurnalul fericirii”, dar și pe alte paliere ale discursului, în accepția lui Adrian Mureșan, o contemporaneitate activă ce poate fi înțeleasă în cazul lui Nicolae Steinhardt printr-o sensibilitate distopică. Scrisul plin de vervă al scriitorului coboară din matricea Ionescu – Cioran. Eseistul, parodistul, memorialistul ori publicistul pare să se simtă mult mai în largul lui în această albie, în timp ce față de Noica – Eliade își afirmă admirația, aproape cu religiozitate, în anii cei mai grei ai ceaușismului.

În fapt, premisa analizei lui Adrian Mureșan este aceea că „abdicarea de la criteriile esteticului [...] nu constituie neapărat o regulă – se manifestă în mod deliberat, în scopul subversiv al unei dezbateri etice perpetue”. Subversiunea este personificată, ia chipul unui supra-personaj ce străbate întreaga operă, oferind tonul unei veritabile culturi a rezistenței. Dintr-o asemenea perspectivă sunt comentate amplu

volume precum „Între viață și cărți” (1976), „Incertitudini literare” (1980), „Critica la persoana întâi” (1983), „Escale în timp și spațiu” (1987); de fiecare dată, sunt inventariate abilitățile subversive ale lui Steinhardt, criticul urmărind să refacă mecanica unui proces care pare să fi scăpat până acum. Adrian Mureșan stabilește matricea premiselor ce dau formă credibilă unei gramatici „ultraportabile” a subversiunii culturale. Având nostalgia paseistă pentru un interbelic extrem de vibrant, dar așezat cu fața către prezent, vituperând diatribe portretistice dedicate comunismului, Nicolae Steinhardt e conștient că eternul-prezent configurează o unică cetate-temniță. În asemenea date, verbul „a rezista” devine la Steinhardt o funcție a limbajului și aproape fiecare eseu e o nouă bătaie pentru libertate (a se vedea măcar „Cine-mi va da mie aripi ca de porumbel?”, pe tema prigonirii artistului în totalitarism). Ce este și mai interesant – la Steinhardt, până și selecția autorilor comentați echivalează cu o formă indirectă de subversiune. Devine evident faptul că eseistica publicată în perioada ceaușistă lasă impresia unei nevoi imense de a comunica, de a transmite mai departe, poate chiar sub o formă testamentară. Implicit, desigur paradoxal, trauma pe care o deconspiră alimentează cu energia necesară fiecare demers. Descoperite de Adrian Mureșan, printre elementele încărcate de subversivitate sunt atent decompuse cosmopolitismul, ideologia literară aparte (care combină neojunimismul

cu un lovinescianism moderat), credința în rațiunea soteriologică și subversivă a artei, subminarea limbajului oficial al criticii culturale, subversiunea de ordin teologic, teatralitatea subiectului și a discursului.

Adrian Mureșan propune, pentru o lectură eficientă a celor mai importante constante, conceptul de om-graniță: „Subversiv atât pe dinăuntru, cu sine însuși (indoor, subversiune idealistă, perpetuă), cât și în afară, în raport cu istoria (outdoor, subversiune istoricistă, intermitentă), discursul acestui om-graniță propune un candidat ideal, un subiect veritabil pentru gramaticalizarea subversiunii culturale”.

În volum, este „așezată pe cântar” și prietenia „tolerantă” dintre Noica și Nicu Steinhardt. Deși între cei doi se va produce divorțul, pricinuit de câteva elemente-cheie disjuncte (metafizic vs. postmetafizic, vocație filozofică vs. vocație literară, model cultural german vs. model cultural francez, supraviețuirea prin cultură vs. rezistența prin cultură), rămâne bine cunoscut aportul pe care îl va fi avut Noica...

Dar Adrian Mureșan e interesat și de câtă greutate există în condiția criticului Nicolae Steinhardt. Pentru a afla, recuperează în fața cititorului teorii, selectează fapte și acte de voință, procedează chiar la un soi de ierarhizare a acestora cu ajutorul unor criterii explicate, ce își demonstrează validitatea. Inventariază umbrele concepției – neojunimism, lovinescianism, existențialism. Înțelegem că recursul la unele principii de autoritate și pedagogie culturală ale maioreșcismului se face la Steinhardt în încercarea de a construi o conștiință etică viabilă. Autorul trasează considerații de estetică și teorie literară, e interesat de „cum citește Steinhardt” – propunând o morfologie a lecturilor. Cu ajutorul intertextului, se înțelege mai bine aprecierea lui Nicolae Manolescu: „Articolele lui Steinhardt sunt niște răstălmăciri”, întrucât, chiar plină de o fascinație luxuriantă, critica în discuție se prezintă ca o teorie avant la lettre a secundarului. Urmărind toate marginile unor glisări ideologice, luăm aminte că în ceea ce-l privește pe Steinhardt, privirea laterală (alias subversiunea) reprezintă atât metoda critică, cât și recunoașterea propriilor limite. Eseul critic de față propune diferite ecuații cu valoare axiologică: rezolvarea acestora aduce cu sine aflarea unor sensuri, orientarea propriu-zisă de-a lungul unei opere de o varietate însemnată. Adrian Mureșan nu face paradă de cunoștințe, ci le pune pe acestea la lucru, consemnând la final datele identitare ale unei voci polifonice. Deși eminentamente exhaustiv, prins în chingi strânse, studiul motivează spre surprinderea unora – de ce nu? – și elementele unei critici de tip jurnalistic, interesată de dezbateri, dosare și bloguri, rețele de socializare și polemici cât mai vii.

Enescu în ritm de jazz

La Centrul de Cultură „Rosetti-Tescanu – George Enescu” de la Tescani a avut vineri, 19 august, începând cu ora 17.00, un întreg eveniment cultural prilejuit de împlinirea a 141 de ani de la nașterea marelui compozitor român. Publicul prezent a asistat la un inedit și fascinant spectacol de muzică jazz, inspirat din *Rapsodia I* și *Rapsodia a II-a*, de George Enescu. Și nu numai. O voce admirabilă, îndrăznesc să scriu sublimă, Teodora Enache, acompaniată de doi artiști de calibru, Andrei Kivu (violoncel) și Călin Grigoriu (chitară), a oferit un festin aplaudat îndelung de melomanii prezenți.

Greu de înțeles cum pot fi redată sau transpuse creațiile enesciene în muzica jazz. Adevărul e simplu: nu crezi până nu vezi. Și când vezi, te minunezi! Teodora Enache, împreună cu cei doi instrumentiști, a reușit o minunată osmoză, semn

clar că unde sunt pasiune, profesionalism și mai ales iubire de frumos, exprimarea sublimului prin muzică depășește orice formă de categorisire umană. S-a aplaudat mult, iar la final chipurile tuturor au iradiat de zâmbet și admirație.

A fost o seară de vară dedicată marelui George Enescu, adică rapsodiilor, doinelor, dorului și a ceea ce dă sens existenței. Tescaniul s-a arătat încă o dată a fi un spațiu de-o veritabilă sacralitate artistică, poate și pentru faptul că poartă cu sine memoria înaintașilor, a boierilor moldoveni, care puneau țara la cale și al căror spirit se arată a fi viu, manifestându-se acum prin arta ce îmbracă forme mag-nifice de exprimare.

După recitalul în aer liber, publicul a vizitat cele două expoziții vernisate în incinta Centrului: „Tescanii lui Mihai” – expoziția aniversară Mihai Sârbulescu, la 65 ani, în Galeria „Ilie Boca”; respectiv, „Îmbisericire” – expoziția sculptorului Laurențiu Mogoșanu, în capela Rosetteștilor din parcul conacului.

Constantin GHERASIM

Cărți primite la redacție

Adrian Alui Gheorghe, *Dicțiuni etice, ficțiuni estetice*, Iași, Ed. „Junimea”, 2022
 Adrian Alui Gheorghe, *O sută și una de poezii*, București, Editura Academiei Române, 2022
 Mihai Barbu, *Acasă, la cei plecați... Cele mai frumoase reportaje*, Iași, Ed. „Panfilius”, 2022
 Vasile Bardan, *Pandemiștii. Poezie din dictatura COVID-19*, Târgoviște, Ed. „Bibliotheca”, 2021
 Constantin Călin, *Iarăși Bacovia!...*, Bacău, Ed. „Babel”, 2022
 Andrei Crăciun, *Bilili*, Pitești, Ed. „Paralela 45”, 2022
 Diana-Briseis Diaconu, *Mai presus de toate, dragostea*, Bacău, Ed. „Egal”, 2022
 Julia de Asensi, *Santiago Arabal:povestea unui copil sărman*, Onești, Ed. „Magic Print”, 2022
 Andrei Dósa, *Ceaikovski la walkman*, Pitești, Ed. „Paralela 45”, 2022
 George C. Dumitru, *Fericire*, Iași, Ed. „Polirom”, 2022
 Gheorghe Gându, *Mesajul din balon*, Bacău, Ed. „Egal”, 2022
 Diana Geacă, *El era frumos, eu eram iritată*, Pitești, Ed. „Paralela 45”, 2022
 Vintilă Horia, *O femeie pentru Apocalips*, București, Ed. „Vreamea”, 2018
 Diana Iepure, *În rest, viața e frumoasă*, Bistrița, Casa de Editură „Max Blecher”, 2021
 Dumitru Ignat, *Episod*, Botoșani, Ed. „Cadrat”, 2022
 Cristina Ispas, *Eva și ceilalți*, Pitești, Ed. „Paralela 45”, 2022
 Adrian Jicu, *Iorgu*, București, Ed. „Humanitas”, 2022
 Constantin Juncu, *Conul de umbră*, Bacău, Ed. „Egal”, 2022
 Thomas Merton, *Înțelepciunea părinților deșertului*, Pitești, Ed. „Paralela 45”, 2022
 Miruna Mureșanu, *Aproapele meu Dumnezeu*, Timișoara, Ed. „Brumar”, 2022
 Alina Pietrăreanu, *Să trăiești cu o presiune constantă*, Pitești, Ed. „Paralela 45”, 2022
 Irene Postolache, *Un iepuraș cât o lingură de mare*, Iași, Ed. „Junimea”, 2022
 Irene Postolache, *Cine-i hotul*, Brașov, Ed. „Creator”, 2022
 Ion Potolea, *Insula ahab 59*, Băbana, Ed. „Rocart”, 2022
 Dan Perșa, *Călătorie în iad și în rai și-n oraș*, Iași, Ed. „Polirom”, 2022
 Dan Perșa, *Onirica*, Bacău, Ed. „Rovimed”, 2022
 Liliana Răcățiu, *Lada de zestre*, Bacău, Ed. „Egal”, 2022
 Viorel Savin, *Deși Sfântul Petru era necăjit...*, București, Ed. „Eikon”, 2022
 Cassian Maria Spiridon, *Pietre albe, pietre negre, pietre roșii*, Iași, Ed. „Cartea Românească Educațională”, 2022
 Valentin Talpalaru, *Teatru*, Iași, Ed. „Junimea”, 2021
 Alexandru-Ovidiu Vintilă, *Iglu*, București, Ed. „Eikon”, 2022
 Diana Vasilca, *Taina artechinului cu 169 de nume*, Bacău, Ed. „Egal”, 2022

• revista revistelor • revista revistelor •

Vatra (7-8/ 2022)

Revista „Vatra” propune o mare anchetă coordonată de Alex. Cistelean despre *filozofia continentală*: raporturi cu filozofia analitică, știința și societatea, adăugându-se un tablou al situației de azi prin filozofii contingentului. Ei bine, să rezumi răspunsurile la o astfel de anchetă ar fi o enormitate: distorsiunile ar fi prea mari. Așa că, părerea mea, cei interesați de subiect și fără acces la revista pe hârtie au la îndemână varianta online. Pentru cei mai puțin familiarizați cu subiectul (mi s-au pus astfel de întrebări), cel mai sugestiv mod de a-ți face o idee despre filozofia continentală și cea analitică este să spui unde s-a dezvoltat fiecare dintre acestea: cea continentală aparține, desigur, ariei continentale europene, mai ales Franței și Germaniei, în vreme ce filozofia analitică este cu precădere a spațiului insular anglo-saxon. Însă despre toate acestea și încă multe altele, în anchetă. Atât optimiștii, cât și scepticii vor găsi o bună sursă de meditație.

Altfel, Revista „Vatra” oferă aceeași bogăție de conținut (serios), care o face una dintre cele mai apreciate reviste culturale românești: proză, poezie, cronici, istorie literară. Pomenesc în acest context Centenarul Preda, care a suscitât interesul cultural al ultimelor luni de zile, prezent în paginile Revistei „Vatra” prin eseu semnat de Iulian Boldea „Actualitatea lui Marin Preda”. (D.P.)

păsări voi păsări

păsări voi păsări
 în largul mărilor
 cu vîntul în piept.
 deasupra genune
 dedesubt genune
 la mijloc drum drept.

trupul încordat
 se încheagă-n zbor
 parcă din senin.
 zbaterea aripilor
 ține zarea viului
 săgetînd-o-n plin.

păsări voi păsări
 timpul ce ne leagă
 prin inimi ne trece.
 deasupra genune
 dedesubt genune
 albastră și rece.

credeam că sînt curcubeu

locuiesc în propria singurătate.
 onix negru, mîinile ei
 îmi strălucesc în jurul gîtului,
 onix negru am devenit și eu.

o, dar cînd eram atît de copil,
 încît luminam cu ochii
 pînă departe noaptea,
 credeam că sînt curcubeu!

o gigantă roșie

n-am cunoscut nimic mai viu decît mîinile mamei.
 calde mereu și zbuciumate ca sîngele tînăr,
 se zoreau chiar și-n somn.

aveau treabă numai cu viitorul –
 asta făceau și dormind, șlefuiau
 pînă la transparență
 pielița opacă dintre noi și ziua de mîine,
 să ne învingem
 frica toți: copii, casă, cuiburi verzi din grădină.

Mariana
CODRUȚ

în timpul ăsta ea era însă cu gîndurile tot în trecut,
 cel de demult, cel de aproape, de mai aproape.
 așa trecutul și viitorul și-o disputau continuu
 – ce mare ajunsese mama, trasă cu toată forța
 și într-o parte, și-n cealaltă de viitor și de trecut!

la mijloc, pe cerul albastru și rece al nopții,
 a izbucnit
 atunci o gigantă roșie. îmi luminează fața și acum.

Ara

ea bea singură cu pisicile-n poală,
 cu homleșii bea
 – ciuful ei de băietan generos
 la sigur îi încînta!
 cînd se bilbîia deștept pe rețele,
 oricine știa
 că bea singură cu pisicile-n poală
 sau cu homleșii bea.

înrîstată, mereu îmi ziceam:
 ce-i cu ea, Doamne, ce face?
 curată nebunie
 să nu-ți lași viața în pace!

n-a suflat nici o vorbă un timp,
 multe luni n-a suflat un cuvînt
 (poate doar mițelor?
 propriei fețe, vînat pămînt?).
 ce discreție nobilă, ce bună creștere
 – mi-am zis amar aflînd de ce tace –
 să-ți lași moartea să facă din tine
 ce vrea, să-ți lași moartea în pace!

• Veaceslav FISTICANU (Chișinău) – *Chaos*

Radu
VANCU

* * *

Când am plâns cine dintre voi m-a auzit poemelor
Care dintre voi mi-a ținut în poală creierul
infectat Câte dintre voi ați adus un pahar de apă
inimii bătrâne care v-a crescut

Răsfățatelor Poeme de bani gata Poeme care
n-ați adormit niciodată cu stomacul gol Poeme

peste care duhul n-a căzut niciodată ca
rachetele peste un oraș asediat

* * *

(Doar pentru că scriu poemele astea
nu înseamnă că sunt viu)

* * *

Poeme peste care duhul se poartă
ca zahărul ars peste grișul cu lapte

Și totuși în groapa mea comună numai gustul
vostru de griș cu zahăr ars îl am în gură Tonele

de moloz cu sânge plutesc ca o pulbere fină
în lumina voastră dulce Nici pe fundul gropii

comune nu se poate scăpa de lumina voastră
dulce Să vă fie rușine

În locul vostru aș intra în pământ

* * *

Groapa comună e un instrument de gândit Abia
după ce-ai ajuns în ea și se naște creierul Abia
când o auzi pe fetița de 3 ani împușcată acum 3
săptămâni întrebând Mama noi credem în moarte

Abia când auzi vocea liniștită a mamei
cu care s-a rugat 3 zile de soldați s-o împuște
aceeași voce
și pe ea

zicând Mămăruța mea moartea nu există
Abia când
îi auzi pe toți cei din groapa comună
cum se străduiesc

din răspuțeri să respire cât mai fornăit
să creadă că sunt vii Mămăruța noastră
pentru ca fetița
ne auzi cum

respirăm Abia când auzi fetița râzând fericită
Suntem vii cu toții & simți respirația ei mică
Da Vă aud
încălzind

toată groapa comună Abia atunci
Abia atunci îți aduci aminte cum respirația mică
ți se naște creierul
a unor

poeme și-a încălzit inima Abia atunci înțelege
poeziei Mămăruța mea moartea nu există
de ce-i șoptea
Sau poate că ea

șoptea asta inimii tale E greu să-ți aduci aminte
pe vremea aia nu aveai creier E nevoie
fiindcă
de o groapă

comună (Nu-i sigur că și de ceva poezie) pentru ca
creierul să se nască

* * *

(Doar pentru că notez versurile astea aici
că s-a și născut) (De fapt, înseamnă aproape
nu înseamnă
sigur că

nu)

lumi anglo-saxone

Elena CIOBANU

Ochii umezi ai unui rege

După numai o zi de la moartea Elisabetei a II-a, la întâl-
nirea cu prim-ministrul Liz Truss, regele Charles al III-lea i-a
mărturisit acesteia că „a venit momentul de care i-a fost
întotdeauna groază”, dar că nu are de ales, trebuie să
meargă înainte cu stoicism. Microfoanele încăperii au
înregistrat, implacabil, cuvintele spuse cu o simplitate
onestă, deloc ostentativă, emoționantă. Oricât s-ar fi stră-
duit, poate, unii să le întoarcă pe dos, nu ar fi reușit – toată
mimica și gestică regelui ar fi demontat falsa demonstrație.
A fost, poate, primul episod dintr-o serie care i-a făcut pe
britanici să-l „adopte” rapid pe Charles ca pe un monarh ce
pare să continue pe linia datoriei într-un fel uman, lipsit de
ipocrizie inutilă, atașant.

În ziua înmormântării, pe sicriul fostei regine, însemnele
prețioase ale regalității, clasice prezente în astfel de cere-
monii, au fost oarecum eclipsate de coroana funerară de
flori, alcătuită după atentele instrucțiuni ale lui Charles.
Ultimul și tandrul său omagiu pentru „scumpa mamă” ple-
cată în altă lume nu a fost, așa cum ne-am fi putut gândi,
un aranjament grandios de crini imperiali, ci o armonie de
flori pe cât de simbolice, pe atât de lipsite de emfază:
mușcate, rozmarin, trandafiri de grădină, dalii, hortensii,
flori de gheață, sipică, mirt. Denumirile lor, la fel ca acelea
ale florilor din jerbele și coroana pusă pe sicriu la
Edinburgh, te trimit direct pe câmpurile verzi ale unei Anglii
de poveste la care visează înmormântările ale patrio-
tismului britanic: flori de mazăre dulce, de ciulin, frezii,
brumărele, gladiole. Ele au vorbit despre și în numele unei
regine devotate misiunii sale, lipsită de fașoane și de
excese vanitoase.

Biletul scris de mână de pe diafana coroană funerară
arăta iubirea și devotamentul regelui care a privit îndelung,
transfigurat de durere, cu ochii înotând în lacrimi, catafalcul
mamei sale. Nu puteai decât să empatizezi cu omul care
se vedea clar de dincolo de uniformă militară și de gesturile
ceremonioase milimetrice prestabilite. Nici măcar contes-
tării săi nu ar fi putut să nu-i ierte, în acele clipe, vina de
a se fi născut moștenitor al tronului.

De altfel, chiar și republicanii convingși de pe Facebook îi
recunosc, plini de civilitate, meritele. Într-unul din mesajele
lor, aceștia sunt departe de a-l amenința cu vreo revoluție
sângeroasă sau măcar cu niște proteste pașnice în fața
Parlamentului. Răsturnarea ordinii sociale nedrepte se va
face natural, sugerează ei retoric, prin simpla exercitare de
câtre Charles a calităților sale laudabile deja dovedite: „fie”
ca regele, prin intermediul dorinței sale de justiție socială,
să ajungă la „deplina înțelegere” a faptului că „monarhia
este un anacronism, o injustiție și un afront la adresa Legii
Naturii”. „Fie” ca „setea lui de cunoaștere și de înțelegere”
să-l conducă pe Charles la perceperea celor mai adânci
nedreptăți comise în numele regalității și, necesarmente
cuprins de rușine, să-l facă să simtă „îmboldul irepresibil de
a îndrepta lucrurile”, de a „dizolva monarhia” și de a
„înapoia teritoriile ocupate popoarelor de la care au fost
luate”. Făcând toate acestea, regele ar urma să aibă „un
sfârșit fericit”, grație conștiinței faptului că „a dus la
îndeplinire atâtea lucruri”.

Nu știu cât de viabilă este cauza republicanismului (dacă
ar fi să o măsurăm după numărul de like-uri primite, e destul de
redusă) într-o țară care nu a putut să reziste fără monarhie
decât vreo 11 ani, cândva, prin secolul al XVII-lea.
Necesară pentru revizuirea ulterioară a sistemului politic,
republica lui Cromwell a fost, în realitate, un eșec răsună-
tor. Nu s-a ajuns, cum a făcut Franța cu un secol mai târ-
ziu, la o organizare a societății care să se poată dispensa
de instituția regalității. Însă dacă stai să te gândești la
Trumpii pe care îi propune azi democrația liberală de prin
alte locuri, un rege precum Charles devine deja cel puțin
preferabil. Căci englezii de rând, dincolo de fascinația lor
facilă pentru strălucirea paradelor, au dreptate să-l susțină,
nu neapărat pentru el însuși, ci pentru că reușind să stea
drept acolo unde este, le oferă lucrul cel mai important de
care au nevoie ca națiune: un simbol în carne și oase pe
care să-și întemeieze identitatea și încrederea în ei înșiși.
Sătenii care l-au văzut cum respira cu nesaț aerul de pe
prispa casei sale transilvane cred că ar înțelege bine ce
vreau să spun.

• Mihail VOICU (Iași) – *Breaking News*

Un mănunchi de admirabile întâlniri și întâmplări

După doi ani de întrerupere, Festivalul *Bac-Fest* a fost reluat, tot în organizarea Bibliotecii Județene „Costache Sturdza”. Prima ediție a avut loc în 1971, când se împlinneau 90 de ani de la nașterea lui Bacovia. Atunci, în 1971, am sărbătorit împreună un mare poet. A fost anul recunoașterii la nivel național și internațional a creației bacoviene. Mai sunt în Bacău oameni care au trăit acel eveniment unic și nu l-au uitat. A fost o sărbătoare specială, care s-a repetat câțiva ani, inițiată și organizată de un grup de intelectuali curajoși, redactori ai Revistei „Ateneu”, înființată de George Bacovia și Grigore Tabacaru. Tot atunci, a fost dezvelită statuia din centrul orașului, operă a artistului Constantin Popovici, și inaugurată Casa Memorială „George Bacovia”.

Indiferent ce denumire a purtat Festivalul, de fiecare dată și-a propus – și de cele mai multe ori a reușit – să readucă în atenția băcăuanilor moștenirea poetică bacoviană, printr-o suită de evenimente culturale, artistice și educaționale, dedicate publicului de toate vârstele. Este și statistica importantă, însă nu trebuie să uităm oamenii care au răspuns invitației de a fi făptași și părtași la mersul Festivalului: poeți, romancieri, critici și istorici literari, directori și redactori ai unor publicații literare și de cultură, ai unor edituri, din principalele centre culturale și universitare ale țării, ziariști, bibliotecari, artiști plastici și ai scenei, profesori, elevi, voluntari.

Ce a însemnat Bac-Fest-ul

A spus-o frumos și convingător Carmen Mihalache, director al Revistei de Cultură „Ateneu”, la Colocviile Revistei, pe 15 septembrie, data la care a început manifestarea: „Zilele de festival sunt așteptate cu un fel de înfrigurare de iubitorii unor astfel de evenimente care transfigurează orașul, declanșând o stare de entuziasm, de curiozitate, de efervescență. De bucurie reală. Descoperim o altă dimensiune a existenței, dincolo de obișnuitul cotidian, o altă față a vieții, una plăcută, ca să ne bucurăm cu toții de artă, de literatură, poezie, muzică, teatru, dialog”. Iar pentru a înțregi esența evenimentului din Bacău, prezent la una dintre întâlnirile admirabile din programul Festivalului – dialogul cu scriitorul și eseistul Vasile Ernu, de la Colegiul „Nicolae Vasilescu-Karpen” –, președintele Consiliului Județean (finanțatorul Festivalului), Valentin Ivancea, a spus auditoriului: „Aveți ocazia, în aceste zile, să cunoașteți o altă față a culturii în cadrul manifestărilor Bac-Fest, pe care le-am gândit

Festivalul Național „George Bacovia”, la o nouă ediție

• Bogdan Cretu, Mariana Codrut, Simona Popescu, Radu Vancu, Florina Pîrjol, Alex Goldis

• foto: Aurel Geangu

și organizat împreună cu echipa Bibliotecii Județene «C. Sturdza», sub egida Consiliului Județean, pentru ca viața culturală a Bacăului, orașul care l-a dat lumii pe George Bacovia, să strălucească și să vă atragă în lumea culturii românești. *Bac-Fest* este literatură, muzică și artă! În cele patru zile ale Festivalului, personalități marcante ale culturii românești sunt prezente în Bacău, dornice să vă împărtășească din operele și creațiile lor”.

Colocvii

Menționăm că, în deschiderea Festivalului, au fost vernisate, la sediul Bibliotecii „C. Sturdza”, o expoziție de manuscrise bacoviene și ex-libris, precum și expoziția de artă „Bacovia” – 21 de lucrări excepționale ca realizare, idei și concepție, autor fiind artistul plastic Dionis Pușcuță; curator, un alt împătimit al poetului, artistul caricaturist și fotograf Victor Eugen Mihai. Despre această inedită expoziție a vorbit criticul Marius Manta: „În tablourile lui Dionis Pușcuță aveți întreaga curbă a depresiei, un tragic care se relevă insinuant, în primul rând dintr-o anumită persuasiune a mediocrității cotidian. Bacovia domină – nu știu dacă și regizează – o întreagă gamă de stări (neliniștea, disperarea, resemnarea, amărăciunea, deznădejdea, chinul, durerea, răul, oboseala), autoreprezentându-se sub puterea lor dizolvantă. Toate sunt prezente și totuși Dionis Pușcuță pare să caute privirea subiectului. [...] Portretele sunt grave, coboară parcă din mit și vor avea sens în arhitectura întregului-Bacovia”.

După Colocviile Revistei *Ateneu*, Festivalul a continuat, în cea de-a doua zi, cu o lansare de carte, la Colegiul Național „Vasile Alecsandri”: romanul lui Dan Perșa, „Călătorie în iad și în rai și-n

oraș” (Iași, Ed. „Polirom”, 2022), care a fost prezentat de criticul literar Adrian Jicu. A urmat, în cadrul Conferințelor *Bac-Fest*, la Colegiul „Nicolae Vasilescu-Karpen”, o întâlnire cu prozatorul, eseistul și publicistul Vasile Ernu, un excelent povestitor, care le-a vorbit liceenilor despre „Bacovia și generația perestroika din Basarabia”, dar și despre multe alte teme care au stârnit curiozitatea și interesul participanților. Scriitorul a reușit, de la prima frază, să cucerească auditoriul, prin simplitatea discursului, monologul de început fiind povestea oricărui adolescent aflat la confluența dintre copilărie și maturitate. La întâlnirea cu scriitorul născut la Odesa, au fost prezenți și Valentin Ivancea, președintele Consiliului Județean Bacău, Lucian Bogdănel, prefectul județului, și Dragoș Benea, europarlamentar.

Gala Premiilor Bac-Fest

În seara aceleiași zile, vineri, 18 septembrie, în Aula Universității „George Bacovia” a avut loc poate cel mai așteptat moment al evenimentului: decernarea premiilor. Juriul, alcătuit din criticii Bianca Cernat, Florina Pîrjol, Radu Vancu, Alex Goldis și Bogdan Crețu, a făcut mai multe nominalizări, la fiecare secțiune, premiile fiind: **Premiul Național „George Bacovia”**, pentru întreaga operă, a revenit poetei Mariana Codrut, autoare a unei poezii puternice, o admirabilă slujitoare a adevărului, reprezentantă remarcabilă a generației optzeciste. A vorbit despre opera sa Radu Vancu. **Premiul pentru Debut Poetic** – Alexandra Pâzgu, pentru volumul „Dă Tot Ce Ai” (București, Editura „Tracus Arte”), prezentat de Alex Goldis. La Secțiunea **Critica Poeziei**, Florina Pîrjol l-a

prezentat pe autorul volumului „Cenaclul de luni, viața și opera”: Cosmin Ciotloș. **Premiul pentru Cartea de Poezie** a fost atribuit poetei Simona Popescu, pentru impresionantul volum „Cartea plantelor și animalelor” (București, Editura „Nemira”), motivația juriului fiind oferită de Bogdan Crețu. Gala a fost urmată de un concert extraordinar susținut de trupa „3 Parale”.

Galeria cu poeți

Pe 17 septembrie, ziua de naștere a lui Bacovia, organizatorii au gândit și au pus pe simeze, la Galeriile de Artă „Karo”, o expoziție de caricaturi „Bacovia” – Victor Eugen Mihai-VEM, artist caricaturist și fotograf, iar pe acest fundal vizual a avut loc o lectură publică de poezie, admirabil moderată de poeta Violeta Savu. Au citit din propriile creații: Radu Vancu, Diana Iepure, Gabriela Vieru, Adrian Alui Gheorghe, Valentin Talpalaru, Mir Bălan, Dan Petrușcă, Tincuța Horonceanu-Bernevic, Violeta Savu. A fost, cred, cea mai emoționantă și sensibilă întâmplare literară din Festival. Seara, s-a mers din nou la *Teatru Fain*, pentru Dialogurile *Bac-Fest* – „Nichita. Poetul ca și soldatul”. Bogdan Crețu a intrat în dialog cu Andreea Goldis, apoi a avut loc prezentarea Revistei „Timpul”. Seara s-a încheiat cu recitalul inconfundabilei actrițe Eliza Noemi-Judeu – „Tăcerile lui Nichita”.

Lansări de carte la Casa Poetului

În ultima zi a Festivalului, duminică, 18 septembrie, în grădina Casei Memoriale „George Bacovia” a fost o mare de oameni, dornici să participe la eveniment. Profesorul, scriitorul, cercetătorul și criticul Constantin Călin și-a lansat recentul volum „Iarăși Bacovia!...” (Bacău, Ed. „Babel”). După formidabilul „Dosar Bacovia” (I, II, III), este al cincilea volum dedicat vieții și operei poetului George Bacovia, la care se adaugă alte referințe din alte volume, după cum a mărturisit autorul. Au vorbit despre volumul criticul Marius Manta, fost student al profesorului Călin, și conf. univ. dr. Elena Ciobanu, care au surprins și relevat, fiecare, „laboratorul” criticului, specificitatea scrierii, acuratețea detaliilor și ineditul informațiilor, prezentate după sintagma „mai multă precizie, mai multă armonie”.

Al doilea volum lansat cu această ocazie a fost, după cum afirmam la început, o nouă surpriză: Adrian Jicu, cu romanul „Iorgu” (București, Ed. „Humanitas”). Nu este un volum de critică, nu este o biografie; Adrian Jicu s-a aflat în situația de a alege. Critică au scris mulți și s-a scris mult, chiar dacă, după afirmațiile prof. C-tin Călin, citându-l pe George Bălăiță, despre Bacovia nu-i niciodată mult și suficient. A ales romanul, a ales titlul după numele de alint al poetului. „Iorgu”, după cum au afirmat cei doi critici, Bogdan Crețu și Alex Goldis, este un roman despre Bacovia, un roman despre Bacău, dar și despre Iași sau București, un roman despre o epocă. Adrian Jicu a ales drumul documentării, al cercetării, pas cu pas, amănunte, incluzând în carte detalii biografice și numeroase documente, topite într-o ficțiune surprinzătoare.

Muzica sonoriza orice atom

Bac-Fest 2022. Festivalul Național „George Bacovia” și-a închis filele într-un mod cât se poate de... poetic, artistic și muzical, duminică seara, la Sala „Ateneu” a Filarmonicii „Mihail Jora”. Publicul, care a umplut până la refuz sala, a avut ocazia să se întâlnească cu un artist al Bacăului, Ovidiu Ungureanu, artist fotograf, membru al Uniunii Artiștilor Plastici, autorul unei frumoase și expresive expoziții, „I-auzi corbii...”, care valorifică un vers bacovian: „Plâns de cobe pe la geamuri se opri./ Și pe lume plumb de iarnă s-a lăsat;/ «I-auzi corbii!» – mi-am zis singur... și-am oftat;/ Iar în zarea grea de plumb/ Ninge grî” („Grî”), expoziție care face parte dintr-un proiect mai mare, drag artistului: „Mă bucur că am fost invitat să expun aici, la Sala Ateneu, la sugestia coordonatorului acestui festival. Mă mai bucur că am făcut parte din această poveste frumoasă, care este Festivalul Național «George Bacovia», la care am adăugat și eu un gând frumos”, a spus artistul Ovidiu Ungureanu.

Sala, arhiplină. Adrian Jicu, director al Bibliotecii Județene „C. Sturdza”, director al Festivalului, se adresează publicului, mulțumind tuturor celor care au sprijinit acest proiect. Concertul de Gală a fost un minunat dialog al genurilor, tangoul argentinian adus de Analia Selis, profunzimea și suferința muzicii fado, cu Cristina Dăscălescu, dar și frumusețea înălțătoare a muzicii clasice cu vocea inegalabilei Gabriela Iștoc. Pe acordurile muzicii au dansat sportivii Academiei *Adamas* din Bacău. Un concert dedicat memoriei lui George Bacovia, tuturor invitaților, partenerilor și colaboratorilor acestui reușit festival.

Gelu BALDOVIN

Mă încercă tot mai des nostalgia depărtării, rătăcirii unor cuvinte. Mai mult decât înstrăinarea de anumiți oameni. Senzația că aproape le-am scăpat, s-au ascuns cumva într-un strat de memorie pasivă, tăcută, de istovit folos.

Poate fiindcă nu le mai întâlnii de multă vreme. Nefolosite, părăsite pe rafturi întunecate de sentimentul confuz al inutilității. Neputrivite acestui timp, contextelor lui, din care aspir a mă libera câte puțin. Conștient că un fel de gravitație mă trage nemiloasă înapoi către ele. Ca acum, când gândesc, întocmesc și așez pe virtuala hârtie vorbele astea.

Drept consolare, mă surprinde bucuria subțire a readucerii unor astfel de cuvinte la suprafața oarecum uimitoare a reflecției îndreptate spre ele. De pildă, într-o noapte, gândul mi s-a reflectat de termenul „pleavă”. Pe care nu-l mai auzisem, nici nu-l citisem de un răstimp însemnat.

Revenirea lui nocturnă, vag insomniacă, în atenție fu însoțită de sentimentul profund al moștenirii adânci, triste, dureroase, de la tata. Oglindind transformarea launtric traumatică a fiului de țărani neîmpăcat niciodată de-a-ntregul că e orășean. Amintindu-și periodic că a plecat de la țară fiindcă nu făcea față la muncile câmpului. Pentru care, spunea el, avea trupul prea slab. Totodată, stigmatizat de vinovăția mezinului care,

atelier de lectură experimentală

Daniel-Ștefan POCOVCU

Pleavă & Plevușcă

tradițional în satul românesc, rămânea alături de părinți. Față de care, și de aceea, se simțea mai responsabil decât ceilalți frați. Prin vorbe și fapte.

Neîmpăcarea deplină a tatălui meu cu orașul se traducea și în cuvinte. Abia acum conștientizez cum se mai agăța de vorbele lui de țaran. Deși se pricepea la obiceiuri, vorbe și port de oraș, cuvintele acelea îl legau definitiv și irevocabil de sufletul bătrânilor lui din casa părintească. Între ele se afla, oarecum la loc de cinste, și „pleavă”. De la care totdeauna folosea sensul figurat: „Om de nimic; lepădătură, drojdia societății” (DEX, București, Ed. Univers Enciclopedic, 2016, sub voce). Cuvânt depreciativ destinat omului nou, rezultat din rapida convertire a țaranului mărghiaș, fără căpătâi, în muncitor abia calificat, tot cam fără rost opoșit prin cvartal.

Nuanța aceasta îl făcea admirator declarat al meseriașului autentic, al meșterului adevărat. De care, mai puțin decât acum, dar tot era nevoie

și în vremurile copilăriei mele. Pentru cine vrea să știe, bunicul patern, țaran mijlocaș ajuns dintr-un orfan, mai făcuse școală de cizmărie și se pricepea de minune să repare pantofi.

Pentru tata, orașul ar fi trebuit să fie un spațiu ales al educației, instrucției, științei de carte, culturii și civilizației rezultante din asemenea obligatorii achiziții. Cred că acesta fu altcândva modelul construcției societății burgheze. Vajnică utopie a cărei neîmplinire îi asigura rația zilnică de nefericire furioasă.

La el am întâlnit întâia oară cea contra-utopie anticomunistă prin care se amăgea iscusit că toate insatisfacțiile lumii cenușii din România comunistă își găseau strălucitor antipod în Occident. Unde cinstea, onestitatea, competența, creativitatea, originalitatea și valoarea stăteau cocoțate pe pedestal.

Într-un fel, biografia mea discreditează apăsător vechea alianță ideologică proclamată între sat și oraș, între muncitor

și țaran. Mama era născută la oraș, într-o familie de muncitori. Din aceia pe care poate că tata îi disprețuia atât de mult. Oamenii simpli, veniți în tinerețe, înainte de război, tot de la țară, lucrând în fabricile orașului și până la comunism. Fără pretenții, nici ambiții, ba chiar vigilenți spre a evita violent prelațiile școlii la fetele lor. Nu de frica scrântelii, cât a cheltuielilor impuse.

Așadar, sunt o ființă zdrențuită rezultată dintr-o familie cât se poate de mixtă. Bunicii paterni erau ortodocși, cei materni catolici. Cred că asta îi îndepărta și mai mult. Locuitor emblematic, oarecum simbolic pentru Bacău.

Dar copilăria din mine habar nu avu despre asemenea distincții ce, astăzi, numai puțin apăsate, și tare mă dor, niște rani destul de adânci. Eu îmi iubeam la fel de profund toți bunicii. Iar de cel matern nu avui parte decât vreo doi ani. Un bărbat înalt, chipeș, ce folosea o bicicletă ca să meargă la lucru, la tăbăcărie, dar și la pescuit. De unde se

întorcea, aproape invariabil, cu o pungă plină de *chitici*, de *obleți*, ce, pentru amintirea gustului meu de copil, odată prăjiți, erau mult mai buni decât orice hamsii.

„Plevușca” aceea (al cărei sens figurat este „Grup de oameni de puțină însemnătate” – DEX, București, Ed. Univers Enciclopedic, 2016, sub voce) mă făcea cât se putea de fericit și de împăcat cu lumea toată. Cred că așa era și bunicul meu dinspre mamă. Un copil mare rezistând asaltului istoriei și progresului. Devreme ce, intrat în partidul comunist de prin 1945, ceea ce însemna foarte devreme, refuzase oferta de a se muta la bloc. Preferează să rămână cu toată familia, formată din șase persoane – doi părinți și patru fete –, într-o închipuire abia înălțată de la pământ din lemn și carton, o vechitură cu două camere, unde, e drept, copilul din mine nu se simțea niciodată prea rău.

Din păcate, a trăit prea puțin ca să aibă timpul să mă ia cu el la pescuit. De „plevușcă”, pentru care nu încerca niciun fel de dispreț, poate de tihnă, de liniște, de nepăsare aproape că filosofică.

Ruptura aceasta m-a măcinat până acum. Mărturisită, mă apasă ceva mai puțin. Și mă face să simt scrisul asemenea unui greu de înțeles instrument ce sondează în alt soi de adânc.

• autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți •

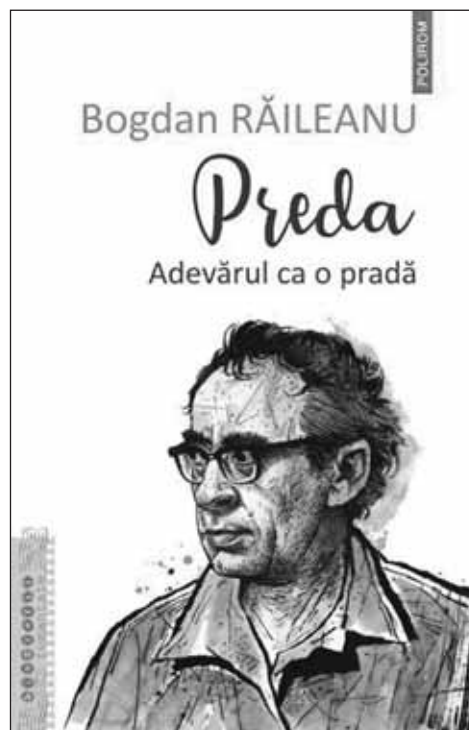
Raftul biografiilor romanțate de la Editura „Polirom” s-a îmbogățit de curând cu un nou titlu, inspirat, de data aceasta, de viața și scrisul lui Marin Preda. Volumul *Preda. Adevărul ca o pradă* (2022) este rezultatul muncii de documentare și al exercițiului stilistic întreprinse de Bogdan Răileanu, care, nu întâmplător, reușește să-l readucă în atenția cititorilor pe scriitorul teleormănean la exact 100 de ani de la naștere. Autorul surprinde în paginile sale un Marin Preda anxios, ipohondru, îndrăgostit mai mereu și totuși conștient de singurătatea sa, duplicitar și totuși fidel unui singur adevăr, cel al literaturii.

Bogdan Răileanu urmărește cu atenție principalele momente din viața celui care avea să devină un *superstar* al literaturii române postbelice: plecarea din Siliștea-Gumești pentru a studia la Abrud, apoi la Cristur-Odorhei și, în fine, la București, debutul în paginile revistei *Timpul*, succesul *Morometilor*, declinul căsniilor cu Aurora Cornu, Eta Wexler, Elena Mitev, chestionarea continuă a calității și a impactului operei lui, relația cu membrii familiei, în special cu tatăl său, prietenii mai mult sau mai puțin sincere și, în final, episodul îndelung comentat al morții, nu atât de suspecte pe cât s-ar spune, din vila scriitorilor de la Mogoșoaia. Devenit la rândul său personaj, Marin Preda se lasă observat în profunde autenticitate a emoțiilor: de la mândria și convingerea că scrisul lui are puterea de a impresiona și de a transmite ceva, până la deziluzia pricinuită de cenzură și persecuția exercitată de organele de Securitate care îi tulbură ritmul romanțelor, creându-i complexe privitoare la rolul lui și al scrisului în realitatea comunistă: „Literatura mea cred că

Viața, scrisul și adevărul lui Marin Preda

a iscat mai multe neplăceri decât bucurii. Și pentru mine, și pentru cei din jur” (Bogdan Răileanu, *Preda. Adevărul ca o pradă*, 2022). În felul acesta, profilul lui Preda se compune gradual și veridic, indicând, o dată în plus, capacitatea lui Bogdan Răileanu de a-l studia și de a-l livra cititorului experiența unei plauzibile întâlniri cu autorul *Morometilor*.

Sigur, volumul prezintă și amănunte din atelierul de creație al lui Marin Preda, adică acele aspecte esențiale din relația cu tatăl său, Tudor Călărășu, care i-au servit ca sursă de inspirație pentru ambele volume ale istoriei familiei țărănești din Câmpia Dunării. Printre episoadele deja arhicunoscute ca tăierea salcâmului sau despărțirea fără îmbrățișări de pe peronul gării din Balaci, Bogdan Răileanu inserează și instantaneul înmormântării lui Pațanghel, la care fiul participă cu mari mustări de conștiință: în ultima perioadă își vizitase foarte rar părinții, fiind concentrat să termine un nou roman, *Risipitorii*. Pierdut în gânduri, uită să ia la groapă coroana de crini cu miros înecăcios. Ajuns în casa părintească după slujba de înmormântare, își dă seama de neglijență, ia coroana și pornește înapoi spre cimitir, singur: „Nu mai era marele scriitor. Era Marinică cu treizeci de ani în urmă, mergea desculț spre câmp cu oile și ținea o carte în traistă. Praful de pe drum era același” (*ibid.*). Secvențe cum e cea citată fac dovada subtilității stilistice a autorului, care reușește astfel să

brodeze pe firul datelor concrete despre Marin Preda o narațiune rafinată, în care figura caleidoscopică a prozatorului se devoalează în mod fascinant cu fiecare paragraf încărcat de semnificații.

Paginile care vorbesc despre neplăcerile de a fi urmărit de Securitate sunt printre cele mai reușite din întregul volum. Pentru refuzul ferm al lui Preda de a intra în Partid, dar și pentru că e considerat „element dușmănos și impre-

vizibil”, dosarul „Editorul” devine din ce în ce mai stufoș, iar pasajele în care „tovarășii” securiști transcriu înregistrările informatorilor sunt savuroase: „Bă, ăștia au fost la striptease în Londra, spuse bărbatul cu mustață, mestecând ultima bucată din covrig cu gura până la urechi. Pizdalicu”, ai avut dreptate când i-ai zis așa atunci” (*ibid.*). Bogdan Răileanu introduce un personaj deosebit de interesant, un anume Sergiu, pe care Marin Preda l-ar fi întâlnit în trenul către București, unde urma să-și continue studiile. Personajul apare în punctele nodale ale volumului, iar romancierul ajunge să-l considere prieten chiar dacă află peste ani că este, la rândul său, informator la Securitate. Surpriza textului vine din faptul că Sergiu este zgărcit în declarații; în schimb apropiatul lui Marin, Ion Caraion, a cărui experiență în temnițele comuniste i-a servit ca inspirație pentru *Cel mai iubit dintre pământeni*, este cel care îl „prelucrează” de fapt.

Volumul *Preda. Adevărul ca o pradă* se înscrie printre reușitele colecției din care face parte. Personajul lui Bogdan Răileanu este un Preda credibil, fără volute artificiale. Succesul autorului vine din alegerea și potențarea unor momente-cheie din viața prozatorului teleormănean care să-i permită personajului să fie el însuși, să-și joace propria existență într-un mod ferit de clișeele istoriei literare. În paginile lui Răileanu, Marin Preda este când sobru, când hătru, când impulsiv, când rezervat, când entuziasmat, când suferind din dragoste. Autorul îl surprinde în toate trăirile și în fiecare dintre ele este autentic și convingător.

Andreea ZAVICSA

Un brand cultural, Colocviile și Premiile Revistei „Ateneu” s-au desfășurat și anul acesta, ca de fiecare dată când a existat ocazia, în cadrul uneia dintre marile manifestări culturale de anvergură națională, Bac-fest 2022. Chiar s-ar putea spune că Revista „Ateneu” a deschis festivalul, ocupând aproape în întregime prima zi, mai întâi cu o dezbatere pe tema „Romanul în epoca post-umană”, apoi cu decernarea Premiilor „Ateneu”. Tema aleasă pentru colocvii ar putea să pară una dificilă, dar discuțiile și reacțiile suscitade au arătat că ea se află în orizontul de gânduri al oricărui contemporan, fie el scriitor sau simplu cititor. Carmen Mihalache a deschis dezbaterile prin prezentarea temei și a invitaților, iar Marius Manta a susținut o dizertație pe tema multiculturalismului ca specific al timpului nostru. Apoi discuțiile s-au aprins. Petru Cimpoeșu a vorbit de fluiditatea termenilor cu „post”, afirmând apoi că nu-și poate închipui existența unui roman post-uman. Dar a exprimat și o viziune asupra literaturii într-o epocă a comunicării digitale și vizuale, în care romanul-foleton a fost înlocuit de seriale, romanele de filme, iar presiunea internetului și monopolul său asupra știrilor produc o treptată ieșire din Galaxia Gutenberg, atotputernică nu de mult. Astfel că și iluziile de receptare ale scriitorilor ar trebui să fie modeste; nu mai pot exista succesele de altădată, iar relația autor-cititor devine una aproape intimă. Poeta Diana Iepure a vorbit despre un roman cu tentă science-fiction citit în avion, despre creierile conservate ale celor bogăți, viziune care i-a întezit frica de zbor. Creierile în borcan – o realitate posibilă, înspăimântătoare. George C. Dumitru a vorbit despre capacitatea noastră de a ne adapta unei lumi în perpetuă mișcare, punând tulburătoarea întrebare: mai e loc pentru noi sau devenim de prisos? Adrian Mureșan, într-o amplă dizertație, a atins problema post-umanului și post-umanismului, legate de un profund scepticism. Post-umanismul se înșurubează în noi aproape demonic. Mircea Platon și-a exprimat părerea că post-umanul a început dinainte de noul roman francez, în Rusia sovietică, unde s-a semnat mai întâi sfârșitul romanului și al eroului de roman, așa cum le știam. Protagonistul anonim, exponent al maselor. Astfel s-a ajuns la un roman al nimicului, care dărmă tot ce exista. Cristian Fulaș a fost revoltat față de teorie, devenită azi o dictatură, prin care ni se spune cum și ce să gândim, cum și ce să simțim, cum să scriem. Practic, o nouă cenzură.

Gala Premiilor Revistei „Ateneu” a avut loc în după-amiaza aceleiași zile la „Teatru Fain” Bacău. Juriul a fost alcătuit din membrii colectivului de redacție al Revistei „Ateneu”: Carmen Mihalache, Ioan Dănilă, Adrian Jicu, Marius Manta, Dan Perșa, Ștefan Radu și Violeta Savu. Iar premianții din acest an au fost: **Premiul de Excelență:** Petru Cimpoeșu, **Premiul pentru Poezie:** Diana Iepure, **Premiul pentru Proză:** Cristian Fulaș, **Premiul pentru Critică și Istorie Literară:** Andrei Mureșan, **Premiul Special:** Mircea Platon.

Colocviile și Premiile Revistei Ateneu - 2022

Premiul de Excelență:
Petru CIMPOEȘU

Modestul meu omagiu

nu l-aș fi întâlnit pe Ernest Gavrilovici, poate că aș fi rămas inginer petrolist (ar fi fost mai convenabil?). De fapt, el m-a întâlnit pe mine – mai mult de-atât, m-a căutat! Mă întreb și astăzi, după patruzeci și cinci de ani, de ce. Numai fiindcă citise în manuscris o povestioară pe care o prezentasem la Cenaclul „Tristan Tzara” din Moinești? În bine sau în rău, e prea târziu ca să mai conteze, omul acesta s-a dovedit providențial. M-a scos din Moinești și m-a adus în Bacău, unde s-a îngrijit să am o locuință și un loc de muncă, pe urmă i-a găsit și soției mele un loc de muncă. Imaginați-vă pe cineva, lider sindical, de partid sau de orice altceva, care să facă un asemenea gest în zilele noastre. Imaginați-vă voi, eu nu reușesc.

Se presupune că oamenii nu pot trăi fără povești. Sunt unii care presupun asta. O întreagă teorie despre realitatea ca narațiune. Sau, băjbâind trecutul, să spunem așa: a-ți aminti o melodie nu e foarte diferit de a o cânta. Hai, să încercăm.

Întâlnești prima oară un om și ai impresia că el este așa dintotdeauna. După ce îl întâlnești ultima oară, rămâne același pentru totdeauna. Dacă

față de foștii tovarăși care îl mazeliseră? Ajunsesse pensionar anticipat și făcea un fel de voluntariat pe lângă Comitetul Județean al Sindicatelor. Puține începuturi sunt mai umile decât acesta, pentru un așa-zis destin literar.

Pe urmă i-am întâlnit pe Vasile Iacob, pe Constantin Donea, pe George Bălăiță. Toți aceștia m-au ajutat, în anii care au urmat, dar la fiecare dintre ei am ajuns datorită lui Ernest Gavrilovici. Care mă invita, duminica, la el acasă, luam prânzul împreună și puneam la cale treburile literaturii. Ce știam eu atunci despre literatură, de vreme ce nici acum nu știu mare lucru? Gavrilovici însă mă lua în serios și mă asculta cu toată atenția.

A murit ca un filosof, în februarie 1990, după ce s-a înțepat accidental în coaste cu o andrea. M-am gândit ca, la primirea Premiului de Excelență al Revistei „Ateneu”, să-i dedic aceste câteva modeste rânduri. Cine știe, poate că nu a fost în zadar.

Premiul pentru Poezie:
Diana IEPURE

Zile frumoase în orașul lui Bacovia

Bac-Fest 2022 mi-a adus multe satisfacții. În primul rând, m-am bucurat pentru cartea mea de poezie, „În rest, viața e frumoasă”, care a primit premiul anual al Revistei de Cultură „Ateneu” pentru Poezie. Le mulțumesc tuturor membrilor redacției! Am urcat pe scena Teatrului Fain și le-am ascultat pe Carmen Mihalache, directoarea Revistei, și pe Violeta Savu, o poetă care pune mult suflet în susținerea poeziei și a poezilor, implicit. M-am simțit ca o vedetă, care apare din spatele unei cortine purpurii și-și pune sufletul pe tavă.

Am avut ocazia să particip la mai multe evenimente din cadrul Bac-Fest. Am fost alături de colegii premiați, m-am întâlnit cu prietenii vechi și mi-am făcut alții noi, am vizitat Casa Memorială „George Bacovia”. Dezbaterile din cadrul Colocviilor Revistei „Ateneu” despre romanul în lumea post-umană a fost aprinsă, datorită subiectului bine ales, unul dintre cele mai incitante la momentul actual. Chiar de ziua lui Bacovia, am citit din poezia mea la Galeriile „Karo”. Violeta Savu, ca o adevărată curatoare, a prezentat „Galeria cu poeți”, iar publicul a fost deosebit de primitor și receptiv. Le mulțumesc mult organizatorilor că s-au gândit la detalii și au promovat literatura română, așa cum merită să fie pomovată.

**Premiul Special al Revistei „Ateneu”
pentru volumul „Deșcolarizarea României”:
Mircea PLATON**

**O legătură
autentică**

Mulțumesc juriului, cu alte cuvinte mulțumesc întregii redacții a Revistei *Ateneu*, pentru premiul acordat cărții *Deșcolarizarea României*. Volumul nu a fost conceput pentru premii, ci pentru luptă și tocmai de aceea mă bucur să văd că lupta e încununată de lauri! S-ar putea să rămână singurii lauri pe care îi va strânge demersul meu în favoarea școlii clasice românești, redacția *Ateneului* dovedindu-se mult mai sensibilă la problemele învățământului românesc, la pustiirea educațională a României decât cei aleși sau numiți să aibă în grijă acest domeniu esențial pentru viața națională.

Sunt cu atât mai onorat cu cât știu că Bacăul are o tradiție însemnată, frumoasă, în domeniul învățământului public, tradiție inaugurată formal de un anume Constantin Platon (1820-1892), autor de gramatici, primul dascăl al școlii publice deschise la Bacău în anul 1839, om care a înființat școli în ținuturile Bacău, Roman și Vaslui și care a educat zeci de învățători. *Nomen est omen!* Era scris ca un alt Platon să fie întâmpinat călduros la Bacău atunci când scrie despre chestiunea școlii. Știu că în redacția Revistei *Ateneu* sunt oameni care cunosc în amănunțime istoria și vicisitudinile actuale ale școlii românești și, de aceea, îmi permit să consider acest premiu ca pe un semn de solidaritate intelectuală, nu doar de apreciere scriitoricească, deși nu e lucru puțin să fi reușit să faci din proza aridă a circularilor și rapoartelor oficiale un text lizibil.

Iau acest premiu și ca pe o confirmare a firelor, nevăzute juriului, dar reale, care au început să mă apropie în ultimii ani din ce în ce mai strâns de Bacău. Am început prin a frecventa anticariatele din Bacău, am venit apoi pentru câteva conferințe, am cunoscut ziariști, scriitori și preoți din Bacău. Ulterior, am început să bat dealurile și conacele Bacăului, și încă nu am terminat. Revista *Ateneu*, pe care am citit-o întotdeauna cu mare interes în actuala formulă condusă de Carmen Mihalache, nu e pentru mine doar o publicație de cultură, ci o expresie concentrată, puternică a energiei intelectuale și a frumuseților istoriei și tradițiilor băcăuane. În lumina acestor realități, îmi îngădui să consider că acest premiu consacră o legătură autentică, garantând că eu voi avea întotdeauna aliați la Bacău în privința luptei pentru școala clasică și că Revista *Ateneu* va găsi în mine un prieten de nădejde.

**Premiul pentru Critică și Istorie Literară:
Adrian MUREȘAN**

Filiație clujeano-bucureșteană

Aș dori să mulțumesc juriului, redacției Revistei „Ateneu” și organizatorilor Festivalului Național „George Bacovia” în primul rând pentru că ne-au depășit toate așteptările, pentru că au mutat practic capitala culturală timp de patru zile la Bacău și pentru că au onorat, ca nimeni altcineva, memoria literară a poetului canonic, la toate nivelele. Să nu uităm că promotorul central al acestui festival, Adrian Jicu, tocmai ce a lansat, la Editura „Humanitas”, un roman care spune însăși povestea Aceluia, ca om *viu*, avant tout.

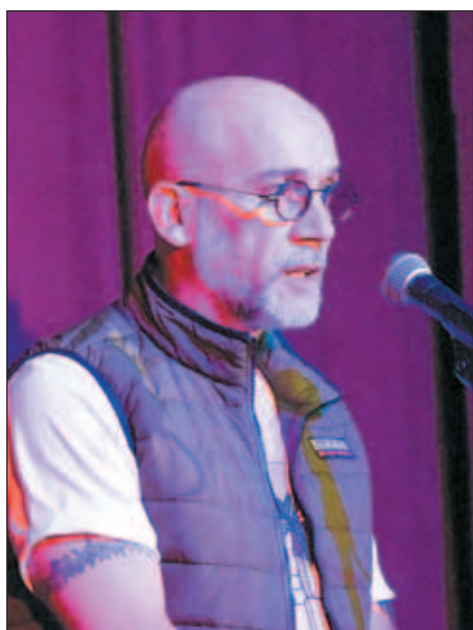
În al doilea rând, profit de această ocazie să mulțumesc profesorilor Călin Teuțișan, de la Facultatea de Litere a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, respectiv omologului său de la București, profesorului Mihai Zamfir, coordonatorul tezei care a stat la baza volumului meu, *Vârstele subversiunii...*, un proiect la care am început să lucrez încă din perioada studenției mele clujene și pe care l-am încheiat cu distincția „summa cum laude” în primăvara lui

2018, la Universitatea din București. La urma urmei, nu ascund că îmi face plăcere și îmi asum această dublă filiație, hibridă, clujeano-bucureșteană, despre care cred că, în cele din urmă, mi-a făcut mult bine. Le mulțumesc și instituțiilor sau publicațiilor culturale care au ținut să atragă atenția acestui proiect al meu, l-au nominalizat sau l-au premiat: Uniunii Scriitorilor din România, filiala Cluj (care mi-a acordat Premiul „Marian Papahagi” pentru debut în critica literară), redacției „Observator cultural” pentru nominalizarea la prestigi-

oasele premii naționale ale acestei publicații, PEN Club România, Revistei „Echinoc” etc. Le mulțumesc și celor care au scris ori au vorbit deja despre cartea mea dedicată operei și gândirii lui N. Steinhardt, între aceștia numărându-se și Ion Pop, Toma Pavel, Clara Mareș, Christian Crăciun, Adrian Popescu, Adrian G. Romila, Adrian Jicu, Adina Luca, Mihaela Gligor, Dan-Alexandru Chiță, Vasile Ernu, Alex Goldiș, Adrian Tudurachi, Cosmin Borza, Cosmin Perța, Cosmin Ciotloș etc.

Nu în ultimul rând, va trebui să-mi asum un gest socotit astăzi desuet și să dedic acest premiu memoriei celui care nu se mai află printre noi și care s-ar fi bucurat mai mult decât oricine să poată fi alături de mine în acea seară specială când am primit premiul Revistei „Ateneu” pentru critică, chiar în orașul în care el a trăit o viață întreagă și pe care l-a esențializat în felul său aparte, unic: socrului meu din Bacău, Jigău Ioan.

**Premiul pentru Proză:
Cristian FULAȘ**

**Nu am știut ce înseamnă
viața în literatură**

fenomen; mereu sfârșesc luat prin surprindere. Ca să fiu sincer până la capăt, aș prefera să știu totul dinainte: așa sunt eu, nu țin neapărat să am surprize, neprevăzutul nu mă coafează deloc și, în general, primesc atâtea vești proaste, încât e de înțeles că aș vrea să nu primesc vești deloc.

Cu atât mai plăcută deci surpriza acelei zile de iulie în care Adrian Jicu îmi scria pe messenger că am primit Premiul Revistei „Ateneu” pentru Proză. În mare știam despre ce era vorba, mai văzusem în anii trecuți anunțuri similare în social media. Ce nu

știam, ce nu știu și e mai bine să nu aflu e cum am ajuns eu să primesc acest premiu. Anul 2021 nu a fost unul tocmai slab în materie de proză, s-au scris cărți bune și foarte bune. Ca de obicei, foarte multe au trecut neobservate; sunt viciile și tarele unei culturi mici despre care trebuie întotdeauna să amintim. Trăim, scriem într-o cultură infimă. Indiferent de vorbele mari, de bucuria vreunui festivum, de euforia unei clipe mai trecătoare decât altele, pentru că e în sfârșit fericită, întotdeauna trebuie să ne amintim că probabil trăim în cea mai mică lume culturală din

Europa, cifra de afaceri a pieței de carte depășind abia cu puțin 60 de milioane de euro pe an, în condițiile în care există edituri în Vestul Europei care au cifra de afaceri de peste 500 de milioane de euro pe an. Așa arată realitatea, nu trebuie să o ascundem. Cu atât mai laudabil, așadar, efortul Revistei „Ateneu” de a evidenția anual câte o carte de proză, poezie și critică literară. Când lucrurile merg prost și foarte prost, orice efort e cu atât mai laudabil și cu atât mai de apreciat și sper că suntem cu toții relativ conștienți de munca depusă de acești oameni într-un oraș în care, am verificat personal, cartea mea nu poate fi cumpărată din librării.

Dar e timpul să mă opresc. Mulțumesc juriului pentru acest premiu acordat nu mie, ci cărții mele. Le urez succes și în anul viitor; anul acesta deja numără multe cărți minunate și alegerea lor va fi la fel de grea. Ca orice alegere asumată și conștientă. Mulțumesc încă o dată!

Poeta

Agatha Grigorescu-Bacovia

mului românesc, Macedonski și Bacovia, constituie repere semnificative pentru poetă. De la Macedonski păstrează cultul pentru pietrele și metalele prețioase, iar de la Bacovia, pe care îl consideră modelul ei literar, o inspiră atmosfera funerară, unele simboluri cromatice și muzicale, dar și anumite repere spațiale și temporale. De asemenea, de la pașoptiști ca Alecsandri, Bolintineanu sau A. Pann provin unele influențe folclorice, mitologice și orientale, precum și înclinația înspre stilul calofil. Eminescu, cel mai de seamă reprezentant al romantismului românesc, îi induce tonalitatea elegiacă a discursului liric și idealizarea ființei iubite, de la tradiționaliști preia ipostaza de mesager al suferințelor celor mulți și invocarea divinității, iar de la expresioniști, accentele panteiste și dorința atingerii absolutului.

Desigur, opera poetică a scriitoarei nu este lipsită de originalitate. Ea surprinde prin adoptarea unei viziuni antitetice și totodată filosofice asupra lumii și prin utilizarea unei structuri formale atipice. Volumul de poeme în proză *Terase albe* este conceput sub forma unor impresii de călătorie, iar ultimul volum de versuri, *Șoaptele iubirii*, se aseamănă cu o amplă eglogă, „un fel de *Cântarea Cântărilor*, dialog amoros, nu lipsit de lascivitate în prețiozitățile lui” (Al. Cistelean, *Zece femei*), în care componentele paratextuale constituie scurte intervenții libere indirecte.

Autoarea unei poezii existențialist-filosofice, peisagistice și sociale, Agatha Grigorescu-Bacovia traversează toate stadiile firești ale desăvârșirii sale poetice: etapa debutului literar, cu volumele *Armonii crepusculare* și *Muguri cenușii*; etapa definirii literare, cu următoarele două volume, *Pe culmi de gând* și *Terase albe*; etapa maturității literare, de după moartea poetului, cu volumele: *Lumină*, *Cu tine*, *noapte*, *Efluvii* și *Șoaptele iubirii*.

Din perspectiva comunicării artistice, poeta recurge cu precădere la monologul liric adresat ființei iubite, divinității, fiului, părinților sau unui element al naturii personificat, la confesiune și la monologul interior. Acest mod de expunere, care însoțește descrierea lirică, conferă discursului conotații filosofice. Ipostazele eului liric se află în concordanță cu cele trei categorii tematice. Liricii existențialist-filosofice îi corespunde ipostaza ființei îndrăgostite și cea a micului demiurg, liricii peisagistice, cea de contemplator, iar liricii sociale, ipostaza de mesager.

Aceste categorii tematice cuprind mai multe teme literare. Toate volumele de versuri ale scriitoarei vădesc pecetea bacoviană a morții și a trecerii timpului, dar se disting prin abordarea temei iubirii ca oglindire a vieții și a temei naturii, dominată de comuniunea om – natură – divinitate. Dacă în etapa de debut și în cea a definirii literare, dragostea amăgește sau ferecește și împlinește, în etapa maturității literare, tragismul existențial aduce cu sine pierderea iubirii, nevrozele și alienarea individului, dar și posibilitatea proiectării dincolo de moarte, unde iubirea capătă valențele împlinirii absolute.

Celor patru teme majore: iubirea, natura, moartea și trecerea timpului li se subordonează motive bacoviene, cum ar fi efemeritatea, aripile și zborul, care induc ideea neîmplinirii și a morții sau dimpotrivă, dar și motivul filosofic blagian, lumina, ca o cale către cunoașterea, fericire și absolut, căci „Coloană de lumină în azur/ Mi-î gândul tot mai proaspăt și mai pur” (*Dar*). Lipsa luminii „Din nopțile negre, târzii” (*Clipe*) sau lumina crepusculară înseamnă moarte și anularea oricărei speranțe, dar când se întrevede „Licăr de stele.../ Sub cerul senin” (*Tăcere*), se înfiripă din nou speranța împlinirii idealurilor. În poeziile scriitoarei, se regăsesc frecvent motivul umbrei și cel al amintirilor, ca modalități de ancorare în trecut, în așteptarea morții, precum și motivul zării și al mării, cu conotații pozitive sau sumbre.

În privința coordonatelor spațiotemporale, dacă Bacovia preferă târgul de provincie, la Agatha Grigorescu-Bacovia, și spațiul citadin bucureștean, cu parcuri, străzi aglomerate și cimitire reprezintă o sursă de inspirație, ca și cel casnic, cu odaia pustie și „grădina/ Cu fragede zambile” (*Furtuni de primăvară*) și cu miresme de roze. În plus, universului marin îi dedică volumul „*Terase albe*” și alte câteva creații în celelalte volume. Chiar dacă nu se remarcă o mare diversitate a

elementelor lui constitutive, metamorfoza acestora, în funcție de momentul zilei sau de fenomenele atmosferice, impresionează. Reperetele cadrului temporal sunt cele trei axe și anotimpurile, toate cu semnificații simbolice. Ca și pentru Bacovia, anotimpul predilect rămâne cel care sugerează apropierea morții, toamna cu „frunzele veștede/... freacă vântului/... (când) Ascult zilele de ieri,/ Gândesc la cele ce vin,/ Voi avea mai puține toamne/ Și mai puține primăveri” (*Frunzele veștede*). Iarna, cu „omătul alb/ De vis,/ Pe fundalul/ Zării albastre” (*Pastele*), semnifică atât splendoarea vieții și împlinirea idealurilor, cât și moartea, atunci când „Giulgi de gheață/ S-a întins/ Peste câmpuri albe...” (*Iarnă*). Primăvara, cu „Soare mult și flori/ Frumoase” (*Boabe de mărgăritar*), încântă și extaziază sau este dădătoare de nevroze, când „Peste lumina primăverii/... (se așterne) noaptea/ Neliniștii” (*Lumina primăverii*), iar vara, când „iulie înfloarește harnic bujori peste chipuri” (*Terase albe*), îndeamnă la trăirea iubirii și a vieții, în plenitudinea lor. De asemenea, momentele diurne și nocturne comportă, în general, aceleași semnificații cu cele ale primăverii și verii, respectiv ale toamnei și iernii, iar atemporalitatea concordă universului oniric și celui himeric.

La fel ca Bacovia, poeta folosește frecvent în creațiile sale simboluri cromatice și muzicale, interpretabile după principiul corespondențelor, enunțat și de poet, într-un interviu: „Fiecărui sentiment îi corespunde o culoare” (I. Valerian, *De vorbă cu Bacovia*). Astfel, negrul înseamnă moarte, albul simbolizează puritatea gândurilor, galbenul semnifică deznădejdea, roșul sugerează iubirea deplină și viața tumultuoasă, iar culorile deschise induc bucurie și serenitate. Instrumentele muzicale, cum ar fi buciul, violina, clavirul și lira, întâlnite în poeziile autoarei, trimit la melancolie și înnobilitate spirituală. O altă categorie de simboluri o reprezintă cele florale. Preferate sunt trandafirii, violetele, irișii, crizantemele, crinii și garoafele, flori care semnifică iubire, pasiune, frumusețe, gingășie, dar și fragilitate și efemeritate.

Tabloul psihologic, alcătuit dintr-o varietate de stări, emoții, atitudini și reacții, completează, alături de cadrul spațiotemporal, universul artistic al Agathe Grigorescu-Bacovia, aflat în corelație cu elementul biografic. Uneori, în singurătate, ființa umană, afectată de realitatea cotidiană și de dramatismul existențial, este copleșită de tristețe, neliniște și deznădejde, ce provoacă plâns și insomnii.

Alteori, suferința și manifestările solitare impun exteriorizarea prin lupta încrâncenată împotriva nedreptăților sociale. Toate aceste trăiri se amplifică în momentul pierderii ființei iubite și, până când survine acceptarea, amintirile, nevrozele și alienarea au efecte devastatoare. Specifice liricii scriitoarei sunt și starea de reverie confertă de frumusețile naturii idealizate, ferventa invocare a divinității și meditația asupra vieții, a morții și a iubirii, în speranța refacerii unității cuplului și a atingerii iubirii absolute, dincolo de moarte.

Limbajul poetic, dovadă a unui stil calofil, abundă în exprimări conotative sugestive, obținute prin diferite mijloace artistice. În afara figurilor de stil, precum metaforele, epitetele, comparațiile, inversiunile, enunțurile, exclamațiile retorice, și a imaginilor artistice, poeta utilizează tehnica notării impresiilor, repetițiile și sinesteziile, mărci stilistice simboliste. Tonalitatea discursului poetic se diferențiază în funcție de tematică. Astfel, în poeziile despre natură, tonul exprimă admirație, încântare sau exuberanță, în poeziile despre iubire, devine suav, însuflețit, nostalgic sau melancolic, iar în poeziile sociale, emană recunoștință, fermitate sau revoltă.

Ceea ce diferențiază opera poetică a autoarei de alte creații simboliste este folosirea predominantă a tehnicilor și procedeelor moderniste, care exprimă inovare stilistică și prozodică. Astfel, tehnica ingambamentului se poate identifica în majoritatea poeziilor, cu o structură strofică ce variază, de regulă, între cvinari și strofe polimorfe, excepții fiind cele organizate în distihuri, terține și catrene. Același tipar variabil se aplică elementelor de prozodie. Rima albă alternează cu cea îmbrățișată sau împerecheată în completă și uneori cu monorima, rare fiind cazurile în care poeta optează pentru rima clasică. Măsura versurilor variabilă este predilectă, ca și ritmul, dar există și poezii cu versuri egale și ritm iambic, în funcție de tonalitatea și vibrația poetică. De asemenea, scriitoarea este adeptă intertextualității, utilizând tehnica citatului fragmentar, care se reflectă în lirica sa prin referințele livrești la Nietzsche, Shakespeare, Bacovia și Blaga.

Chiar dacă este considerată de unii critici literari „o poetă nediferențiată în cadrul simbolismului și al modernismului incipient, dar mai ales nediferențiată de Bacovia, a cărui umbră poetică se străduiește să fie” (E. Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane*), Agatha Grigorescu-Bacovia lăsa în urma sa o operă literară „închegată într-o formă plină de originalitate și de o iscusită măiestrie a versului, cu toate nuanțele unei delicates sensibilități” (Mărgărita Miller-Verghy, *Evoluția scrisului feminin în România*), rezultat al eforturilor creatoare de aproape șase decenii de existență.

Drd. Carmen-Gabriela PANĂ
(Școala Doctorală LITERE,
Universitatea din București)

Nicoleta FLOREAN

Implacabila împlumbuire bacoviană

Fixând topografic fiecare vulnerabilitate generatoare de suferințe atroce, creația bacoviană este o confesiune dură a eului ce a avut revelația unei realități-surogat, a unei lumi sterile ce viețuiește stereotipic după un algoritm distructiv. Contemplând în maniera lui Rimbaud, „c'est-a-dire chercher et découvrir l'inconnu par delà les perceptions humaines usuelles”, dincolo de pereții de sticlă ai unui acvariu, George Bacovia explorează „mozaicul existențial” și creează, fixându-și sincopat obiectivul pe detalii, o atmosferă „de plumb” în care eul autentic se simte blocat într-o buclă temporală, condamnat să retrăiască, precum în „ziua bufniței”, eșecul universal, împlumbuirea cosmică.

Ca și Henri Toulouse-Lautrec, pictorul damnat de un trup neputincios să se târască ostentativ prin viață, poetul băcăuan a coborât în Infernul ființei condamnate (auto)marginalizării și (auto)izolării simbolizate de metalul gri, rece, de o densitate monstruoasă ce determină orice aspirație să „zboare în jos”, violet. „Căci de la violet la violent poate fi un singur pas” (Ioana Pârvulescu). Există o agresivitate violentă a privirii și tăcerii alterității pe care bolnavul de febră palustră o receptează, însușindu-și-o hiperbolic și asumându-și patologic marginalizarea în scopul nobil de a-i proteja pe ceilalți de inapartența lui la mulțime. Prin mineralizarea eului se creează o analogie între cei doi artiști. Prizonieri ai unor corpuri suferinde, fără nicio intenție moralizatoare, doar ca dovadă a iubirii de oameni, ei zugrăvesc prin tehnica litografiei alte corpuri suferinde, lumea decadentă a timpului lor. Asemenea pictorului francez, George Bacovia, talentat desenator, folosește pastelul și acuarela drept tehnici de construcție a textului liric pentru a crea impresia de osmoză a culorilor, de impregnare a lor cu griul plumbului, trasând sintetic liniile unei lumi ce i se revelează dincolo de staniolul convențiilor sociale, ucisă lent, gerunzial, de conformismele ei. În acest fel, autorul poeziei „Decor” condamnă „analfabetismul funcțional” al omenirii care a uitat menirea sa, de a „viețui”, de a „fierbe” căutându-și permanent rostul, „destinată să se consume necontenit la nivelul eșecului” (Vasile Fanache).

„Expresia cea mai deplină a greutateii” (Svetlana Paleologu-Matta), plumbul, „un reziduu care supraviețuiește dezintegrării” (*ibid.*), devine heraldica imagine pentru o continuă „dizolvare a imaginilor durerii în ironie” (Vasile Fanache) și totodată al „zborului invers”, al învăluirii viului cu metalul, al împresurării optimismului și extraordinarului în cangrena banalului, ordinarului, care pentru poetul băcăuan sunt sinonime cu acea „maladie a la mort” kierkegaardiană; o nepu-

tință de a muri, mai dureroasă și mai tragică decât moartea însăși, o încremenire torturată, alienantă. Așa cum remarca exegetul Ioan Bogdan-Lefter, „plumbul este mai rău decât toată moartea [...], el este cel mai rău decât toată existența lichefiată sau solidificată a lui Sartre. El este ceea ce rămâne după, ceea ce trăiește moartea. Și este disperarea”.

În acest context, cuvântul „plumb” devine punctul terminus al feluritelor moduri de involuție, pe de o parte, și pe de alta, al evoluției milenare ce le aneantizează prin limitare, prin aglutinare în întunericul mineralizat și mineralizant. Încercarea eului de a rezista invaziilor negative – care coboară pe drumul fără întoarcere al plumbului, al frigului și al întunericului – pare o inutilă nebulie. Repetat simbolic și obsesiv, aflat în ocurențe ce asigură simetria perfectă a discursului poetic, oricare ar fi el, termenul „plumb” reprezintă un substantiv comun nearticulat ce desemnează un metal cu o densitate foarte mare, de culoare gri, ușor maleabil și ductil, care s-a format din descompunerea materiei vegetale sau animale pe o bază din piatră și care formează un precipitat galben. Maleabilitatea sa poate fi considerată o corespondență a lăbilității psihice a nevroticului. Calitățile sale de izolator etanș amplifică senzația de excomunicare, de etanșizare a unei lumi alunecând spre moarte. Sonoritatea cuvântului, produsă de patru consoane și o vocală închisă, indică prăbușirea, greutatea apăsătoare a existenței.

Eul, spațiul, timpul, limbajul sunt tot atâtea forme involutive ce tind către plumbul-idee care la Bacovia este sinonim cu moartea. Decupate din cotidian, ipostazierile imediatului, cangrenate de alienare, anunță un pustiu de plumb inexorabil. Astfel, acest metal greu devine simbolul atmosferei monotone și apăsătoare, potențatoare de nevroze și stări depresive, care poate fi considerată o altă

ipostază a Infernului din care Artistul este eliberat prin capacitatea lui de contemplare și de transfigurare a realității. Cotidianul nu se arată numai banal, prozaic, golit de eroism și de inedit, ci se certifică a fi exponentul unei existențe plate, fiind simptomul iminentei transformări a spațiului în plumb. Surpinse în „vânătul amurg”, casa, odaia, salonul iubitei, liceul, parcul, orașul, pământul întreg sunt locuri destinate amorfirii. Se prefigurează în structura acestor toposuri o anumită „corupție metalică”, aceasta le desolemnizează, le golește de expresivitatea poetică tradițională (eminesciană), le prozaizează făcându-le respingătoare și le împinge spre neant, adică spre inexorabila transformare în plumb. Neantul-plumb se insinuează astfel în cele mai profunde straturi ale vieții asemenea unui morb care subjugă totul, subtil și etapizat, până când devine stăpânul absolut.

Eul bacovian trăiește din nou și din nou același „gol istoric” în care se reiterează eșecul, suferind de sindromul „ziua bufniței”, căci oricât s-ar strădui, el se „găsește” într-un timp orizontal, „încremenit”, „pe-aceleași vremuri”. Agonizant, într-un perpetuu „amurg violet”, în „târziu” existențial, în umeda cangrenă autumnală, timpul bacovian este abordat prin grila heideggeriană a timpului „înfrânt”, descompus și împlumbuit. Nu doar decorul ori timpul se îmbolnăvesc, ci și individul uman, condamnat la însingurare, ale cărui gesturi, grimase și mișcări bizare sunt mecanizate, golite de însufletire (de visare), sugerând vidul identitar care este o consecință a contaminării cu mineralul „lepros” și o cauză a nevrozei. Refuzat de obiectele supuse unui marș monoton, poetul refuză la rândul său să aibă nostalgia lor, postura lui preferată fiind exilul interior, tăcerea de plumb, ca stare de catharsis. Anunțată de plânsul devitalizant al materiei, confirmarea eșecului existențial se revelează prin imaginile vieții

• Ilie BOCA – Bacovia

care se degradează și se sedimentează fatal, transformându-se în plumb. Muritudinea guvernează viața ființei umane, căci „moartea e în om ca sâmburele în fruct”. Ea este maladia de care suferă eoul lui Bacovia, condamnat la disperarea de a trăi conștient, lucid moartea, de a contempla spectacolul agonal al unei lumi care se intoxica neoplasmic cu plumb.

De aici se naște ceea ce Ion Simuț numește „nihilomelancolia” bacoviană, ce constă într-o „aproximare poetică a morții, perceperea deplasării implacabile a universului spre violet [...], spre pustiul adânc [...], și glacialitatea thanatică”. Cu care se contaminează și limbajul poetic bacovian. Textele poemelor sunt construite din simetrii ce sugerează dispunerea în cercuri concentrice ale elementelor universului, incipitul și finalul fiind identice, în viziunea lui Bacovia, la fel geneza și sfârșitul universal, conturând un cerc căruia i se circumscrie perfect existența umană, deși artistul contemplator e conștient că parcurgerea e inutilă, căci denotă un univers monoton și mărginit în care domnesc incertitudinea și iterativitatea angoasantă. Prin câteva motive ce se repetă monocord, prin iterarea obsesivă a câtorva cuvinte, conturând exasperat aceleași tablouri ale orașului pustiit, în diversele sale ipostaze (parcul, strada, odaia, salonul, cărciuma, hanul etc.), discursul liric bacovian captează cititorul ce se surprinde cuprins de vârtejul delirului cosmic în care cuvântul se aneantizează. Prin golire de sens, căci conform opiniei lui Dumitru Micu, „ele nu pot depăși un sens deja toxic”. Totuși, plumbul ca element chimic rezultă din sedimentarea milenară stratificată a reziduurilor organice pe o bază minerală, sugerând polisemantism. Așadar, paradigma ter-

menului „plumb” este polistratificată, polireferențială, deci polisemantică. În aceeași direcție, „verde crud”, sintagma iterată în incipitul poeziei „Note de primăvară”, denotă atât inocența începutului, autenticul neperversit de artificialul modernității umane, bucuria vieții aflate la debut, cât și verdele veninos al cinismului, al insensibilității ființelor umane, care generează în sufletul poetului nevroza ce devoalează dimensiunea agonică a sintagmei, sugerând putrefacția. În toate dimensiunile sale, imaginea vizuală devine și olfactivă (sinestezia specifică simbolismului decadent).

Fiecare vers și fiecare gest al poetului băcăuan își demonstrează apartenența la un perpetuum dramatic care demonstrează poliedria și polireferențialitatea dincolo de logos. Mesajul este că nu există o realitate urâtă sau frumoasă; există realitatea în sine. Șansa ori neșansa eului liric este de a-și asuma cercul contingent, cu nesfârșitele lui stereotipii și clișee. Lovit și el, la fel ca universalul, de „aripa de plumb a morții”, poetul nuanțelor de gri se abandonează lirismului aparent dezacordat, debut al alienării și morții limbajului, exprimate prin delirul verbal ce deviază discursul de la sensul său și prin imposibilitatea de a tăcea. Devenit incontrollabil, cuvântul își asumă expresia revelației neantului semantic. Expresivitatea fonetică certifică suzeranitatea unei atmosfere de „nenorocire sinistră” (Svetlana Paleologu-Matta). Gravitarea tonalității, preponderanța vocalelor închise și a consoanelor surde conturează un continuu bocet ce învăluie totul într-un cenușiu general, sugerând destinul fatal de mecanism implacabil al lumii. Acesta este accentuat de arhitectura discursului bacovian, coloanele sale fiind repetițiile, elipsele ori enumerațiile. Repetiția, monolitul textului bacovian, aprofundează paleta de semnificații, având consecințe vitale asupra dezvoltării ideii poetice. Sub toate formele ei – aliterații, asonanțe, anadiploze, epanadiploze, refrane –, repetiția oglindește în undele sale prozodice predispoziția eului pentru zonele sumbre ale conștiinței ce fac să vibreze ființa (și odată cu ea, întregul univers), în dorul ei de tot ce e viu și în groaza ei de redundant, de clausturant, de muribund, adică de sinele „înghițit” și el osmotic de risipa de gri a existenței împlumbuite.

Bacovia a devenit izvorul din care își ostioiesc setea artistică poezii postmoderni, căci lirica autorului „Plumbului” este în esență „un strigăt adresat lumii de la care nu așteaptă nimic”. Bacovia a găsit soluția de a transforma anostul plumb în aur spiritual: poezia suferinței.

• Liviu NEDELICU – Paisaj lichefiat

Între Dumnezeu „așezat pe ultima treaptă a blocului“ și femeia care face covrigi „din răsăritul soarelui“ se află sufletul expus și supus la încercări existențiale. Simona Șerban este *Repetenta rebelă*, titlu cu care își încununază primul volum de poezie, apărut anul trecut la Editura „Limes“. Poezia sa este adumbrită, iluzionară, onirică pe alocuri și îndârjită pe de altă parte, totodată mărturisitoare despre propriul spirit. Apelează adesea la „Dumnezeul de serviciu“ atunci când viața îi joacă feste. „Mi s-au lipit cuvintele de limbă“, spune ea în faptul gândurilor care o încorsează, cu nodul acela în gât datorat obsesiilor și blestemului iubirii și al morții, laturi tratate în registru grav.

Rătări, scufundări, disperări, angoase, frici se relevează în poezia Simonei Șerban ca și când lumea în care trăiește autoarea este o strămoară, un loc în care abia poți respira. Libertatea de acțiune îi este îngădită: „Lasă-mă/ să emigreze ca o umbră/ fără identitate“, spune poeta ca și când s-ar ruga pentru o minune salvatoare. Deseori poezia sa vine ca un strigăt, ca un ecou care se întoarce în sine și nu-i dă pace: „nu-mi cenzura liniștea!“ Pare că viața, din punctul său de vedere, se află pe avarie, își pierde încrederea pentru un

Otilia ARDELEANU

Felii de lumină

viitor luminos, prezentul o sufocă, nu-și mai găsește locul unde se poate respira. Desigur, prezentul se află sub stigmatul pandemiei, astfel că poeta se manifestă și pe acest teren minat de boală și moarte, implicând chiar cuvintele și rostul lor în poezie și în viață: „Îmi aduc cuvintele în salon/ le îndes pe toate într-un poem/ să înghițită oxigenul ce depășește cotele admise“. Poezia Simonei reliefează și degradarea umană: alcoolismul, plăcerile, necredința, indifferența, lipsa iubirii, însingurarea etc. Poeta asemuiește oamenii cu niște semafoare defecte, lipsite de lumină sau care nu mai funcționează deloc, cu chipuri lipsite de bucurie, de fericire. Este o răsfrângere a propriului eu peste mediul înconjurător și peste oamenii care trec orbește pe zebră fără a mai respecta culorile semaforului și deci fără a se mai respecta unii pe ceilalți. Probabil de aici și dorința acesteia de a împărți „felii de lumină/ trecătorilor“. Își simte ființa ca pe un deșert. O

singurătate în care oaza de oameni cumsecade este foarte departe și nu știe dacă va ajunge vreodată la ea. Starea de vulnerabilitate este avansată, poeta se închide în sine cu toate cuvintele cărora le dă o față poetică. Uneori, îi este teamă de „lumina cuvintelor“, ca și cum ar fi închisă într-o lume severă a întunerului și a coșmarului. Alteori poeta

găsește un întreg haos „în măruntaiele cuvintelor“, lucru născut chiar din sufletul său agitat, aflat în nesiguranța unor sentimente care nu o păsuiesc. Se autodefineste „traficantă de iubire“, tocmai pentru a se expune iubirii cu maximă generozitate.

Pentru Simona Șerban scrisul este „viața dintre degete“. În scris se simte liberă, iubitoare, iubită, frenetică, înfloritoare. Își roagă muza să o aperse de umbrele rătăciitoare, de neliniști și de poveri umilitoare. Așa cum ea însăși precizează, se convertește la poezie, singura în măsură să o facă să plutească precum îngerii care îi umplu inima. Dezolările și dezorientările îi aruncă o vreme poezia în aer; atunci poeta se consideră „someră în literatură“, însă aceasta e doar o senzație de moment, ca atunci când îți pierzi inspirația, iar problemele din cotidian se prăvălesc fără milă peste sine. Autoarea conștientizează că de fapt trebuie să zdrobească apăsările;

„trebuie să duc plumbul cerului la Remat“, își propune ea încurajându-se.

În poezia Simonei Șerban întâlnești ba moartea „cu jartieră neagră“, ba moartea „ca o apă ieșită din matcă“; moartea în diverse alte ipostaze, un teren sumbru, preaplinit existenței cu pieirile ei asimptomatice. Peste toate acestea, poeta amintește de lumea computerizată, virtuală, de care se agață pentru că vrea să țină pasul cu tehnologia și implicațiile ei.

Simona Șerban nu știe să iubească decât „naiv și tandru“, astfel, poezia sa, în pofida temelor despre moarte, singurătate și disperare, este traversată de un profund lirism care îți lasă mai mereu un nod în gât.

Volumul nu înclină spre feminism, ci mai degrabă spre amarul trăirii cu speranțe induse; poeta se declară femeia „funcțională“, „supero-roină“, dar „tăbăcită de durere!“

„Scala de asemănare dintre/ vulcanul etna și ființa asta/ pe nume simona/ mă urmărește constant/ sunt ca două nuci/ cu miezul ascuns/ în coaja unui chip/ care își refacă treptat/ consistența.“ Emblematică versiuni, căci asemenea o găsec și eu pe această poetă: explozivă, vulcanică, un tsunami de sentimente!

Lui Robert și lui Mihăiță ai Doamnei Monica Vlad

vade mecum

Liviu FRANGA

Inimile bat altfel în luna septembrie

Într-o singură zi din an, uităm și de noi înșine, și de ale noastre – griji personale, interese personale. Uităm și de mersul haotic, acum și aici, al lucrurilor: ori în lumea cea micuță a casei fiecăruia, ori în lumea cea mare din jur. În această lume, acolo unde oamenii (mari doar ca vârstă) fie că aruncă bombe și bani, cu aceeași dărnici și lipsă de scrupule, în toate direcțiile, fie că, dimpotrivă, mânăți de scopuri cu adevărat demne de condiția speciei căreia îi aparținem, se angajează să o unească, tehnologic, pe Artemis (mișuna din cosmos) cu Marte (planeta), uitând de unele detalii nesemnificative și, firește, nerelevante, cum ar fi, de pildă, că arhetipurile lor teonimice din vechea lume greco-romană n-au avut niciodată unul de a face cu celălalt, deși vânătoarea cu războiul se ating pe undeva, dureroase fiind în ambele cazuri.

Această singură zi din an se află, la noi, în luna septembrie. Tradiția ultimei jumătăți de secol în România a legat această zi, de nou început anual, fix de mijlocul lunii: 15 septembrie. O zi a începutului anului școlar, la mijloc între începutul de nou an bisericesc (după calendarul ortodox), pe de o parte, și începutul de an universitar, pe de alta. Ultimul deceniu (dar, sporadic, și anterior) a mutat, pentru preșcolari și școlari, această zi, după cum au dorit cei îndrituiți să conducă învățământul din țara noastră: mai curând în funcție de agenda politico-administrativă proprie, ministerială, decât după alte criterii, de pildă cel al respectării unei tradiții intrate destul de adânc în mentalul colectiv românesc și, totodată, în așteptările noastre comune, așteptări înrăurite de o astfel de tradiție.

Nu-i cunoaștem pe puiții care ocupă trotuarele din fața micii școli gimnaziale și îi inundă curtea dinaintea intrării. Nu-i

cunoaștem nici pe colegii lor de școală mai mari sau pe cei și mai mari, care se adună în grupuri vesele și serioase în curtea liceului, bucuși și triști totodată că s-a terminat cu *online*, dar, slavă Domnului, nu și cu *feisbucul* și cu *insta*: măcar, în fine, apucă să se vadă la față, și nu pe telefon, și să se pupe ca lumea.

Inimile tuturor bat la fel. Dar altfel decât în fiecare zi. Mame, tați, bunici, mătuși, unchi, frați mai mari, surori mai grijulii, cu toții se îndreaptă spre locul unde, zi și noapte, an după an, îi așteaptă clasele, băncile, încă neretardată tablă, culoarele prelungi, curtea interioară cu colțul ei de grădină, terenul de sport cu porți de handbal-fotbal și coșuri de baschet. Dar și micile sau marile laboratoare și săli speciale, de info, de bio, de română, de limbi străine, de istorie și geografie... Renovate, modernizate. Sau nu încă. Nimic din tot ce înseamnă sufletul neînsuflit al școlii nu pare să se schimbe sau să se fi schimbat, în esența lui, de atâtea decenii. Mai ales de când puiții de odinioară, ajunși și ei *mami* și *tati* iubitori, își iau de mână noii lor puiți și îi duc, pe 15 septembrie sau într-o altă primă zi de școală, pe același drum, neschimbat, spre bătrâna școală din colț. Care e tot acolo, unde au lăsat-o acum treizeci de ani.

Cu buchete mari în mână, înfioate, și cu punguțe din care scot capul ghivecele înflorite viu colorate, doi frați, deși nu gemeni, ca Romulus și Remus de odini-

oară, dar iubindu-se mult mai mult decât aceia, ținându-se de mânuțe, intră în curtea școlii. Acolo se petrece, sub înlăcrimată privire a sute de însoțitori, miracolul intrării, în prima zi de școală. Unul dintre frați o știe deja, dar tot e în clasa de început. Celălalt o ia astăzi de la zero. Intră în școală, după un careu aproape scurt și gălăgios. Intrarea este totul. Puiții n-au habar de discursuri, le ascultă absenți, prinși de mâna mamei. Cei care intră prima oară, pășind peste pragul clasei, o fac sub o cupolă de flori întinse peste capetele lor de puiții mai mari. Atunci se desprind, în prima zi de școală, pentru totdeauna, de mâna fierbinte și umedă a mamei.

Obiectele colorate, cum ar fi ghiozdanele din spatele lor (pe care nu le dau jos nici când se așază în bănci, nici când ies în recreație), coronițele de hârtie lucioasă, galbene, albastre și roșii, așezate pe pupitre, închipuind diademele puiților prințșori, orarele completate pentru părinți, ca să știe ei de programul puiților pe zile și pe ore, însă mai ales baloanele legate de pupitre, creioanele și cariocile în seturi, planșele și hărțile în verde și maro și multele tablele cu înscrisuri, atârinate de pereții primei lor clase, le vorbesc puiților mai mult decât orice și decât oricine. Deodată, ei se trezesc luați în brațe, din nou, de mami și de tati. Sau de cei cu care au venit de acasă. Și i-au așteptat. În curte, pe stradă,

lângă gardul școlii. Nu se știe cum, dar prima oră de clasă, acum și prima zi de școală, gata, s-au terminat. Frații se întâlnesc din nou, până atunci despărțiți de un perete, de un culoar sau de un etaj. Se iau din nou de mână și aleargă spre mami și tati. Pentru cei mai norocoși dintre puiți, urmează o cofetărie, cu o masă la care vine domnișoara cea drăguță și zămbitoare și îi întrebă pe puiți dacă vor înghețată sau prăjitură. Ei vor și înghețată, și prăjitură. Și domnișoara le aduce și înghețată, și prăjitură.

Pentru alți puiți, din sate și comune risipite, e doar, în sfârșit, întoarcerea acasă de la școală, în prima zi. Acasă, unde îi așteaptă mai întâi animalele din grajduri și bățatură sau de pe câmp și grădina care trebuie udată. Abia apoi, cât mai rămâne până se întunecă, lecțiile. Noaptea se lasă repede în septembrie și sunt atâtea de făcut, nefăcute încă, în gospodărie, la țară. Și lecțiile sunt prea multe, și temele pentru acasă nu se mai termină, și nouă ne e somn, ne sculăm mâine înainte de zori, cu găinile și curcile împreună și cu porcul și cu oia și chiar cu vaca și calul care toți trebuie tot timpul să bea apă și să mestece câte ceva. Pe urmă mergem și la școală. Ne așteaptă *doamna*. Dacă mai ajungem la ea...

În septembrie, inimile ne bat altfel. Altfel decât în restul anului. După prima zi de școală uităm toți, luați pe sus de vârtejurile cotidiene, că există și școală în România, nu doar crize energetice, război lângă granițe, salarii minime și pensii *nesimțite*. Există școală, zi de zi, în fiecare zi, chiar lângă noi, cu și pentru puiții noștri, mai mici, mai mari. Școală pe care o dorim europeană, competitivă internațional. Dincolo de discursurile și vizitele de protocol ale primei zile, cât drag de școală – cea de zi cu zi, nu cea din prima zi – mai există pe acolo, pe sus, pe unde se joacă soarta României de mâine? Adică a puiților noștri, mai mici, mai mari. Și a viitorilor lor puiți.

Adrian LESENCIUC

Înflorirea interioară. Două ipostaze

Anul 2022 pare să fi fost unul al rodului pentru Denisa Crăciun, deși aparent stă sub semnul florii. Poeta, stabilită în Franța, cu o operă împărțită între cele două culturi, a publicat în acest an atât un volum în română, *Estera*, apărut la Editura „Aius”, cât și unul în franceză, *La fleur de figuier*, apărut la Éditions Unicité². Cele două volume sunt diferite (cunoscând scrierile anterioare ale Denisei Crăciun, pun variația pe seama posibilității și disponibilității de a schimba registrele), dar și diferite de canonul generaționist în care s-ar fi încadrat după volumul de debut, *Cennare e foccu di ogni vita* (în traducere, *Cenușa și focul oricărei vieți*), publicat în 2006 la Editura Universității din Corté, Corsica. Înainte de a poposi analitic în cele două texte, să mai notăm că Denisa Crăciun este licențiată în teologie și filologie, cu o teză de doctorat în literatură comparată la Universitatea Clermont-Auvergne, intitulată *Le technique de mise en abyme dans l'ouvre romanesque d'Umberto Eco*, dar și că este o traducătoare remarcabilă, fiind cea care a făcut posibilă lectura poeziei lui Salah Stétié în limba română și a cărei traducere din poezia lui Vénus Khoury-Ghata urmează să apară curând în aceeași limbă.

*

Primul dintre cele două volume de versuri stă sub semnul *Cărții Esteri* din Vechiul Testament, a *Meghilei Ester*, citită în sinagogi în seara de Purim, și duce mai departe, de data aceasta mai intens, mai consistent, substratul mitologic din întreaga sa operă. *Estera* e o rescriere a faptelor soției omonime a împăratului persan Ahașveroș (probabil Xerxes I), care a salvat poporul evreu de genocid. Într-o lume în care persecutată este poezia, în locul fictivei Esteră se insinuează o Esteră ficțională, care își manifestă influența în încercarea de a apăra poporul poezilor, subliniază prefațatorul volumului, George Vulturescu: „Esteră, prin simbolul câștigat, îi edifică un nou sens vieții, personalizat, printr-o energie interioară, cu care poeta de azi militează pentru salvarea poeziei: nimeni să nu mai urască Poezia”, pentru că „cine urăște Poezia/ ...sinele și-l urăște” (*Invocație interogație*) (pp. 12-13). Noua Esteră încearcă să vindece societatea prozaică, să reducă „prăpăstiiile dintre poeți”, să reaseze în fața unui obiectiv fictiv poezii în poză de grup după alte criterii decât cele generaționiste, ba, mai mult, indiferent de apartenența la lumea aceasta sau la lumile de după: „Eram pe un loc unde altădată/ se dăduseră ospete strălucite/ la câini și vulturi/ o ceată de poeți eram/ surprinși într-un tablou/ umblând după miere prin timpul scurs/ din *ceasurile moi*// cartea sti-

huită împreună/ era darul trimis de litera/ arcuită ca o ancoră peste infinit// ceasurile toate aveau în ele nisip/ unul singur cenușă/ și oasele oștilor noastre/ spălate cu vin/ le-am văzut ieșind din ungherele lui/ patruzeci și două de nopți la rând/ le-am auzit/ galopul chemarea/ sângelui era mai puternică/ decât lanțurile din regatul lui Hades” (*Nu abandonăți speranța*, p. 91).

Cu numeroase referințe culturale, ancorată într-o scriitură care nu reflectă doar faptul prim, natura, ci și pe cel mediat mitologic (cum o făcuse poezia sfârșitului de secol XIX – începutului de secol XX), apelând și la alte ancoră culturale, clasicizate – exemplul anterior este elocvent pentru căutarea confluenței marilor opere cu opera unică a umanității –, dar și la *hyperlink*-ul ficțional, Denisa Crăciun aduce în prim plan și căi multiple de acces la cunoaștere. Mitologia și literatura sunt armonicele principale ale semnalului liric. Nu lipsit de importanță este visul care înalță până și regnul mineral la starea de grație poetică: „Unii zic/ că somnul e un pește/ un pește de aur/ și ce fericit este/ cel ce fără veste în mrejele lui s-a prins// în mrejele lui de sirenă/ cu toți solzii din adânc te împodobeste/ ție nici prin gând nu îți trece/ că totul e doar o poveste/ în care tu/ nu ești nu ai fost nu vei fi fost/ decât/ piatră visătoare” (*Somnul*, p. 39) sau „Laudă ție piatră/ căzută din cer/ pasăre în plin zbor lovită/ brusc de somn/ [...] laudă pietrei laudă pietrei laudă pietrei/ și Celui ce păsări ne trimite în somnul biruitor” (*Laudă pietrei*, p. 49). Vocația somnului în *Estera* este diferită de cea cu care ne-a obișnuit cultura română. Somnul *Esteri* este eliberare, reînnoire la zbor, voință și putere. Reperete culturale autohtone – ceea ce fusese exploatat în precedentul volum de versuri, *Între sistolă și epistolă* – constituie fundamentul, rădăcinile. Trunchiul flexibil al cunoașterii se ramifică și se înalță. De la înălțimea cunoașterii, ceea ce este lăsat în urmă se amestecă, se încolăcește ca vrejul, lasă impresia unui parcurs sinuos; ceea ce se deschide e o unitate nebănuită, o lume populată de călăuze între lumi, de purtătorii de făclie până la un punct al parcursului, continuând să lumineze ulterior: „*mortii* spui tu/ mișună nevăzuți între lumi/ prin noaptea cea mai lungă/ cărare își taie ca să

renască/ în oadaie/ în ogradă” (*Adormiți suntem noi*, p. 95) sau „Beznă și frig/ ploaia toamnă// de s-ar lumina de ziuă/ poate ai găsi o poartă și o cărare/ spre țara cătelei unde nimeni nu așteaptă/ pe nimeni// de o rază de soare/ te-ai prinde/ cum viețuiesc ei acolo/ odihniți preafiericiți și nicidecum plictisiți/ să tot șadă în pântecul pământului” (*De la îngerul legământului*, poem dedicat lui Salah Stétié, p. 47). Prin această ieșire, Denisa Crăciun pășește în volumul *Le fleur de figuier*.

*

Volumul publicat în franceză îi este dedicat marelui poet libanez de expresie franceză și s-a cerut a fi astfel scris dintr-un motiv simplu: Denisa Crăciun și Salah Stétié s-au întâlnit în apele aceleiași limbi, au navigat împreună prin aceleași furtuni, și-au găsit apa care leagă țărurile lor, fie Mediterana, cu extensia ei, Marea Neagră, fie limba comună în care s-au diluat propriile limbi, româna și araba, imaginile unor copilării diferite, universurile lor diferite. Aparent smochinul din titlu este arborele Mediteranei, dar titlul poartă în el o mult mai bogată semnificație. *La fleur de figuier* (floarea de smochin) este invizibilă. E răspândită convingerea că smochinul nu are flori. Floarea de smochin este întoarsă cu inflorescența spre interior, ea nu se vede, ea trăiește în fruct, ea este fructul. Floarea de smochin este frumusețea interioară, este rod și floare deopotrivă, depinzând de fragilitatea întâmplării sau, după cum spun evoluționiștii, de mutualismul care face să conviețuiescă arborele cu floarea resorbită împreună cu mica vietate care îi asigură polenizarea și care sfârșește strivită, digerată de însuși fructul care a înghițit floarea. N-am întâlnit în literatura română o altă expresie mai puternică a relației cu Maestrul, poate cu excepția celei propuse de poetul Mihail Gălățanu, *Devorarea Maestrului*: „Maestrul trebuie trăit până la capăt, obosit, fără milă, fără nici cea mai mică îndurare, trebuie tălmăcit/ și, mai ales, răstălmăcit, golit de el însuși.// Maestrul trebuie tăiat/ bucăți-bucățele, să te joci noaptea cu ele.// Trebuie făcut pâine veche, care se taie pătrățele/ și se numește anafură/ și vin de băut...” În această logică a *Devorării Maestrului*, a euharistiei astfel închipuite, volumul Denisei Crăciun își expune fragilitatea

și, la o lectură adâncă, și frumusețea inflorescenței într-o ciclicitate interioară, a firescului raporturilor maestru-discipol, și într-una exterioară, a firescului închiderii apelor între țăruri.

Poezia Denisei Crăciun îl omagiază pe Salah Stétié, cel trecut dincolo de umbre, în spiritul poeziei ilustrului maestru. În apele poeziei, trecerea și îndepărtarea lasă dăre luminoase, ale învățăturii, indiferent cât de negre sunt apele trecerii și îndepărtării: „Tu es a présent une eau noire/ calme et obscure/ [...] Pour que je me souviene de toi/ tu m'avais appris que ni le jour ni la nuit/ leur ombre ne partagent/ leur proie” (*Pour que je me souviene de toi*, p. 13). Moartea însăși relevă frumusețea interioară a florii de smochin, ea pune în prim plan omul ascuns, ea întoarce inflorescența spre interior, ea face inutile cuvintele și lasă doar poezia să curgă în vidul translucid al transsubstanțierii: „Du plomb et de l'or la mort/ est brise et rive de la parole// Ni le flux ni le reflux de la marée/ ne sauraient retenir ses langues déliées/ qui cheminent furtivement/ jusqu'au port ou la nuit se fait jour et le jour se fait nuit// Bafoués par ces langues de cire/ on avance dans le brouillard/ Devenez transparents/ – elle nous l'ordonnent –/ pour atteindre l'autre rivage// Une fois arrivés la-bas il vous sera inutile/ de prier avec les mots/ sinon vous hurlerez/ dans les pensées des autres// Dans le vide on sera tous des fleurs du figuier flamboyant/ que des autres – les vivants – se mettront a adorer” (*La mort*, p. 15).

Denisa Crăciun și Salah Stétié sunt de o parte și de alta a unei ape, pe maluri diferite, indiferent cum se numește aceasta. Orizonturile separă malurile, le îndepărtează, le împing în ariditatea deșertului din proximitatea limbii native a lui Salah Stétié: „C'est dans le désert qu'était née/ la première lune// Bercée dans le bras du sable/ au pelage de feu/ noire et pure comme la mer au point du jour” (*Belle d'éclair*, p. 18), până în Siria primei călătorii la Alep (în copilăria târzie), care rezonează în volumul său din 1991, *Le voyage d'Alep*: „Cette Syrie qui fut jadis le paradis/ de son enfance” (*Le frere choyé*, p. 20). Orizontala extinde distanțele, dar parfumul iasomei și gustul smochinei se revarsă prin poezia Denisei Crăciun, reflectând poezia lui Salah Stétié, într-un cerc al aparen-

telor închideri ca în cazul emblematicii flori de smochin: „De l'autre côté du muret blanchi a la chaux/ l'odeur de jasmin envire les figuiers/ qui ressemblaient a des hommes// Parfois adossés a la porte d'une longue pluie/ ils plient leurs ombres au milieu d'un cercle/ de printemps ou ils gardent le vieux reve/ de ceux qui comme moi sont arbres a quatre pattes/ et qui ont vu naître le jardin d'une main/ tres hautement fleurie// Tout autour du cercle/ le vent a semé ses graines/ les fourmis les ramassent en songeant/ au gout de figue et d'été” (*Les figuiers*, p. 21).

Întregul volum stă sub semnul acestei circularități reflectate, al circularității ca închidere interioară, ca înflorire în rod. Poezia e mirajul, e apa străvezie a orizontului care leagă lumile, țărurile, care permite circularitatea ideilor, frumosului, a seminței semănate în cenușa inimii: „C'était mon destin de semer ta semence/ dans le cendres de mon cour” (*Plus belle que la plus belle des reines*, p. 26), a visului (un splendid poem al ciclicității poartă numele *Réveil*).

La fleur de figuier este volumul pandant la opera lui Salah Stétié. Denisa Crăciun nu devine doar purtătoarea profunzimii din poemele lui Salah Stétié în limba ei nativă, ci și responsabilă să transpore urmele acestei poezii sădite în sufletul său, acum și în propria poezie, mai presus de gust, de limbă, de rostire: „Amande figue juteuse et halva l'oil me fait visiter/ la cité d'Allah/ transposée/ entre mes levres et ma langue” (*L'oil*, p. 49). Universul senzorial al poeziei Denisei Crăciun poartă întreaga savoare a Levantului, în ciuda faptului că dincolo de apele negre ale trecerii limba e incendiată de litere: „les lettres ont brûlé ma langue” (*Depuis*, p. 56), iar descrierea acestei senzații nu mai este posibilă. Prin apele limbii franceze împărțite, prin cele ale poeziei ca reflectare, ca închidere, ca inflorescență interioară, maestrul Salah Stétié nu este devorat, ci redat în integritatea sa, fără să se fi disipat, fără să se fi pierdut în vânturile și nisipurile Arabiei, prin poezia celei care, în fapt, își închide inflorescența în propriul rod.

La fleur de figuier este însăși înflorirea smochinului, văzută cu ochii minții și inimii.

¹ Denisa Crăciun – *Estera*; Craiova, Editura „Aius”, 2022, prefață de George Vulturescu, ilustrații de Iulian Ionașcu, 98 p.

² Idem – *La fleur de figuier. Poésie*, 2022, Saint-Chéron, Éditions Unicité, préface de Thomas Vercruysse, illustrations d'Elena Golub, 60 p.

Pedagogia imitației și dereglarea stilului

Gheorghe IORGA

Arthur Rimbaud. Fețele mitului

Text fondator în multe privințe, „Prolog” ne arată un elev de colegiu revoltat împotriva limbilor vechi, clasice: „De ce, îmi spuneam, să învăț greaca, latina? Nu știu. În sfârșit, nu-i nevoie de asta! Ce importantă are pentru mine să fiu admis... la ce servește să fiu admis, la nimic, nu-i așa? Chiar dacă totuși se spune că n-ai un loc decât când ești admis. În ceea ce mă privește, eu nu vreau loc, voi fi rentier. Cu toate acestea, ai vrea unul, de ce să înveți latina; nimeni nu vorbește limba asta. Uneori o văd pe ziare, însă, slavă Domnului!, nu voi fi jurnalist.[...] Să trecem la greacă... limba asta murdară nu e vorbită de nimeni, nimeni în lume!... Ah! [...] nu e un lucru bun să-ți rozi pantalonii în bănci...” Și, într-un avânt ce se revela de la ușurința cu care, probabil, foarte sigur pe el, manevra *nonsensul*, Rimbaud proclamă: „Cine știe dacă latinii au existat? E poate o limbă născocită”.

Că Rimbaud a avut deseori, în ceea ce privește limbile latină și greacă, aversiuni și dezgust comparabile cu cele împrumutate eroului său e mai mult decât verosimil: latina ar fi fost evident mai agreabilă dacă nu ar fi făcut parte din obligațiile apăsătoare ale școlarității! Culmea este, știm asta foarte bine, că Rimbaud excela în limbile clasice, mai ales latina, și că mai toate compunerile sale, dintre care unele au fost regăsite, făceau din el nu numai cel mai bun elev din clasă, dar și din stabilimentele academice! Se distingea și la istorie; or

învățarea acestei discipline se concentra atunci pe cunoașterea Antichității („Ce importantă are pentru mine dacă Alexandru a fost celebru?”). Tânărul elev se simte prin urmare înzestrat cu o cultură clasică aprofundată și întinsă. Astfel, „Soare și carne”, cum am mai scris, s-a intitulat mai întâi „Credo in unam...”, același poem prezintă evidente reminiscențe din a patra eglogă a lui Vergiliu; versul care o arată pe Cibeles parcurgând „Sur un grand char d'airan les splendides cités” traduce „Invehitur curru Phrygas turrita pe rubes” din „Eneida”. Iar în alt loc decelăm cu ușurință urme din Lucrețiu. Nu sunt decât exemple limitate în număr și dată (sunt mai frecvente la începutul operei). Împotriva așteptărilor, nu este vorba să facem din Rimbaud autorul unor alte „poeme antice”, în maniera lui Leconte de Lisle sau a altor parnasieni. În privința asta, e mai degrabă un poet întors spre lumea modernă și spre realitățile timpului său.

Câteva referințe clasice introduse în imagină poetică al începutului nu i-au displăcut lui Rimbaud; un „grațios fiu al lui Pan” se zbuguiește în tufișuri; „Sabinele din suburbii” se hazardază în „zorii bătaioși”. Arta lui Rimbaud constă din a integra asemenea referințe antice într-un

timp și într-un spațiu ce nu le aparțin. Anacronism unde se exprimă o formă de umor și de ironie, ca în „Moralități legendare” (Jules Laforgue)? Nu, mai curând intruziunea unor elemente ce permit o nouă contextualizare, o „explozie” a reperelor și formelor. Paradoxal, recursul la imagini clasice, departe de a se înscrie în continuitatea unei tradiții, subliniază o ruptură. Ceea ce învață mai ales viitorul poet-vizionar din textele Antichității greco-latine e narațiunea marilor mituri. Reluate, remaniate, acestea îi hrănesc creația poetică: mitul metamorfozelor, mitul eternei Venus, mitul lumii lui Pan, mitul lui Apollo rețrăit ca mit solar.

Narațiunile mitologice antice îi permit lui Rimbaud, printr-un gen de operație alchimică, să restabilească unitatea ființă-lingvaj, una dintre obsesiile lui scriitoricești. Din literatura autorilor francezi, cunoaște tot ceea ce învățământul secundar al vremii poate să-l învețe; chiar puțin mai mult, fiindcă programele puneau accent atunci pe scriitorii francezi ai secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea. Îl citește pe Boileau, lectură canonică pe vremea aceea și nu numai, care, după mărturia lui Ernest Delahaye, a fost primul model: primele încercări ale lui Rimbaud, scrie el, „seamăna cu

Boileau ultrapicant”; îl admiră pe Racine, care, tratat drept *prost* în celebra scrisoare a vizionarului, se bucură totuși de calitatea de a fi *divin*: trebuie nuanțată formula. Cultura prea tânărului licean se întinde și mai încolo: la câțiva poeți ai Evului Mediu și ai secolului al XVI-lea, la filozofii iluministi, în așteptarea marilor descoperiri ale poeziei contemporane. Trebuie amintit că tot acest bagaj literar nu furniza numai, în pedagogia de atunci, un portofoliu de lecturi, ci mai cu seamă un evantai de modele. Compunerea în franceză intitulată „Charles d'Orléans a Louis XI” ilustrează bine procedeul. Pornind de la textele pe care elevul le-a asimilat, acesta face o lucrare, o compunere care, în cele mai puține dintre cazuri, este ceva *a-la-maniere-de*. Ideile unei opere nu sunt neglijate, însă învățământul privilegiază ucenicia stilului sau, în general, retorica.

Ceea ce Rimbaud învață din contactul cu marii autori e, înainte de toate, mănuierea unei limbi, cunoașterea și întrebuițarea figurilor de stil. Nimeni nu cunoaște mai bine ca el norma, iar *dereglarea* stilului său este profund calculată. Într-o perspectivă ca aceasta, orice comentariu al lui Rimbaud e absolut necesar să treacă prin

minuțioase și precise explicații de text, prin studiul vocabularului, prin reperajul structurii frazelor. Rimbaud – prea puțin s-a observat acest aspect – este un stilist care, lucrând după modele, a reflectat asupra puterilor și limitelor limbii franceze: de aici vine relevanța unor judecăți de valoare care „garnisesc” mult invocata scrisoare din 15 mai 1871, în mod deosebit asupra formei vechi a romanticilor și chiar a lui Baudelaire. Dar e dincolo de orice îndoială că această pedagogie a imitației suscită ori dezvoltă în el tendințe pe care practicarea caricaturii o lăsa deja să se întredă. Analizarea limbii unui scriitor pentru a-l imita înseamnă, pe de o parte, să „extragi” frumusețea din textul său, iar, pe de altă parte, să-i dezvălui ticurile, locurile comune, slăbiciunile. Rimbaud posedă surprinzătoare facultăți mimetice: „Darurile orfanilor”, un exemplu la îndemână, dovedește aptitudinea de a proceda inconștient în maniera lui Hugo. „Fierarul” se înscrie în aceeași „logistică” a imitației. Când va căpăta conștiința unui asemenea talent, poetul va deveni un incomparabil și primejdios parodist. I-a parodiat mai ales pe scriitorii parnasieni Banville, Coppée; dar s-a parodiat și pe el însuși!

Colegiul i-a furnizat adolescentului și învățarea religiei. Nu e de ignorat că Rimbaud a fost hrănit cu texte sacre, *Biblia* și *Evangeliiile*. De la invectivele antireligioase (vezi „Pedeapsa lui Tartuffe”), el va trece repede la o contestare mai îndrăzneată, a cărei eficacitate ține de supunerea *Sfintei Scripturi* unei critici vizând verosimilitatea. În fața Cuvântului *etern* al acesteia înaltă un Cuvânt *de aici* și *de acum*...

• revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor •

sept.-oct. 2022

Un număr bogat, divers și interesant, ca de obicei, și de citit pe îndelete. Ne-a reținut atenția dosarul literar *Florin Faifer*, cei care au contribuit la realizarea lui fiind Grigore Iliesi, Adina Barțaș (Canada; coordonator), Crenguța Manea și Eugen Munteanu. Despre epistolierul Florin Faifer este vorba în aceste frumoase, melancolice amintiri care evocă un om de o rară delicatețe și un cărturar de aleasă stirpe.

„Florin Faifer trecea ca o cometă prin felurite locuri și medii ale cetății, îndeosebi cele culturale. Lăsa, strecurat, discret, un bilețel. Pe acel peticeț se găsea un mesaj, desigur, lapidar, scris cu literă mărunță, oblic, citibil însă, într-un stil cu ștaif, presărat cu mirodenia umorului, cu distilarea faiferiană. Rostul acestor miniepistole era să-i vestească prezența. Dacă s-ar fi păstrat toate aceste aripi de fluturi am avea astăzi un veritabil zăcământ de polenuri. Erau rânduri miezoase ca sens. Dincolo de grațiosul dans al aparențelor se desprindea un demers deliberat, bine articulat și ținut precis spre a avea efectul scontat.” Am degustat și eu din aceste delicii epistolare și sunt într-un tot de acord cu aceste observații cât se poate de exacte.

Adina Barțaș, care s-a documentat atent, minuțios și cu pasiune în ampla ei cercetare privind viața și opera celui evocat, pregătind o integrală Florin Faifer, ne oferă și un extract grăitor dintr-un Caleidoscop epistolar.

Mai semnalăm din același număr interviul realizat de Dragoș Vasile cu Emil Hurezeanu, ambasadorul României în Austria, în locul de unde domnia-sa a plecat în lume, de la Sibiu. Oraș în care se desfășoară unul dintre cele mai importante festivaluri internaționale de teatru din lume, FITS, unde, în vara trecută, Editura *Junimea* și Revista *Scriptor* au fost invitate, în cadrul unor secțiuni, și au făcut o intensă publicitate evenimentelor din festival. Adăugăm faptul că afișul FITS-ului, ediția a 29-a, a preluat o minunată, sugestivă lucrare a cunoscutului artist ieșean Dragoș Pătrașcu: „Soarele inocenței”. (C.M.)

TRIBUNA

nr. 478/aug. 2022

Reținem din publicația clujeană textele semnate de Mircea Moț („Copiii lui Eminescu”), Ani Bradea (cu partea I a medalionului Alexandru Busuioceanu), rememorările lui Ilie Rad și Nicolae Iuga, ca și ilustrația numărului, aparținând pictorului Dumitru Macovei. „Liturghisind frumusețea creatoare” (Marius Manta),

pictorul originar din Solonț (jud. Bacău) „amintește pe deplin de marii maeștri ai Renașterii”.

1 (58)/2022

Revista semestrială a Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare oferă o probă de performanță profesională, în sensul că angajații instituției conduse de Theodor Ardelean sunt și buni condeieri. Astfel, Mara Popovici discută, pe baza lecturilor proaspete, despre deceurile copiilor, Diana Filip găsește că biblioteca rămâne una dintre cele mai sigure surse de informare, Simona Dumuța și Vlad I. Bondre prezintă comori bibliofile din patrimoniul unității, Alina Ilieș numește cartea, biblioteca și bibliotecarul piloni de bază ai cunoașterii, Laura Zah laudă un covor literar pentru cei mici, iar Ștefan Selek și Florina Vanciu sunt cronicarii evenimentelor interne și externe. Mai încolo, Raluca Donciu delimitează sărbătorile de tradiții și ritualuri, Csilla Temian și Lavinia Ardelean răsfoiesc presa baimăreană din anii '20, respectiv '70, Paula Roman scrie despre două personalități feminine, și Ioan Gogota despre cel care a fost Gheorghe Danci. Gabriel Stan-Lascu se întreabă „De ce (mai) toți vorbesc, dar (aproape) nimeni nu-l citește pe Lao Tse?”, în timp ce

Ștefan-Adrian Bărbulescu comentează o carte despre „Mofturile rațiunii americane”, iar Liana Silaghi ne invită în comuna maramureșeană Petrova. La textele bibliotecarilor se adaugă contribuții ale autorilor din țară, rezultând un nou număr de colecție din revista dirijată de Florian Roatiș.

nr. 1 (164)/2022

Informații recente găsim în „revista de reconstituire culturale”, cum scrie pe frontispiciu, între care cea mai importantă este aceea referitoare la redeschiderea (la 21 martie 2022, de Ziua Mondială a Poeziei) a Muzeului „Vasile Pogor” – Casa *Junimii*. După patru ani de lucrări (2018-2021), s-a schimbat ceva în conceptul general: centrul de interes îl reprezintă Societatea „Junimea”, iar fondul patrimonial este distribuit într-o manieră modernă: „Biblioteca”, „Salonul *Junimii*”, „Sala Witz-urilor” (după ședințele literare, venea muzica: Vasile Alecsandri cânta la orgă, Iacob Negruzzi și Titu Maiorescu la flaut ș.a.m.d., însoțită de veselie; germ. *witz* „glumă”), „Sala junimiștilor” și „Sala interactivă”. Istoria Casei Pogor-Brătianu ne este deslușită de Iulian Pruteanu-Isăcescu. (I.D.)

Tăcerii romantice (dar și topos al modernității, trădând atitudinea lucidă față de cuvântul care, arghezian vorbind, conțea într-o artizanală „potrivire” și atent programatică elaborare a textului), Ioana-Zenaida Rotariu (*Cei cinci ani de muțenie*, București, Editura „Tracus Arte”, 2021) îi preferă muțenia asumată ca un canon cu semnificații deosebit de profunde. Muțenia aceasta emblematică trimite vizibil spre o izolare în cotidian, fără a fi însă vorba de muțenia pe care cunoscute dicționare de simboluri o asociază „stadiilor incipiente ale creației” și întoarcerii la starea primordială. Ceea ce nu înseamnă însă că muțenia poetei nu este semnul unei temporar asumate condiții de „străin” de ceilalți. Spre deosebire de cei vechi, poeta nu urmărește coborârea în lumea spiritelor, ci retragerea în interiorul propriei ființe, acolo unde ceea ce s-a consumat în realitate conțea doar ca amintire și ca „voce”, totul fixat în severul tipar al scrisului. Al. Cistelean are dreptate atunci când consideră că poeta vrea să îmblânzească „o rană existențială”, într-o „gramatică deopotrivă de exorcizare și denunț”. Ceea ce pare a fi confesiune și sentiment este supus unui control lucid pe parcursul rostirii, pentru „a verifica” în egală măsură atât echilibrul ființei, cât și autenticitatea poeziei înseși: „ai grijă de tine fetița mea mi-ai spus/ ceea ce-ți scriu acum e pentru când/ nu voi putea fi lângă tine/ vor fi vremuri

Mircea MOȚ

Anii de muțenie

grele când elefanții/ nu vor mai dormi liniștiți și/ orișicâtuși de puțin conțea enorm/ dacă va încerca să fie bun cineva cu tine./ nu-l alunga este trimis de mine/ să-ți țină de urât cât sunt plecat”.

Tensiunea rostirii rezultă de multe ori dintr-o sinceritate netrucată, astfel încât totul trimite spre experiența esențială a unei ființe conștiente că în lumea modernă cuvântul nu mai are forța oricărei din vremea mitică. Discursul poetic amplifică trăirile până când acestea devin exemplare pentru o poetă care își pune la încercare însuși echilibrul interior: „de fiecare dată când vei citi poemul ăsta/ sau de fiecare dată când/ te vei așeza în dreapta într-o mașină/ eu voi fi în spatele tău/ și-ți voi întinde mâna peste umăr —/ un gest de apropiere și împăcare/ pe care-l voi reconstitui în minte/ întorcându-te mereu către casă” (*everything is a love letter*). Reflexivitatea poetei se concentrează asupra realului, redimensionat până când, în concretul său, acesta conțea ca o prezență sub semnul cunoscutei „puteri blânde”: „în absență totul devine mai clar/ parcurgem distanțele ca și când am fi/ într-un videoclip noaptea/ proiectez un gol peste imaginea ta/ de bărbat

sigur/ și singur/ depășim un simulacru/ dar îi lăsăm aura noastră/ eu mă atașez/ tu te detașezi/ un om târând un troller la miezul nopții/ zgomotul roților pe caldarâm/ și în urma lui nimic/ senzația că ceva undeva e suprasaturat/ toate comenzile confirmate au fost achitate/ ultima ți-a golit cardul” (*soft power*).

Experiența poeziei autentice, dintotdeauna, nu este ocolită de Ioana-Zenaida Rotariu, care îi asimilează motivele însă în alt spirit. Ochiul și privirea modelatoare, imaginarul, prezența tehnicii, absența solidarității sunt elemente ce susțin conștiința dramatică a propriei condiții:

„când te privește cineva care te cunoaște/ parcă și hainele capătă o altă coerență pe tine/ ce n-aș da să mă privească tata/ mult timp m-am uitat la fratele celălalt reconstituind/ privirea mâinile niciodată sensibilitatea detașată/ șterg ecranul telefonului doar ca să pot vedea mai bine/ o poză cu tine/ solidaritatea funcționează dar nu la specia noastră/ cele mai simple gesturi expuse devin indecente/ cu cât explici mai mult oamenilor cu atât îi încurci/ cât de străini suntem noi de părinții noștri/ îmi spun asta și pun muzică de liniștire/ mereu când vreau să-mi amintesc de tine/ mă legăn înainte și înapoi pe un scaun imaginându-mi că ești acolo să mă privești” (*solidaritatea funcționează dar nu la specia noastră*). Luciditatea asociată unei sensibilități cu totul aparte, maturitate și ipostaze ușor de bănuț ale unui copil care, în solitudine, resimte dureros absența, își pun amprenta pe confesiunea poetei: „nimic din ceea ce spun nu-ți e străin doar

alegi/ să ignori consecințele pe termen lung tu/ trăiești aici și orice zi e un nou an în care poți/ greși sau învăța că totul e trecător și totul/ stă pe loc în timp ce tu înoti ca un pește în/ acvariu crezând că ai străbătut oceanul ți-ai dori/ să ții pe cineva de mână sau trei valeți care să-ți/ ordoneze garderoba ambele nu pot exista” (*cei mai buni înotători se îneacă*).

Îmi place să cred că un poem precum *Yaren* poate fi socotit o *ars poetica* a Ioanei-Zenaida Rotariu: „ce îi poate spune un om altui om/ generalități de tipul/ nauru e unul dintre cele trei state fără capitală/ nimeni nu va povesti ambiguitățile disparate/ serile de care tragem crezând că vor duce undeva mai departe/ vor sparge aurora boreală și toate exploziile chimice/ nu se vor întoarce asupra noastră/ micșorându-ne până la dimensiunile unui soldat de jucărie/ sensibilitatea etanșă cu care mă trezesc dimineța/ nimic care să amintească de copilărie/ nici de femeia care te place îndoindu-ți mânecele de la cămașă/ doar un fel de luciditate lașă/ a celui care s-a încadrat perfect în perimetrul benzii de mers/ prieteni turnând pe lângă paharul de prosecco/ și câți n-ar vrea să aibă viața noastră eco” (*Yaren*).

După plecare...

Jertfire pentru românism

„Făclierul Arboroasei” (Ion Hadârcă), „Don Quijote de la Sinăuți” (Adrian-Dinu Rachieru), Vasile Târâteanu (1945-2022), cel „bolnav de România” (Gheorghe Tomozei), și-a sacrificat liniștea, sănătatea, viața în cele din urmă pentru un crez – păstrarea românității populației din Bucovina de Nord. Vorbesc despre aceasta titlurile volumelor de poezii („Ochean cu cioburi sângerânde”, de pildă), numele și numărul entităților înființate: gazete (de ex., „Plai românesc”), organizații obștești (Societatea pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu” – 1989 sau Fundația Culturală „Casa limbii române” – 2000) ori instituții (Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”), toate în Cernăuți. În anul 2000 a primit din partea Ministerului Culturii medalia „150 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu”, după ce în 1994 i s-a acordat Premiul Revistei „Ateneu” pentru Poezie. L-am intervievat, în Bacău, despre limba română, despre Vasile Alecsandri (s-a ostenit pentru sal-

varea Casei lui Aron Pumnul din Cernăuți), despre un obicei de iarnă păstrat în Bucovina: chiraleisa.

Poezia lui, în bună parte o litanie, va intra în bibliografia de specialitate pentru românii de pretutindeni, după cum însuși prevedea prin semiadverbul „încă”: „Sunt poetul despre care nu se vorbește încă/ la ora de literatură contemporană/ profesorii nu alegă-n căutarea operelor mele/ și elevii încă nu mă înjură în gând/ pentru că ar fi obligați să învețe/ pe de rost poeziile mele” (*Anonimus*).

Filozofia, mai aproape de noi

Abia după plecare am decodificat semnătura universitarului băcăuan Ioan C. Cioban (18.05.1937, Suceava – 03.09.2022, Bacău). Așezând inițiala C. între cele două nume, se poate crede că pe tatăl lui îl chema Constantin (unele articole erau iscălite Ioan Constantin Cioban, fără cratimă). În fapt, tatăl se numea Aurelian, din Suceava (mama, Ana, era din Boianul bucovinean). A avut un frate decedat de mic, Constantin, căruia i-a preluat numele.

A scris cursuri de sociologie, filozofie, logică, estetică (titlurile lor apar pe site-ul Universității „Vasile Alecsandri” din Bacău), cu un destinatar numit direct: studenții. A avut o colaborare relativ intensă cu Revista „Ateneu”, între anii 1964 și 1999, publicând texte despre gânditorii români (Petre Țuțea, B.P. Hasdeu ș.a.) și străini (Schopenhauer, Voltaire ș.a.) sau articole de promovare a interdisciplinarității („Corelația dintre artă și sport”, de ex.). Firea sa conciliantă poate fi dedusă din cugetarea lui Lao Zi, pe care a așezat-o pe coperta lucrării „Din înțelepciunea antică”: „Cel care își înfrânge mai ușor dușmanii este acela care nu pornește niciodată la atac”.

Ioan DĂNILĂ

Dumitru MACOVEI (Bacău) – Dimineată

• revista revistelor • revista revistelor •

Pro Saeculum

3-4 (159-160), 1 apr. – 30 iun. 2022

Am reprodus datele de mai sus pentru a semnală o posibilă aniversare. Revista vranceană (dar de fapt națională) a apărut în 2002, la Focșani, gândită de doi cărturari: Alexandru Deșliu și Valeriu Anghel, dorind a recăpăta locul județului între cele „cu relief cultural și literar-artistic” (*Articolul-program*). Dirijori i-au fost Alexandru Deșliu, Mircea Dinutz și Rodica Lăzărescu. Au apărut deci 160 de numere, totalizând 100 de volume, adică vreo 20 000 de pagini în format academic. Dar nu numai formatul este așa, ci întreg conținutul publicației, dacă luăm în calcul înălțimea colaboratorilor (începând cu președintele Academiei Române, Ioan-Aurel Pop) și a temelor rubricizate. Publicația-carte oferă exercitii exemplare de critică și istorie literară, de interviuri cu personalități de frunte ale României, de prezentare a revistelor din țară (un istoric al presei culturale află aici micromonografiile ale respectivelor publicații) etc. Din păcate, suntem anunțați că este ultimul număr acest „160”, iar noi ne încumetăm să credem că nu peste mult timp revista va renaște într-o nouă serie. Să ne ajute Dumnezeu! (I.D.)

• Ionela-Cristina DIMUȘ (Vrancea) – Peisaj

Bibliografia receptării operei lui Aurel Dumitrașcu este bogată și de aceea nu se poate spune că restrânsa creație a poetului nemțean ar putea fi privită ca pe un aisberg insuficient explorat. Totuși, în pofida numeroaselor contribuții critice din ultimele trei decenii, o abordare sistematică a scrierilor sale lipsește. Dacă se poate afirma că s-a scris mult, la fel de adevărat este că s-a scris și fragmentar. Cartea *Aurel Dumitrașcu. Studiu monografic* (Cuvânt însoțitor de Antonio Patraș, Iași, Editura „Junimea”, 2022), apărută sub semnătura lui Vlad Alui Gheorghe, vine să completeze tocmai această insuficiență. Autorul denotă o afinitate electivă cu creația lui Aurel Dumitrașcu, studiul fiind conceput din interior, cu un *parti-pris* participativ și structurant în cercetare, deoarece tatăl său este acela care a întreținut cel mai mult și mai fidel dintre colegii de generație memoria vie a poetului grabnic plecat. Spun că a întreținut, deoarece Adrian Alui Gheorghe s-a decis, relativ recent, să renunțe, cu amărăciune, la „moștenirea” lui Aurel Dumitrașcu (a se vedea articolul „*Despărțirea*” de Aurel Dumitrașcu, în „România literară”, nr. 17/2022). Așadar, cartea de față vine ca o frumoasă și ultimă preluare de ștafetă în familia Alui Gheorghe a moștenirii spirituale a autorului volumului *Furtunile memoriei*.

Vlad Alui Gheorghe își propune să demonstreze în întreprinderea sa critică atașamentul lui Aurel Dumitrașcu față de o rețea tematică și ideatică recurentă de-a lungul scrierilor sale, de unde și unitatea creației mai mult lăsate în manuscris. Astfel, el observă că, încă de la începuturile scriurii poetului nemțean, există niște linii de forță care vor structura și uni creația într-un anumit câmp de semnificații. Pentru aceasta, sunt ordonate cronologic traseele biografice și materialele existente în laboratorul creator, cercetându-se minuțios manuscrisele, caietele de jurnal, corespondența expediată și puținele interviuri acordate (pe atunci, acestea nu erau luate prea des, spre deosebire de astăzi, când și formele de organizare a unor concursuri sau admisiuni sunt numite „interviuri” – ca și cum examinarii ar avea onoarea să li se acorde astfel de întâlniri din partea candidaților).

Analizarea, inevitabil comparimentată în capitole distincte, a operei lui Aurel Dumitrașcu, are asigurată o bună fluidizare a granițelor mobile și escamotabile dintre genuri. Sunt de sesizat astfel confluentele și amprentările specifice, printr-o permanentă raportare a unui sector la celălalt. Opera este tratată de Vlad Alui Gheorghe astfel încât să aducă în discuție și texte care nu au fost exploatate până în prezent, oferindu-se și o imagine de ansamblu asupra conexiunilor care se pot stabili între scrierile antume și acelea postume. Modul în care este realizată întrețeserea dintre evenimentele biografice și substanța operei atestă reușita căutare a efectului de ansamblu și buna așezare a exegetului în orizontul istoriei literare.

Vasile SPIRIDON

perna cu ace

Despre un spațiu neutru

Dincolo de raportarea inevitabilă la datele unei istorii concrete opresoare, ceea ce îl interesează pe Vlad Alui Gheorghe este abordarea fenomenului generaționist al deceniului 9 din secolul trecut, precum și surprinderea atmosferei literare a acelei perioade (reviste, grupări literare, cenacluri, conflicte de interese ideologice). Dintre toate îngrădirile, cea mai dură pentru scriitorii era aceea exercitată de mecanismul cenzurii. Debuturile se făceau neînchipuit de dificil, de neimaginat pentru aspiranții de astăzi la notorietate literară, ele realizându-se după multe conflicte cu cenzorii, unele fâțișe, în urma cărora apărea o carte atât de mutilată, încât autorul ei nu o recunoștea. Criticul dă câteva exemple de debuturi întârziate, dintre care aș aminti doar trei cazuri. Astfel, pentru a se bucura că debutează la Editura *Dacia*, Nicolae Oprea ar fi trebuit să aibă domiciliul în Transilvania (deși absolvise facultatea la Cluj). Așa însă, criticul piteștean a debutat după consumarea unui întreg ciclu zodiacal. Marian Drăghici a așteptat doar cinci ani, iar Liviu Antonesei a fost amânat șase ani.

Poetul ieșean a debutat oficial doar pentru o noapte, după ce fusese anunțat drept câștigător al concursului de debut al Editurii „Albatros”, dar a doua zi a fost înlocuit cu altcineva, fără a i se da vreo explicație oficială. Această situație îmi amintește o scenă din volumul al doilea al romanului *Moromeții*, întâmplată după venirea la putere a aceluiși regim în cauză, în care un personaj a ajuns să fie primar pentru tot atât de puțin timp. Povestește Nae Cismaru: „când am ajuns la primărie, așa era, a venit pe urmă notarul și am citit și eu, scria negru pe alb: Nae Cismaru e numit primar. Am stat eu p-acolo până la prânz până am luat în primire de la Cochintu și nu pleacă bine Cochintu că văz că intră unul așa cu șapcă în cap și zice: «Cine e primar aici?» «Eu sunt», zic. «Imi pare rău, zice, dar nu mai ești.» [...] Așa e, mă, exclamă Nae Cismaru uluit, taman vream și eu să mă iscălesc sub un act și țineam tocu în mână și îl văz pe-ăla că întinde mâna și mi-l ia, așa ușurel, din mână, ca la copii: lasă-ăsta, zice, să nu obosești, să te-apuțe durerea de cap! [...] Da, mă, îl apucase mila de mine, auzi!” (*Moromeții*, vol. II, Ed. Jurnalul Național & Curtea Veche Publishing, 2009, pp. 108-111).

Desigur că Vlad Alui Gheorghe și-a integrat cercetarea într-un context mai larg al poeziei române din anii '80 ai secolului trecut și se oprește cu precădere asupra paradigmei

specifice acesteia. Ajuns aici, el observă personalizarea timbrului poetic al lui Aurel Dumitrașcu, odată cu evoluția poeziei congenerilor săi. După ce a cercetat câteva sute de pagini de inedite, exegetul a realizat o selecție minimală, reținând poeziile care au aceleași caracteristici cu cele deja publicate. Astfel, se ilustrează faptul că autorul volumului *Biblioteca din Nord* a fost un căutător de formule poetice care să-l definească și să-l individualizeze pregnant. Cea mai adecvată i se pare lui Vlad Alui Gheorghe a fi aceea utilizată de poetul sud-american José Lezama Lima, care a fost amintit de câteva ori de Aurel Dumitrașcu, atât în cuprinsul poeziei, cât și în al paginilor de jurnal. Poetul din nord a intrat în contact cu creația celui poet sudic prin intermediul unui consistent studiu, însoțit de câteva poeme traduse și apărut într-un număr al revistei „Secolul XX”. În studiul respectiv, Dan Arsenie scria că „poemul lui înaintea verbal creând un spațiu imagistic turbionar, o emblemă parcă niciodată finalizată, numită de el *imago*, în care *a-topia* inspirației s-a dizolvat, s-a topit” (p. 221).

Această imagine a turbionului este redescoperită și în poezia lui Aurel Dumitrașcu, fie în aceea publicată, fie în aceea lăsată în eboșă, în paginile rămase în manuscris: „Lui José Lezama Lima i se atribuie «metoda hipertelică», ceea ce ar însemna felul în care fiecui fenomen își depășește țelul spre care părea că se îndreaptă, programarea inițială, care nu există, de fapt, decât în concepția noastră, «un fel de libertate nealeatorie a lucrurilor»./ După această metodă, practic nu mai există texte «finite», există doar acel turbion poetic care se manifestă fie pe un spațiu amplu, fie în câteva cuvinte. Aceasta încurajează fragmentarismul, în acest sens orice text din laboratorul de creație are importanța lui și se înscrie «într-un sistem poetic», face parte din universul în expansiune al oricărui poet” (pp. 221-222).

Conferind coerență și unitate unei creații care doar aparent este fărâmițată, un astfel de fragmentarism este subordonat încercărilor de recuperare a ființei lăuntrice și stă drept mărturie pentru existența unui anumit set de recurențe unificatoare. Fragmentarismul trebuie înțeles exclusiv ca principiu de organizare textuală care doar în mod superficial creează senzația de text dezarticulat. Este de apreciat faptul că Vlad Alui Gheorghe nu pierde din vedere relieful corpusului de texte analizat, care nu

devine un pretext pentru discuții străine de gândirea și de intențiile creatoare ale lui Aurel Dumitrașcu. De altfel, la sfârșitul cărții, pentru o mai bună înțelegere a celor prezentate în capitolele afectate poeziei, exegetul întocmește o antologie cu textele reprezentative din volumele antume și postume, menită să fie suportul (con)textual de familiarizare cu opera.

Diaristul nemțean este o ființă plurală, iar fețele acestuia transpar din filele de jurnal, unde el intră în permanent dialog cu sine însuși: „Structura interioară a lui Aurel Dumitrașcu nu are spiritul urbanului, nici cel al ruralului chiar, în care își trăiește cea mai mare parte din viață, pe care îl denunță adesea, ci se situează într-un spațiu neutru, acolo unde nu te ajung nici motivele stresului din oraș, dar nici lucrurile discutabile din mediul sătesc, unul întârziat în istorie. Această realitate paralelă este, de fapt, *tema generală* a jurnalului său, *Carnete maro*, care este o fugă continuă din realitatea imediată într-o lume pe care o ficționalizează prin scriere, prin consemnare. Acest spațiu neutru este unul supus continuu ordonării, analizei, este păzit cu strâșnicie (s. a.)” (pp. 306-307). Din diaristica celui care a umplut cu scrisul său febril *carnete maro* străbate sentimentul singurării și mai ales capacitatea de a conștientiza acut această stare, pentru a adopta o strategie de apărare a ființei prin comuniunea cu colegii de generație. Este și greu de dat seama, pentru cine nu l-a cunoscut pe autor și citește doar paginile de jurnal, dacă acesta a fost o persoană introvertită sau, dimpotrivă, una extravertită. Însă multe argumente îl vor determina să încline balanța înspre cea de a doua ipostază.

Pentru a urmări tușele autoportretului diaristic al lui Aurel Dumitrașcu, criticul angajează o perspectivă mai amplă asupra diaristicii românești din perioada

comunistă, raportându-se la jurnalele publicate după 1990 care reflectă nemijlocit realitatea din perioada comunistă. Este vorba despre diarismul lui Ion D. Sîrbu și al lui Radu Petrescu, dar Vlad Alui Gheorghe are grijă să nu facă asemănări prea multe, pentru că s-ar forța nota comparatistă. Aș aduce și eu câteva nuanțări deosebitoare: Aurel Dumitrașcu nu a avut viața demnă de un adevărat roman picareșc, nici cultura asimilată și nici verva covârșitoare, plină de umor amar ale lui Ion D. Sîrbu. În privința lui Radu Petrescu, aș aminti doar expresia calofilă, confundabilă cu aceea a unor pagini de ficțiune, care în jurnalul scriitorului nemțean nu există. Oricum, și jurnalul lui Aurel Dumitrașcu dă seama de parcursul unei epoci negre a țării noastre, el fiind oglinda unei întregi generații. Trăsătura unificatoare a celor trei jurnale este, în primul rând, expunerea unui set de principii etice care le traversează, apoi problematica legată de fundamentele culturii și ale cetății. Combustia textelor diaristice respective este întreținută prin exemplul propriu al autorilor, ce luminează, conturează și pune în valoare o anumită dimensiune umană.

Aurel Dumitrașcu a fost unul dintre cei mai activi epistolieri din literatura noastră și, în mod sigur, cel mai harnic din generația sa. În scopul de a avea un control asupra a ceea ce expediea, el transcria în jurnal, integral sau fragmentar, paginile de corespondență. Prin scrisorile trimise, autoexilatul de la Borca a încercat să reducă distanța fizică față de prietenii scriitori risipiți peste tot. Vlad Alui Gheorghe resimte în cercetarea sa handicapul de a nu fi adunată până acum în întregime corespondența bogată și diversă risipită de epistolieri prin toate colțurile țării. Altminteri, ar fi reușit să releve mai bine dinamismul ideilor, al lecturilor, al enunțării principiilor proprii lui Aurel Dumitrașcu, realizându-se astfel o panoramă a mai multor niveluri de prospectare și de prezentare a epocii trăite. Desigur că, în analiză, capul de afiș îl constituie corespondența insolită și chiar degradantă cu o iubită numită EA (Tudorița), ce îi pune în lumină viața sentimentală.

Aurel Dumitrașcu. Studiu monografic nu este un simplu exercițiu de admirație, datorat, așa cum se întâmplă de multe ori, lipsei de experiență exegetică. Desigur că Vlad Alui Gheorghe nu are o experiență critică îndelungată, dar trecerea cu onestitate în revistă a opiniilor formulate de alți comentatori denotă că există indicii nu numai ai unei prudențe interpretative, ci și ai unei frumoase modestii în asumarea ideilor primite. Autorul studiului dovedește o bună cunoaștere a coerenței de profunzime a operei cercetate, el găsind tonul interpretativ adecvat, prin îmbinarea lecturii sale cu aceea a bibliografiei critice, deja consistentă, despre Aurel Dumitrașcu. Vlad Alui Gheorghe reușește să surprindă și să fixeze convingător, prin acest studiu monografic, profilul unui poet cu destin frânt.

E foarte inspirată comparația de la începutul minicronicii Luciei Țurcanu de pe coperta a IV-a a volumului de poezii *În rest, viața e frumoasă* (Bistrița, Casa de Editură „Max Blecher”, 2021): „Noua carte a Dianei lepure este ca un diascop”. Într-adevăr, cele patru capitole ale cărții: „Patria borcanelor”, „Odecolon”, „Recital de plâns”, „În rest, viața e frumoasă” au ceva cinematic. Din fragmentele cărții s-ar putea realiza scurtmetraje, pentru că sunt bogate imagistice, sunt populate de personaje pitorești, vorbesc cald și atașant despre familie, despre viață. Poezia Dianei lepure este densă, o particularitate a ei fiind diminuarea lirismului prin intermediul ironiei (cu precădere, e cultivată autoironia). Paradoxurile acestei poezii sunt atributele ei antitetice: cordialitate și sarcasm, duioșie și luciditate, resemnare și revoltă, inadaptare și integrare, angoasă și vitalitate.

Modernitatea e dată de construcția ingenioasă a volumului. Împărțirea poemelor pe capitole este atent gândită; trecerile se fac de la particular la esențial, iar narativul din prima parte se descompune treptat, în partea a doua cedând locul minimalismului. Dar cea mai mare curiozitate sunt micropoemele, care apar în subsolurile poemelor din capitolele „Patria borcanelor” și „Odecolon”, fracturând discursul, dar întregind mesajul. Temele sunt cele clasice: amintirea, viața, moartea, singurătatea, înstrăinarea, visul. Octavian Soviany remarca aliajul dintre modernitate și tradiție: „În ciuda tăieturii «la zi» a poemelor sale, temele Dianei lepure sunt însă (așa cum se întâmplă și la alte poete originare din Basarabia ca, de pildă, Irina Nechit) mai degrabă tradiționaliste: satul natal, copilăria, legăturile dintre generații, ceea ce o individualizează oarecum, în contextul angoaselor urbane care

Violeta SAVU

Viața, cu frumusețea și dezamăgirile ei

suprapopulează producția poetică românească din ultimii ani” („Confesiune și experiment”, în „Observator cultural”, nr. 1073, august 2021).

Tot atât de adevărat este că, prin autobiografism și narativitate, poezia Dianei lepure nu este prea diferită de cea a generației douămiiste, de care aparține cel puțin prin vârstă și momentul debutului editorial, în 2004, cu volumul *Liliuța*. Diana lepure face parte dintre acei autori care reușesc să trezească interesul cititorilor, chiar dacă publică rar. În 2011, îi apărea al doilea volum, *O sută cincizeci de mii la peluze*, bine primit de public și de critică. Cu cel de-al treilea volum, *În rest, viața e frumoasă*, ni se promite încă din titlu și o lume a visului (nu e întâmplătoare referința la filmul lui Roberto Benigni, „La vita e bella”). Promisiunea este respectată. Reminiscențe simbolice, senzații de tot felul: motorii, papilare și mai ales olfactive se asociază cu visul și cu memoria. Majoritatea comentatorilor (Octavian Soviany, Gabriela Feceoru și Cătălina Suditu) au remarcat lumea senzorială din poezia Dianei lepure. „Având configurația unui mozaic senzorial, în compoziția căruia intră mirosuri, gusturi și culori dintre cele mai variate, toate unite prin pasta intimității în care au ajuns să capete un sens personal, volumul Dianei lepure aduce în prim-plan imaginea feminității în transformare, plecând de la primii ani petrecuți într-un mic sat din Basarabia și ajungând într-un

punct al maturității în care sondarea sinelui se realizează cu o oarecare seninătate și adesea cu o doză considerabilă de autoironie” (Cătălina Suditu, „O poezie a înstrăinării”, în Revista „Timpul”, iulie 2021). Exemplificăm prin poezia „chignon”: „până nu demult/ primeam de la mama mai ales mâncare/ dulceață, magiun, plăcinte, porci tranșați gata copti în borcane/ alaltăieri însă/ mama a observat/ că e din nou în vogă *chignonul* și atunci a hotărât să crească pentru noi păr/ că al ei e frumos, lucios, scump/ și, la o adică,/ de ce nu?”

În niciun caz nu trebuie ocolite textele din subsol; unele se află în prelungirea altora și, dacă am face efortul de a le lipi, vom descoperi scurte propoeme. Discursul acesta: „Mirosul are întotdeauna asupra mea o putere miraculoasă. Probabil că și golită de măruntaie; proaspăt îmbălsămată și întinsă strună în sicriu, voi fi încă bântuită de mirosuri” continuă în subsolul paginii succesive astfel: „Femeile își vor apleca deasupra mea sânii parfumați, îmi vor săruta iconița de pe piept și mă vor face să regret că părăsesc această lume, în care mirosurile sunt pentru mine alfa și omega, beta și gama, pi pe doi și radical din pașpe”. În genere luminoasă, poezia Dianei lepure este totuși melancolică prin secvențele din trecutul familial, amintirea nostalgică a copilăriei, apăsarea trecerii timpului. Chiar dacă poeta încearcă să-și țină în frâu angoasele, din când în

când ies la suprafață disperarea ontologică, decepția că o lume frumoasă se dizolvă, teama de abandon, spaima de boli și de moarte, așa cum reiese, de exemplu, din frisonantul vers „Eu adulec oamenii ca un câine. Mai ales după lungi despărțiri”. Și cum reiese din unul dintre cele mai frumoase poeme ale cărții, „o lume se duce”, pe care îl cităm integral: „o lume se duce/ și când spui se duce o lume înțelegi doar dacă/ ai simțit pe pielea ta cum se surpă/ încet sau poate chiar într-un ritm destul de alert/ și pustietatea se instalează ca o moarte subită/ pe străduțele înguste cu ziduri de piatră/ în curțile părăsite/ deasupra copacilor fructiferi necurățați de multă vreme/ moartea se instalează și în cuptoarele în care/ încă s-au mai păstrat lemne puse la uscat pentru următorul copt/ și când îți minte cum altădată mergeai sâmbăta seara/ pe

amurgite/ pe cărări șerpuite/ și ba dintr-o curte, ba din alta/ venea câte un miros de plăcinte/ de pâine proaspătă, un miros de viață, căci pâinea/ a însemnat mereu aici viață, și căldură, și continuitate/ acum această lume rurală de care am visat mereu să scap/ se duce, se destramă, ca puloverele vechi, ca cenușa în vânt./ și nu-i pot învinui pe cei care n-au rămas,/ cum nu am rămas nici eu./ pentru unii plecarea a însemnat chin și durere/ pentru alții progres și civilizație./ dar totuși, lumea asta, așa mi-ar plăcea s-o găseșc la locul ei/ să știu că e acolo”. Odiinoră, Mariana Marin sfida „convenția cocoșată a trecerii timpului”. Diana lepure nu râde de această convenție, ci o tolerează, găsind resorturi în virtualitatea reparabilului și în misterul regenerării: „de când a plecat/ am tendința să-i așez și ei pe farfurie mâncarea/ știu că nu e nimic nou în această pornire/ care-i marchează cu îndărătnicie locul/ mă opresc la jumătatea gestului,/ deși i-ar ajunge și ei cu siguranță// scurgerea timpului, iminența despărțirilor/ și matematica lor nemiloasă”. Dar sunt și despărțiri luminoase, delimitări de generație, desprinderi firești de familie. Despre o astfel de despărțire e vorba în acest poem care are motto un vers din creația fiicei, Cătălina Bălan: „dimineața, în loc de cafea, mama își face părul fuxia”.

În loc de concluzie, transcriem finalul cronicii lui Octavian Soviany, la a cărei opinie subscriem: „Îmbinând preocuparea pentru experiment cu notația lirică frustă, confesiunea cu «tehnica», luciditatea, minimalismul și prozaizarea cu tensiunile lirice, Diana lepure se dovedește în noul ei volum o poetă ajunsă la maturitate și tot mai stăpână pe mijloacele sale”.

Centenar Marin Preda la Bacău

Împlinirea a o sută de ani de la nașterea lui Marin Preda a stârnit reacții în toată țara, dovadă a operei vii a marelui prozator român, creatorul *Morometilor*. Nici în Bacău nu au lipsit manifestările dedicate lui Marin Preda, una dintre acestea fiindu-i datorată universitarului Ioan Dănilă, președintele Societății Cultural-Științifice „Vasile Alecsandri”, care a și moderat evenimentul organizat în parteneriat cu filiala Bacău a Uniunii Scriitorilor din România, alături de care s-au aflat

Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” și Revista „Ateneu”. Evenimentul a avut loc la Galeriile „Alfa”, în sala de expoziții, fiind prezenți scriitori, profesori, jurnaliști, oameni de cultură, iubitori ai operei lui Preda. Printre vorbitori s-au aflat criticul și istoricul literar Petre Isachi („Interogația la Marin Preda”), conf. univ. dr. Victoria Fonari (Chișinău), scriitorii Grigore Codrescu, Dumitru Brăneanu – președintele filialei Bacău a UR, poeta Cecilia Moldovan, muzeografa și publi-

cista Irina Băcăoanu. Studenta Andreea Anchidin și artista Carmen Voisei au citit poezii dedicate lui Marin Preda de Nichita Stănescu, respectiv Anta-Raluca Buzinschi. Dizertațiile critico-literare și istorico-literare au fost în chip fericit întregite de evocări, dar și de un moment interesant, legat de scaunul pe care ședea Marin Preda când mergea în vizită la fratele său Alexandru Preda, în Bacău, scaun care a intrat în patrimoniul Casei-Muzeu „Vasile Alecsandri” din Bacău. (D. P.)

Motto: *Fiecare cuvânt este o prejudecată.*
Friedrich Nietzsche

Ion FERCU

șoaptele nuanțelor

Prejudecățile: infern și provocare eternă (31)

„Dumnezeu a murit!“... Acestea sunt vorbele cele mai citate ale lui Nietzsche, dar se uită uneori faptul că Friedrich Hegel, care vorbise în „Prelegeri de filosofie a religiei“ despre „ființarea lui Dumnezeu în om“, despre Dumnezeu ca „universalul în existență“, a analizat conceptul de „moarte a lui Dumnezeu“ în „Fenomenologia spiritului“, unde consideră că moartea Acestuia „nu poate fi privită decât ca o parte ușor de recunoscut a ciclului creștin al răscumpărării“ și deplânge, în *Philosophische Abhandlungen*, marea durere pe care o produce vestea că Dumnezeu este mort, afirmând că negația este prezentă chiar și în Dumnezeu și că prin pierderea acestei valori adăugăm spiritului nostru două poveri: certitudinea de a fi iremediabil pierduți și părăsirea oricărei valori... Anterior lui Hegel, Blaise Pascal ne spusese că natura evidențiază peste tot, atât în interiorul cât și în afara omului, un *Dumnezeu pierdut*. Către *Dumnezeu pierdut* ne va trimite, înainte de Nietzsche, și contemporanul său, filosoful german Philipp Mainländer. Mai ales despre „Dumnezeu pierdut“ vorbesc Hegel și Nietzsche... Nu putem uita însă faptul că ideile cu privire la Dumnezeu au apărut în cultura germană încă din secolul al XVII-lea. Acestea erau raportate la teoria luterană a ispășirii, dar expresia „Dumnezeu este mort“ se regăsește, în același secol, în

imnul „Ein Trauriger Grabgesang“ („Un bocet trist“) al lui Johann von Rist (1600-1667), poet și dramaturg care, între altele, a scris și imnuri bisericesti. „O große Not! Gott selbst liegt tot./ Am Kreuz ist er gestorben“ („O, mare moment!/ Dumnezeu însuși este mort./ A murit pe cruce“, scrie Rist (https://hymnary.org/text/o_traurigkeit_o_herzeleid). Acuzațiile cele mari împotriva lui Dumnezeu nu vin însă de la spirite precum Nietzsche, ci din zone pe care le crezi cucerite de evlavie, de credință; din... interior... Nietzsche n-a ucis/ n-a putut ucide Sacrul; nici nu și-a propus asta. A încercat să scuture de pe Sacru zgura prea terestră; atât. Nimeni nu poate ucide Sacrul. Eliade a descoperit paradoxul camuflării sacralului în profan și pașii cosmizării omului prin simbol. În „Solilocvii“ (București, Editura *Humanitas*, 2003, p. 18), el argumentează că spectacolul diverselor „teorii fără Dumnezeu“, al clișeelelor culturale care amplifică iluzia multiplelor condiționări ale ființei conține, în același timp, indicii cu privire la recunoașterea „sacralului camuflat în profan“. Persuasiv, în convorbirile sale cu

Claude-Henri Rocquet, spune că sacralul nu implică (neapărat) credința în Dumnezeu, în zei sau în spirite. El este experiența unei realități și izvorul conștiinței de a exista în lume. Conștiința care ne face oameni este rezultatul acestei experiențe a sacralului, al împărțirii ce se operează între real și ireal. Dacă experiența sacralului este esențialmente de ordinul conștiinței, devine evident că sacralul nu se va recunoaște din „afară“. Numai prin experiența interioară îl va fi recunoscut în actele religioase ale unui creștin sau ale unui „primitiv“.

Revenind la Nietzsche, trimitem gândul și către creativa sa ambiguă, căci discursul său are mereu multe bifurcații, împotmoliri poematice regizate care se așteaptă a fi asanate chiar de către noi, inclusiv prin abordarea problematicii „morții lui Dumnezeu“. Ne amintim că Nietzsche a lăsat fără răspuns, în „Așa grăit-a Zarathustra“, chiar și întrebarea care trebuia să... clarifice cine este el, de fapt, interogație pe care a formulat-o la persoana a III-a: „E numai cel care promite? Sau cel ce împlinește? Uzurpator? Sau moștenitor? O

toamnă? Poate un brăzdar de plug? Un medic? Poate un convalescent? Este el oare un poet? Un om ce spune adevărul? Un eliberator? Sau un dresor?“ („Așa grăit-a Zarathustra“, București, Editura *Humanitas*, 1994, pp. 205-206). Chiar și „Dumnezeu a murit“ este o provocare care poate fi privită de la înălțimea zvrăcolirilor acestor interogații. Nietzsche are convingerea că din „moartea lui Dumnezeu“ a răsărit o cale de evadare din istoria creștinismului, un prilej care poate fi numit „autodepășirea nihilismului“, îndrăzneală pe valul căreia biruitorul și biruitul sunt identici... Biruitorul-biruit îndrăznește a crede că trebuie să rămânem „credincioși pământului“, să nu-i credem „pe cei care vorbesc despre credințele subpământene“.

Poate fi considerat o doctrină discursul lui Nietzsche despre „moartea lui Dumnezeu“? Exprimă ea o știință, o înțelepciune? Josef Simon, universitar la Bonn, oferă un răspuns negativ acestor întrebări. „În *Știința veselă*“, argumentează el, „«omul absurd» este cel care proclamă moartea lui Dumnezeu, iar în *Zarathustra*,

cel care vorbește despre aceasta este diavolul“ (Heidegger, Colli, Montinari, Simon, „Ce este nihilismul? Nietzsche în interpretări moderne“, București, Editura *Paideia*, 2020, p. 267). E drept că în „Știința veselă“, de pildă, doctrina nu poate fi sesizată nicăieri, și din cauză că se vorbește despre o „umbră îndelungată“ a Dumnezeului mort, care va continua să se arate, poate, secole întregi, în peșteră – o umbră pe care va trebui s-o învingem prin uitare. Într-un limbaj metaforic, aici nu ne este „propovăduit“ un Dumnezeu care să fi trăit vreodată, acum fiind pe moarte și umbra acestuia. Cu toate acestea, argumentul lui Josef Simon nu este suficient de persuasiv. De ce, de pildă, n-ar putea fi elaborate doctrine chiar și sub masca „omului absurd“? Sensul „morții lui Dumnezeu“ rămâne însă unul plin de provocări, căci „Nietzsche nu spune: nu există Dumnezeu, nu cred într-un Dumnezeu, ci spune Dumnezeu a murit. Aceasta înseamnă mai mult decât simpla contestare a lui Dumnezeu, contestare în care termenul Dumnezeu este legat totdeauna de un determinant“ (Alexandru Boboc, „Introducere: Nietzsche în gândirea contemporană“, *op. cit.*, p. 26).

Provocarea lui Nietzsche a fost o „grea povară“ pentru raionaliști, care, după ce, potrivit autorului „Științei voioase“, l-au ucis pe Dumnezeu, n-au înțeles consecința acestui fapt: „Nu poți păstra conținutul etic al creștinismului fără aspectul său teologic“ (Sue Prideaux, „Sunt dinamită! Viața lui Nietzsche“, Iași, Editura *Polirom*, 2020, p.184). După

„moartea lui Dumnezeu“, prezentă „în peșteri“ multă vreme, umbra moralității pe care acesta a impus-o trebuia învinsă; numai așa putea fi învins definitiv Zeul. Dar, zice tot Sue Prideaux, „aici se ascundea posibilitatea unor consecințe enorme și catastrofale pentru omenire. *Incipit tra-godia*, așa cum suna profeția lui Nietzsche“ (*ibid.*). A trăi în credință sedusă de această umbră ar însemna să trăim ca niște creștini pe trei sferturi, ne sugerează Nietzsche, cel care este conștient de faptul că acceptarea lui „Dumnezeu a murit“ este dificilă într-o lume care, în lipsa credinței în divinitate, nu poate institui nicio autoritate morală a legilor. Anularea codului moral care l-a călăuzit atâtea secole, dezlegarea de un țel metafizic atât de important ar genera un vid de sens. Omului i s-a oferit posibilitatea de a trăi fără religie. Pentru aceasta trebuie să-și asume anumite riscuri, o responsabilitate aflată în căutarea unui nou sens, altfel va trăi într-un leneș compromis. Este provocarea lui Nietzsche o sfidare a celui care crede în Dumnezeu? „Îmi cunosc soarta. Cândva, numelui meu i se va asocia amintirea a ceva monstruos – a unei crize cum nu a mai existat pe pământ, a celei mai profunde coliziuni de conștiințe, a unei hotărâri invocate împotriva a tot ceea ce s-a crezut, s-a promovat, s-a sacralizat până acum. Eu nu sunt un om; eu sunt dinamită“ (F. Nietzsche, „Ecce homo. Cum devii ceea ce ești“, București, Editura *Humanitas*, 2013, p. 192).

Veronica Balaj: schiță de portret

Cred că la naștere, una dintre Moire i-a venit Veronicăi Balaj să aibă aripi. Cum genomul uman n-a permis omoplaților ei această podoabă, s-a ales cu un metabolism accelerat, de pasăre ce zboară (și vede) neobosită peste întinderea lumii... sau, poate, de înger ce străbate ținuturile omenești, spre a le absorbi într-un tărâm lăuntric. Înger, căci o însoțește candoarea în mai toate acțiunile ei, o candoare de înger. Veronica Balaj este o călătoare. Nu însă un globetrotter modern, cum sunt excursioniștii, ci, crescându-i nevăzute ale ei aripi, aripi mentale, temperamentale, ludice, existențialiste și, în același timp, onirice, suprerealiste, scriitoarea ia cu asalt, într-o cutezătoare explorare, însăși Viața. Ea nu a făcut, la vârsta de un an, primii pași, ci primul zbor. Și după ce s-a înălțat în zbor, n-a mai coborât pe pământ. A rămas sus și face totul din plutire. Așa o găsești, când o cauți cu gândul, ca într-un fenomen de ubicuitate, în nu știu câte țări ale globului terestru și în nu știu câte cărți scrise de ea. Îi aud uneori vocea la telefon, o voce inconfundabilă, cu dicția perfectă a omului de radio și de televiziune, însoțită de un ușor șuier, căci plămâni enormi ai unei zburătoare fac să vibreze corzile vocale și mușchii gâtului, o voce plină parcă de toate bucuriile vieții, care te inundă și pe tine pe dată. Viorica Balaj este omul, din câți cunosc, cel mai aproape de o ființă mitologică. La ea nu există ruptură între ce scrie și ce face, totul este un continuum spațiotemporal, numit de noi viață.

Pragul concretului este trecut rareori în favoarea reflexivității, momente din care iau naștere unele teme poetice, dar nu

reflecția este urmărită de poetă, căci asemănarea cu o pasăre nu este deloc forțată: pasărea cântă pentru că asta i-a fost menit să facă, și ea cântă viața și bucură pe cel ce ascultă. De aceea preocuparea pentru propriile ei cărți, traduse în numeroase limbi ale lumii, este doar secundară, văzută, poate, ca o datorie față de cântecul ce trebuie să se audă cât mai departe.

Poezia Veronicăi Blaj este tonică, vitalistă, ieșită parcă dintr-o inimă waltwhitmaniană, care slăvește viața. Nu lipsesc unele accente critice la adresa contempo-

ranilor: „Afișăm/ însemnele unei periculoase veselii“. Totuși, umanitatea celebrată de ea este una victorioasă, a unui Don Quijote ce nu se dă niciodată bătut: „E ziua în care putem încheia orice troc,/ suntem din stirpea lui Don Quijote,/ ne-avântăm eroici în visare,/ trecem printre șiruri de fotografii/ și gustăm din iluzia nemuririi“.

Poeza nu urmărește un punct de focalizare în poeziile ei, ci lasă cuvintele să se țeasă din elanul ei vitalist, astfel că nuclele disparate au un punct comun și poezia sa are aspectul unei costișe de munte neatinsă de mâna omului, naturală întru totul, amestecând soiuri de plante și flori și mici făpturi într-o sălbăticie neostentativă.

Volumul ce-mi stă la îndemână este „O sută și una de poezii“ (Editura Academiei Române), o antologie de autor cu aparat critic și o prefață semnată de criticul literar Adrian-Dinu Rachieru.

Volumul îți dă asigurarea că Veronica Blaj are un stil, o expresivitate originală, de o franchețe nedismulată, adunând gesturi, notații din viața de zi cu zi, scurte reflecții ca jocul de lumini aruncat din solzii valurilor unui lac; toate acestea adunându-se parcă într-o mângâiere cu tot ceea ce cuvintele ating, dând senzația unei relații a poetei cu lumea prin senzualitate.

Pentru că scrie în timp ce zboară, Veronica Blaj are zeci de cărți de poezii, este prolifică aidoma naturii, fără să se poată spune despre ea, ca despre mulți alți scriitori, că și-a tocit coatele la masa de scris. Scrisul este pentru ea ceva natural, irumpe în vreme ce călătorește pe meridianele pământului, în vreme ce ia interviuri, în vreme ce discută la telefon, în vreme ce mănâncă. Poezia ei izvorăște din ea, crește din ea ca florile la apariția unei zâne.

Dan PERȘA

cartea străină

Ionel SAVITESCU

Autobiografia lui Bertrand Russell

Bertrand Russell (1872-1970) este indubitabil unul dintre marii gânditori englezi ai secolului XX, cu o operă impresionantă ce pătrunde masiv pe piața cărții din România. În introducerea volumului „Viitorul omenirii și alte eseuri deloc populare”, Kirk Wallis, de la Universitatea din Georgia, întreprinde o trecere în revistă a cărților scrise de Russell, multe dintre ele fiind amintite în cuprinsul *Autobiografiei* sale.

Născut la apogeul epocii victoriene, într-o familie elitistă, nepot de premier, Russell a beneficiat de o educație elevată care și-a pus amprenta pe existența sa. În decursul lungii sale vieți, a fost preocupat de religie, filozofie, logică și matematică, în fine, de folosirea bombei atomice în scopuri pașnice. A militat contra Marelui Război, fapt pentru care a fost închis în 1918 timp de 6 luni. A călătorit în străinătate, ajungând în Rusia sovietică (1920, când s-a convins de impostura regimului inaugurat de Lenin), apoi în China (1920-1921) și de mai multe ori în SUA. Între 1967 și 1970 își publică cele două volume ale *Autobiografiei* sale, apărute și în limba română într-un singur volum*, la Editura „Humanitas”. Așadar, „Autobiografia lui Bertrand Russell” este secționată în trei cicluri: 1872-1914, 1914-1944 și 1944-1967, totalizând 17 capitole, precedate de o *Introducere* semnată de Michael Foot și urmate de *Anexă*, *Post-scriptum* și *Note*.

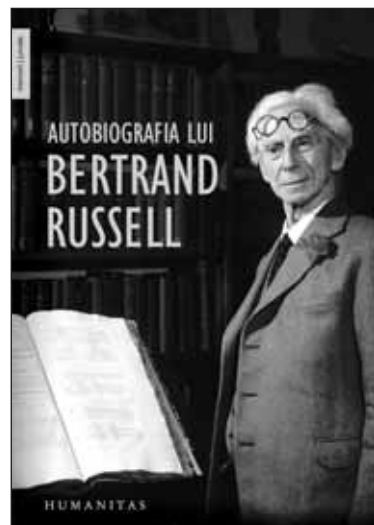
Cartea este dedicată lui Edith, o femeie pe care Russell o cunoaște la senectute, ajutându-l să-și învingă singurătatea. De la bun început, în Prolog, mărturisește că existența sa a fost stăpânită de trei pasiuni: dorința de iubire, căutarea cunoașterii și mila față de suferința umană. Născut într-o familie înstărită (în casă aflându-se o bogată și diversă bibliotecă), Russell va rămâne încă din copilărie orfan de ambii părinți. În schimb, și-a cunoscut mai bine bunicii. Despre una dintre ele spune că „a fost persoana cea mai importantă din copilăria” sa (p. 28). Era o persoană cultivată, având predilecție pentru poezii din secolul XVIII; vorbea fluent franceza, germana și italiana. Era familiarizat cu clasicii francezi, germani și italieni. Cunoștea în detaliu istoria Angliei.

În pofida unui mediu familial favorabil dezvoltării intelectuale, Russell își deplânge singurătatea: „Toată copilăria am avut o senzație tot mai intensă de singurătate și de disperare la gândul că nu voi cunoaște niciodată o ființă cu care să pot sta de vorbă. Natura, cărțile și (mai târziu) matematica m-au salvat de la o deznădejde totală” (p. 41). Contrar spiritului epocii, Russell detesta latina și greaca, întrebându-se cum poți îndrăgi o limbă nevorbită. În schimb, era atras de matematică și istorie: „Anii adolescenței mi-au fost foarte singuratici și foarte nefericiți” (p. 50).

În adolescență își continuă lecturile, învață italiana pentru a-i citi pe Dante și Machiavelli, apoi din literatura engleză pe J.S. Mill, Carlyle („cu mare interes, dar i-am respins complet argumentele pur sentimentale în favoarea religiei”, p. 54), Swift, Gibbon, Milman. În schimb, Comte nu l-a impresionat *prea tare*. Devine înclinat spre ateism și este bântuit de gândul sinuciderii. Acum întreprinde primele călătorii la Paris, în Elveția, în Irlanda. Anexa adolescenței se încheie cu divagațiile sale asupra religiei ținute secret (*Exerciții de greacă*). Leagă diferite prietenii. Pasiunea pentru filozofie devine constantă: „Filozofia în general mi se părea foarte plăcută și-mi făceau plăcere diferitele moduri de a privi lumea pe care le-o oferă imaginației marii filozofi” (p. 90).

După căsătoria cu Alys (13 decembrie 1894), călătorește în Italia pe coasta Adriaticii: „Călătoria aceasta mi-a rămas în amintiri ca una dintre cele mai fericite perioade din viața mea. [...] Odată cu prima căsătorie, am intrat într-o perioadă de mare fericire și de muncă rodnică” (p. 115). Își continuă lecturile și călătoriile. Îl cunoaște pe Whitehead, care „era un om cu interese extraordinar de ample, iar cunoștințele lui despre istorie mă uimeau” (p. 118). În toamna anului 1896 călătorește în America; în sfârșit, în 1900 ia parte la *Congresul internațional de filozofie* ținut la Paris, eveniment ce constituie o cotitură în viața intelectuală a lui Bertrand Russell: „Din punct de vedere intelectual, luna septembrie a anului 1900 a fost apogeul vieții mele” (p.131). Oscilațiile amoroase îl fac pe Russell să scrie: „În ce mă privește, le datorez foarte mult femeilor pe care le-am iubit. Fără ele aș fi fost mult mai îngust la minte” (p. 150). În 1913 începe prietenia cu Joseph Conrad: „Relația cu Joseph Conrad nu a semănat cu nici o prietenie din viața mea” (p.153). Conrad a fost nașul primului fiu al lui Russell, John, născut în 1921.

A doua etapă a vieții sale cuprinde o perioadă de trei decenii (1914-1944), inaugurată de Marele Război. Îl cunoaște pe G.H. Lawrence, publică noi cărți care-i sporesc prestigiul, iar protestele sale contra războiului îi atrag o condamnare de șase luni (mai septembrie 1918). Îi scrie președintelui Wilson, rugându-l

să pună capăt războiului. Acum îi cunoaște pe Jean Nicol, Dora Black, Wittgenstein („Era poate cel mai grăitor exemplu de întruchipare tradițională a geniului: împătimit, profund, intens și dominator”, p. 204). Russell se atașează unei delegații britanice laburiste care se deplasează în Rusia: „Timpul petrecut în Rusia a fost un coșmar din ce în ce mai accentuat. [...] Cruzimea, sărăcia, bănuiala, persecuția erau însuși aerul pe care-l respiram. Ni se ascultau mereu pe furis convorbirile. În toila nopții auzeam focuri de armă și știam că sunt ucizi idealizii din închisoare. Domnea prefăcătorie ipocrită a egalității... Cu fiecare zi petrecută în Rusia, oroarea mi-a sporit, până mi-am pierdut întreaga capacitate de a judeca echilibrat” (pp. 208-209). Vizitează Petrogradul, Moscova („oraș foarte frumos și, în ce privește arhitectura, mai

interesant decât Petrogradul, mulțumită influențelor orientale”, p. 209). În schimb: „Astrahanul mi s-a părut mai asemănător cu iadul [...]. Sursa de apă a orașului era același segment din râu în care se vărsau vasele deșeurilor. Pe toate străzile băltea apa, unde se înmulțeau milioane de țânțari; an de an, o treime din locuitori suferea de malarie. Canalizare nu exista, iar într-un loc aglomerat din centrul orașului se ridica un munte enorm de excremente” (p. 210). Înainte de plecare și în timpul șederii în Rusia și-a exprimat opiniile în câteva scrisori către Colette. Astfel, la Petrograd observă o uniformizare a vieții oamenilor: „Ciudată mai este lumea în care am intrat, o lume unde frumusețea e muribundă, iar viața – aspră. [...] Aceeași educație pentru toți, aceeași îmbrăcăminte pentru toți, case de același fel pentru toți, aceleași cărți pentru toți și același crez pentru toți – un sistem foarte just, care nu lasă loc invidiei, cu excepția celei a fericitelor victime ale nedreptății din alte țări” (pp. 213-214). Pe Volga sunt însoțiți de Sverdlov și o întâlnește pe americanca Marguerite Harisson, autoare a unei cărți traduse în românește, „Dispărută în Moscova. Povestea unei spioane americane în anii 1920” (București, Ed. „Corint”, 2017). Este nemulțumit de capul rușilor: „Lenin, cu care am stat de vorbă o oră, m-a dezamăgit. Nici înainte nu cred că aș fi presupus că e un mare om, dar în decursul conver-

• Ilie GOJOCARU (Chișinău) – *Resentiment*

sației, lucrurile care mi-au atras atenția au fost limitările lui intelectuale și ortodoxia lui marxistă destul de îngustă, precum și un filon evident de cruzime meschină” (pp. 217-218).

În urma călătoriei în Rusia, Russell scrie „Practica și teoria bolșevismului”. Dacă Russell detesta Rusia, Dora Black o descrie admirativ, spre stupeoarea lui Russell. Este invitat pentru un an în China (*o țară plină de calm filozofic*, p. 226), pentru a ține o serie de conferințe. Vizitează mai multe orașe, între care Hangzhou (*o frumusețe magnifică, frumusețea unei civilizații străvechi, depășea până și Italia*, p. 222). Opiniile despre China sunt concretizate în „Problema Chinei”. Vizita în Extremul Orient este completată cu o scurtă escală în Japonia. Reîntors în Anglia, publică pentru a se întreține cărți și deschide o școală particulară. Se căsătorește cu Dora Black și are doi copii: John și Kate. Urmează etapa americană (1938-1944), când ține conferințe la Chicago (*orașul e insuportabil*, p. 255), Los Angeles, Harvard, Princeton (unde poartă discuții cu Einstein, Gödel, Pauli). În fine, în 1944 când se întoarce în Anglia, redactează ultima parte a *Autobiografiei* care se încheie în 1967.

Bombardamentele de la Hiroshima și Nagasaki l-au determinat să scrie și să conferențeze despre pericolul nuclear. George al VI-lea îl recompensează cu *Ordinul de Merit*, iar în 1950 primește Premiul Nobel pentru Literatură (*apogeul respectabilității mele*). Este invitat la Sorbona, apoi în Australia, unde este impresionat de mulțimea bibliotecilor și librăriilor. Reîntors din Australia, se deplasează în America, unde o cunoaște pe Edith Finch care-i devine soție. Înainte de Edith Finch, Russell mai fusese căsătorit între 1936 și 1949 cu Peter Spence. Urmează noi călătorii în Grecia și Scoția, ține discursuri, publică noi cărți, are contacte cu personalități științifice din diferite țări, cu Nehru și omul de știință indian Bhabha. Primește noi premii, iar Alan Wood îi scrie o biografie. Pe 18 mai 1962, la împlinirea a 90 de ani, este sărbătorit în Camera Comunelor. Discută cu U Thant despre dezarmare. Înființează o fundație pentru pace. Este preocupat de războiul din Vietnam, de criza rachetelor din Cuba, de asasinarea lui Kennedy. Fusese impresionat negativ de oroarea dictaturii lui Stalin.

În total, o carte de excepție care se citește cu un real folos.

**Autobiografia lui Bertrand Russell; Introducere* de Michael Foot, traducere din engleză și note de Anca Bărbulescu; Buc., Ed. „Humanitas”, 2018, 411 p.

Regatul Unit

Nigel KENT

Nigel Kent este un poet britanic, care locuiește în zona rurală Worcestershire UK, nominalizat de trei ori la Premiul Pushcart (2019, 2020, 2021). Este un membru activ la Open University Poetry Society UK, gestionând site-ul acesteia de web și editând ocazional revista-atelier OU POETS UK. A fost selecționat la mai multe concursuri naționale de poezie. Poeziile sale au apărut într-un număr mare de antologii și reviste literare. În România, versurile lui

au mai apărut în revistele literare *Banchetul* și *ProSaeculum*, în traducerea Marianeii Zavati-Gardner.

Nigel Kent este autorul volumelor *Saudade* (Editura Hedgehog Press, 2019) – prima lui carte; *Unmuted*, o colecție de poeme ekphrastice (Editura Hedgehog Press, 2021); *Psychopathogen*, un pamflet publicat în 2020, ce explorează efectele pandemiei; *A Voice and A Vision*, o carte de fotopoezie publicată în 2021, în colaborare cu fotografii Nick Browne; două volume de conversații despre poezie cu scriitoarea Sarah Thomson, *Thinking You Home* și *A Hostile Environment* (ambele publicate în 2019, la Editura Hedgehog Press).

Alte două cărți așteaptă lumina tiparului; *Benchwarmers* și *Fall* vor fi publicate în 2023, la Editura Hedgehog Press.

În 2021 și 2022, poetul a fost selecționat pentru Premiul *Saboteur*, la categoria *Reviewer of Literature/ Recenzent de Literatură*.

Traducere și prezentare de Mariana ZAVATI-GARDNER

Sub-text

Când îi citesc poeziile îl văd
curbat peste masa din bucătărie
cu un creion
în timp ce mama lui prinde-un cuvânt
solitar
din cochilia curbată a mâinii lui?

Nu văd ștampila critică
a profesorului său,
iritat de-atâtea grămezi de cuvinte
care rulează în linii continue de și-uri,
resturi de idei transportate
pe spinarea lor?

Nu-i văd colegii studenți
râzând, insultându-l și lăsându-l
în urmă,
în timp ce el muncește la lumina lămpii
adunând cuvinte contrare care-i
alunecă din stilou?

Nu-l văd înfiorându-se
la fiecare apăsare a casetei de litere
pășește în jurul scrisorilor
de respingeri
lăsate să moțăie pe preșul
de la intrare?

Sau poate văd doar turmele de cuvinte
care zboară peste pagină
în murmurări agile;
răsucindu-se și întorcându-se
cu precizie pulsantă,
în venerația unei frumuseți ce-ncântă,
dar care sfidează explicația?

Reparatorul

Când ursulețul tău s-a destrămat
de prea multă dragoste,
am devenit chirurg, tăind și cusând
până când arăta și părea ca nou.

Când te-am găsit pierdută în labirintul
matematicii,
ți-am devenit ghid, conducându-te prin
labirintul ecuațiilor.

Când la studenție ai plutit în derivă
într-o mare de datorii
am devenit contabil, salvând epava,
și te-am îndreptat pe calea
solvabilității.

Când te-ai prăbușit în fața panoului
de promovare
am devenit reparator, umplând,
netezind, lustruind
până când ai strălucit din nou.

Când ai spus că l-ai găsit pe Alesul
inimii tale,
am devenit admirator, aplaudând
de la distanță,
cântând încurajări,

dar când, după un an, te-a abandonat
și-ai adus acasă bucăți din inima ta
s-o repari,
n-am putut face altceva
decât să te învălui în brațe
și să te țin strâns.

Călători
pe autobuz

un poem ekphrastic
după George Segal

Se ridică
să-i facă loc
recunoscătoare de întrerupere
el o face din asprele
explozii ale aerului hibernal.
Ea simte căldura necunoscutului
lângă brațul ei
lângă piciorul ei
îi poate mirosi în haine
ziua lungă de trudă
poate chiar să-i guste
șunca cu usturoi din răsufare
ca și cum ar fi un cuplu
întinși pe canapeaua goală din aparta-
mentul ei
unde el i-ar lua
mâna s-o legene-ntr-a lui
să-i învăluie umărul cu brațul
s-o asculte cum blestemă
pe proprietarul leneș
care nu repară boilerul
și s-o audă cum se macină
la reducerea salariului
pe care l-a primit azi
dar la stația de autobuz el se ridică
orb la înfiorarea ei
spațiul neprihănit dintre ei
mărindu-se cu fiecare pas
și cuvintele care-ar fi fost
o prezentare
rămân nerostite la coadă
în ploaia-nghetată.

(Publicat în „Unmuted“,
Hedgehog Press, 2021)

Banda
de alergare

Ea nu se uită
la fetele în lycra,
nimfele sălii de sport,
blazate-n trupuri perfecte,

care plutesc pe feromoni,
ce le sculpează delicat siluetele
care n-au nevoie să fie reduse
cu soluții de silicon,
doar o simplă mișcare
perfectiune-n oglindă.
Ea are ochi numai pentru
controlul caloriilor;
aude-n ureche doar
vocea dojenind-o;
simte doar flăcările,
aprinse-n gambe,
arzând în burtă
pâlpâind în piept,
dar netopindu-i determinarea
de-a câștiga cursa invizibilității,
de-a simți extazul
evaporării
care nu lasă nici o pată în urmă,
nici măcar pe
treningul devenit prea larg,
care se motolește-ntr-o grămadă
pe pista benzii de alergare,
centrifugând cu
brațele-ntinse
ca și cum ar serba
distrugerea benzii.

(Publicată în „Noises
from the Isle“, Dreich, 2021)

Deșeuri

Își stăpânește furia
cu pumnul încleștat
al mâinii care n-a-nvățat vreodată
să folosească un stilou
sau să se bucure de dragostea unui
părinte;
e cel care lovește
perna în fiecare noapte
în casele de plasament
unde l-au mutat anul acesta.

Toată ziua la școală
furia lui se contorsionează,
împingând puternic contra
vârfurilor degetelor ce tremură
în furia
de-a se reține;
dar azi profa lui
n-a aflat decât cuvinte

vași ca să-l încurajeze.
El își expune articulațiile
până la os
și-o lasă zăcând
redușă la tăcere pe podea.

Acum, alergând
pe coridor, iese afară
copleșit de teama
că-l vor urmări
în ascunzătoarea lui:
sub deșeuri
într-o pubelă de gunoi cu roți
în cartier,
unde pumnul lui însângerat
e din nou încleștat.

Țipătul profesoarei:
profeția a devenit realitate.

Aniversare

I-am spus că ar putea avea
orice pentru aniversarea noastră;
a cerut spațiu.

Pizmaș, am fost de acord, crezând
atunci că forțați ne-am prinde
iar împreună, mai apropiați ca-nainte,

dar gaura a continuat să crească
umplându-se cu grămezi
de-amărăciune
mult prea înșelătoare pentru a naviga

iar dezghețul pe care l-am sperat
n-a venit:

n-au existat cuvinte calde
care să topească tăcerea,

fără flori de primăvară care să-i
marcheze întoarcerea,
speranța a rămas departe la orizont
refuzând să se ridice.

Totuși mă regăsesc în bucătărie
atent la cheia care deschide ușa,
și pregătesc cina pentru amândoi.